

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วม
ของภาคีชุมชน

The Cultural Management in Wiang Ka Long Area in the Local
Community by Participatory Action Research

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน
Sufficient Economic Theory: Wiang Ka Long stripe towards sustainable
career for community goals

โดย

พระครูสุธีสุตสุนทร (สมพงษ์ พอกพูน), ดร.

ผศ.ดร. สมหวัง อินทร์ไชย

ผศ. จำเริญ ฐานันดร

ผศ.ดร.สัททยา สิทธิวิเศษ

ผศ.ดร.ปฏิพันธ์ อุทยานกุล

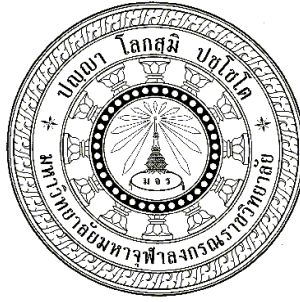
นายอานูรักษ์ สาแก้ว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

พ.ศ. ๒๕๖๒

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610762019

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วม
ของภาคีชุมชน

The Cultural Management in Wiang Ka Long Area in the Local
Community by Participatory Action Research

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน
Sufficient Economic Theory: Wiang Ka Long stripe towards sustainable
career for community goals

โดย

พระครูสุธีสุตสุนทร (สมพงษ์ พอกพูน), ดร.

ผศ.ดร. สมหวัง อินทร์ไชย

ผศ. จำเริญ ฐานันดร

ผศ.ดร.สัททยา สิทธิวิเศษ

ผศ.ดร.ปฏิพันธ์ อุทยานกุล

นายอานูรักษ์ สาแก้ว

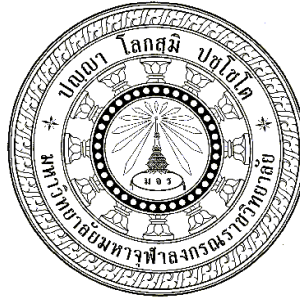
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

พ.ศ. ๒๕๖๒

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610762019

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub-Research Report 2

The Cultural Management in Wiang Ka Long Area in the Local
Community by Participatory Action Research

Under the research Plan

Sufficient Economic Theory: Wiang Ka Long stripe towards sustainable
career for community goals

By

PhraKhru Suteesutasuntorn (Sompong Phokphoon), Dr.

Assist. Prof. Dr. Somwang Inchai

Assist. Prof. Chamroen Thanandorn

Assist. Prof. Dr. Sahataya Sithiwiset

Assist. Prof. Dr. Pathipan Uthayanukul

Mr. Anurak Sakaew

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2562

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610762019

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อเรื่อง: การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ
ภาคีชุมชน

ชื่อผู้วิจัย: พระครูสุธีสุตสุนทร (สมพงษ์ พอกพูน), ดร.,
ผศ. ดร. สมหวัง อินทร์ไชย
ผศ. จำเริญ ฐานันดร,
ผศ. ดร.สัททยา สิทธิวิเศษ,
ผศ. ดร.ปฏิพันธ์ อุทยานกุล และ
นายอานูรักษ์ साแก้ว

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๒

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย สร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการอนุรักษ์ และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษา กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย สำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน (Mix method) ทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) ที่เป็นตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ กลุ่มศิลปะเวียงกาหลง ผู้บริการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน นักประวัติศาสตร์ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา นักท่องเที่ยว ชาวบ้าน เยาวชน และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ผลวิจัย พบว่า

การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง เป็นแผนที่พื้นที่ที่เป็นศิลปะและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ ๓ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ (๑) กลุ่มแหล่งโบราณสถานและพุทธศิลปกรรม (๒) กลุ่มธรรมชาติสร้างสรรค์ และ (๓) กลุ่มประกอบการนิทรรศการแสดงศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย และของฝากเวียงกาหลง และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ พื้นฟู ส่งเสริมทั้งที่เป็น การอนุรักษ์ศิลปะเวียงกาหลงดั้งเดิมและศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือสำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนกับหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

Title: The Cultural Management in Wiang Ka Long Area in the Local Community by Participatory Action Research

Author: Phrakhru Suteesutasuntorn (Sompong Phokphoon), Dr.
 Assist. Prof. Dr. Somwang Inchai,
 Assist. Prof. Chamroen Thanandorn
 Assist. Prof. Dr. Sahataya Sithiwiset,
 Assist. Prof. Dr. Pathipan Uthayanukul and
 Mr. Anurak Sakaew

Division: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
 Chiang Rai Buddhist College

Academic year: 2562/2019

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Abstract

The Cultural Management in Wiang Ka Long Area in the Local Community by Participatory Action Research aimed to create a cultural map in Wiang Kalong cultural area Wiang Pa Pao District Chiang Rai Province, to create a cultural conservation area leading to the creation of cultural entrepreneurs in the Wiang Kalong cultural area Wiang Pa Pao District Chiang Rai Province, and to create a cooperation network between the educational agencies and other public and private agencies in Wiang Kalong cultural area Wiang Pa Pao District Chiang Rai Province for sustainable area development through arts and culture of the communities. It was a mixed-method research: qualitative research, documentary research and action research. The key informants included the representatives of local administrative organizations, government organizations, Wiang Kalong Art Group, and educational institutions, as well as community leaders, community entrepreneurs, historians, local scholars, religious leaders, tourists, villagers, youths, and other concerned parties. The research found that

To make Wiang Ka Long cultural map to be Art and Cultural area map related to 3 big groups (1) archaeological sites and Buddha art (2) natural creative groups and (3) contemporary art exhibition groups and Wiang Ka Long souvenirs and leading to conserve, recover and promote both primitive Wiang Ka Long Art and contemporary Art to build co-operation network through art and cultural community with governmental and non governmental units

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน เป็นโครงการย่อยของแผนงานวิจัยเรื่องทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยสถาบันพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ให้โอกาสคณะผู้วิจัยได้นำงบประมาณวิจัยไปศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ในเขตเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับความเอื้อเฟื้อนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น พระภิกษุสามเณร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ เด็กเยาวชน นักเรียนนักศึกษา ตลอดจนนักท่องเที่ยว ที่ให้ความร่วมมือในการแบ่งปันความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ โดยเฉพาะเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณร วัดแม่हां และสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในหมู่บ้านแม่हांได้ คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณและขอขอบคุณทุกๆ ท่านมา ณ โอกาสนี้

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แม้ว่าจะเป็นการศึกษาถึงแนวทางสำหรับพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในเขตเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า แต่ข้อมูลที่ได้ก็ครอบคลุมการประกอบการของวิสาหกิจชุมชนทุกๆ มิติ ทั้งทางด้านสินค้า การบริการ ความมีส่วนร่วมขององค์กร/หน่วยงาน กลุ่มบุคคล และบุคคลในพื้นที่ โดยมีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแกนหลักสำหรับร้อยรัดแผนงานโครงการและงานวิจัยย่อย ซึ่งองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้สนใจสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เป็นรูปธรรมต่อไปได้

พระครูสุธีสุตสุนทร, ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัย

๑๖ มกราคม ๒๕๖๓

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญรูปภาพ	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย	๔
๑.๕ ทฤษฎีกรอบแนวคิดในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม	๗
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว	๑๘
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมและแผนที่ชุมชน...	๒๐
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	๒๒
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๓๘
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๓๘
๓.๒ พื้นที่ศึกษา และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๓๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๓๙
๓.๔ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย	๓๙
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๔๐
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๔๐
๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย	๔๑

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย	๔๒
๔.๑ ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑	๔๒
๔.๒ ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒	๖๑
๔.๓ ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓	๗๘
๔.๔ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย	๘๑
๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๘๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๕
๕.๒ สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย	๘๘
๕.๓ การอภิปรายผล	๙๐
๕.๔ ข้อเสนอแนะ	๙๒
บรรณานุกรม	๙๓
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย	๙๘
(๑) แบบเก็บข้อมูลพื้นฐานทางศิลปกรรมและศิลปวัฒนธรรม	๙๙
(๒) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวฯ	๑๑๑
(๓) แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งวิสาหกิจชุมชนเวียงกาหลง	๑๑๔
(๔) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มฯ	๑๑๗
ภาคผนวก ข ภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย	๑๒๒
ภาคผนวก ค การรับรองการนำไปผลวิจัยไปใช้ประโยชน์	๑๒๖
ภาคผนวก ง ผลผลิตผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย	๑๓๐
ประวัตินักวิจัย	๑๓๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑ ตารางแสดงแหล่งโบราณสถานในพื้นที่เวียงกาหลงในอดีต	๔๓
๔.๒ แหล่งศิลปะและวัฒนธรรมในเขตอำเภอแม่สรวย และอำเภอเวียงป่าเป้า	๕๔
๔.๓ แสดงค่าระดับความพร้อม	๖๓

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่	หน้า
๔.๑ แผนที่แสดงที่ตั้งโบราณสถาน ศิลปะและอารยธรรมเวียงกาหลง	๕๙
๔.๒ แผนที่แสดงที่ตั้งโดยสังเขปแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลงฯ.....	๖๑
๔.๓ ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์สล่าหั่น อิจิตตัง	๗๐
๔.๔ ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์เตาสล่าศรี สิมเนตร	๗๒
๔.๕ ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลงของร้านวิสาหกิจชุมชนเวียงกาหลงเซรามิค ...	๗๓
๔.๖ ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม	๗๔
๔.๗ ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์กลุ่มส่งเสริมหัตถกรรมเวียงกาหลง	๗๕
๔.๘ ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวัดแม่हां	๗๕
๔.๙ ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์กลุ่มโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา	๗๖
๔.๑๐ ผังพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง	๗๗
๔.๑๑ ผังการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวัฒนธรรมของหน่วยงาน องค์กร	๘๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา ในบริเวณที่ราบภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในปัจจุบัน รวมทั้งดินแดนบางส่วนของประเทศพม่า และลาว เคยเป็นที่ตั้งของกลุ่มบ้านเมืองที่มีการปกครองเป็นแว่นแคว้นอิสระ เรียกชื่อว่า “ล้านนา” เป็นกลุ่มบ้านเมืองที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง ประเพณีพิธีกรรม เชื้อชาติ ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม โดยมีเชียงใหม่และลำพูน (หริภุญไชย) เป็นศูนย์กลาง ต่อมาในปี พ.ศ. ๑๘๓๙ พญามังรายได้รวบรวมและสถาปนาเป็นอาณาจักรล้านนา จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ ๒๑ - ๒๒ อาณาจักรล้านนาเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก ทั้งอาณาจักรและศาสนจักร ในด้านอาณาจักร มีการแผ่อำนาจการปกครองไปยังหัวเมืองประเทศราชอย่างกว้างขวางในยุคสมัยใด ด้านศาสนจักรนั้น พระพุทธศาสนามีความมั่นคง พระภิกษุเชี่ยวชาญในภาษาบาลีสามารถแต่งตำราเป็นภาษาบาลี ซึ่งได้รับการยอมรับใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนหลักสูตรเปรียญธรรมของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน นับได้ว่าอาณาจักรล้านนา เป็นกลุ่มบ้านเมืองมีความเจริญและเป็นปึกแผ่นร่วมสมัยกับกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ ๒๒ ได้เสื่อมสลายตกอยู่ในอำนาจการปกครองของพม่า ในระหว่างนี้ได้มีความพยายามกู้เอกราชคืนมา จนสามารถเป็นอิสระปกครองตนเองได้เป็นครั้งคราว และในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ได้ตกเป็นประเทศราชขึ้นต่อกรุงรัตนโกสินทร์ และถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสยามประเทศนับตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ ๒๔ เป็นต้นมา ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ล้านนาเริ่มก่อร่างสร้างตัวเป็นกลุ่มบ้านเมือง จนกลายเป็นอาณาจักร และคลี่คลายกลายเป็นบ้านเมืองเช่นในยุคปัจจุบันนั้น ได้ทิ้งสิ่งที่มีคุณค่าอันเกื้อหนุนให้แก่ชุมชนและประเทศชาติ คือ หลักฐานประวัติศาสตร์ ร่องรอยทางโบราณคดี งานศิลปหัตถกรรม ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้รับการสั่งสม สืบสานถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนกลายเป็น “มรดกทางวัฒนธรรม” ที่สอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแนบแน่น

กลุ่มจังหวัดที่เป็นพื้นที่ของล้านนาในอดีต ได้แก่ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอน ประกอบด้วย เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ และน่าน ในบรรดากลุ่มจังหวัดในล้านนาทั้งหมดนั้น จังหวัดเชียงใหม่โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ ถือว่าเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานกว่า ๗๐๐ ปี มีความหลากหลายด้านเชื้อชาติ คือ ไทยยวน (คนเมือง) ไทยลื้อ ไทยยอง และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อีกหลายกลุ่ม มีความสมบูรณ์ของพื้นที่ชุ่มน้ำและแหล่งสัตว์น้ำ แหล่งโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี ความงามของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะเป็นแหล่งกำเนิดเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง ซึ่งเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักมากที่สุดในล้านนา ทั้งนี้ เนื่องจากความสวยงามของ

ภาษา ความละเอียดของเนื้อดิน และการขึ้นรูปที่บางกว่าแหล่งเตาอื่นๆ จึงทำให้มีคุณภาพดีกว่า เครื่องเคลือบดินเผาที่ผลิตจากแหล่งอื่นในล้านนา สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นจุดเด่นของชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนท้องถิ่นในเขตพื้นที่เวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ยังเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขต เวียงโบราณเวียงกาหลง และอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำสำคัญ ๒ สาย คือ แม่น้ำกาหลง และแม่น้ำแม่ลาว

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า นอกจากวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตอันดีงามของผู้คนใน ท้องถิ่นเขตวัฒนธรรมเวียงกาหลงแล้ว แหล่งศิลปกรรมเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง ถือว่าเป็นสิ่งที่มี ค่าและหาที่อื่นเปรียบได้ยาก สำหรับความเป็นมาในการค้นพบแหล่งศิลปกรรมเครื่องปั้นดินเผาเวียง กาหลง ปวิรรต ธรรมาปริชากร และ สมพจน์ สุขานุรักษ์^๑ ได้กล่าวว่า ชื่อของเครื่องปั้นดินเผาเป็นที่ รู้จักตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๗ ครั้งพระยานครพระราม (สวัสดิ์ มหากายี) สำรวจพบซากเตาเผาจำนวนมาก ในพื้นที่ใกล้เคียงกับเมืองโบราณเวียงกาหลง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ผู้ใหญ่บ้านป่าสาบได้นำลูกบ้าน เข้าขุดค้นและทำทางให้นักท่องเที่ยวเข้าไปชมได้ถึงเตา หลังจากนั้น หน่วยศิลปากรที่ ๔ เชียงใหม่ และโครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคเหนือ) ได้สำรวจและขุดค้นเตาเวียงกาหลงหลายครั้ง ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๕ – ๒๕๒๕ หลังจากนั้นเป็นต้นมา เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงจึงเป็นที่รู้จัก ของนักวิชาการและนักท่องเที่ยว อุษณีย์ ธงไชย และคณะ^๒ กล่าวถึงลักษณะพิเศษของ เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงว่า เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงมีคุณภาพดีและสวยงาม เนื้อภาชนะบาง แต่มีลักษณะเปราะ น้ำเคลือบส่วนใหญ่เป็นสีเขรตอน ซึ่งมีสีแตกต่างกันจากสีเขียวเข้มไล่สีอ่อนลงไป จนเป็นสีออกขาวคล้ายนํ้านม (Kilky Celadon) สี เป็นมันวาว เนื่องจากดินและน้ำ slip ที่ใช้เป็นดิน สีขาวสะอาด ลวดลายมีทั้งชนิดขูดขีดได้เคลือบและเขียนสีดำได้เคลือบ ลวดลายที่มีลักษณะเด่น คือ ลายพรรณพฤกษาหรือรูปกากำลังบิน สันนิษฐานว่า ลวดลายบางกลุ่มน่าจะคัดลอกมาจากลวดลาย เครื่องปั้นดินเผาจีน เช่น ลายนก กิเลน และลายพรรณพฤกษา ชนิดเคลือบสีน้ำตาลมีอยู่บ้าง แต่พบไม่ มากนัก รูปแบบเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงมีทั้งชนิดที่เป็นภาชนะ เครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่น แวดินเผาและลูกตุ้มถ่วงแห เครื่องมือที่ใช้ประกอบพิธีกรรม เช่น รูปตัวสัตว์ ถ้วยชามขนาดเล็ก รวมทั้งของเล่น เช่น ตัวหมากรุก กรงจิ้งหรีด เป็นต้น

แหล่งโบราณคดี แหล่งศิลปกรรม และแหล่งศิลปวัฒนธรรมในเขตวัฒนธรรมเวียงกาหลง ดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นการสะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองเรื่องตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน เป็นเครื่องหมาย บ่งบอกถึงความร่ำรวยทางศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ดี จากการเข้าไปศึกษา ข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่ พบว่า ยังไม่มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เข้าไปศึกษาเชิงวิชาการด้านการจัด แผนที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Mapping) และการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space) อย่างเป็นระบบ โดยยึดชุมชนเป็นฐานในการศึกษาวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วม ถ้าหากสถานการณ์ใน พื้นที่ยังเป็นเช่นนี้ต่อไป อาจก่อให้เกิดความสูญหายของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอด ถึงการทำลายโบราณสถานและโบราณคดีทั้งโดยตั้งใจ และโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้

^๑ ปวิรรต ธรรมาปริชากร และ สมพจน์ สุขานุรักษ์, เวียงกาหลง : มหัศจรรย์เครื่องถ้วยล้านนา, (กรุงเทพฯ : แอควี พริ้นติ้ง, ๒๕๔๔), หน้า ๖ – ๗.

^๒ อุษณีย์ ธงไชย และคณะ, เครื่องปั้นดินเผากลุ่มเตาพะเยา, (เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘), หน้า ๓๓ – ๓๔.

ดังนั้น การเข้าไปศึกษาสำรวจแหล่งโบราณคดี แหล่งศิลปกรรม แหล่งศิลปวัฒนธรรม และแหล่งศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น ตลอดจนกลุ่มหรือองค์กรที่ดำเนินงานหรือสนับสนุนงานด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับเป็นฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Mapping) และการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space) เป็นการรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เพื่อให้เห็นภาพรวมและพัฒนาการของชุมชนท้องถิ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยใช้แนวทางการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นแกนในการร้อยเรียงและเชื่อมโยงพื้นที่แต่ละพื้นที่เข้าด้วยกัน เมื่อได้ข้อมูลโดยภาพรวมแล้ว สามารถที่จะนำมาถอดบทเรียน (AAR: After Action Review) เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น โดยมีสถาบันการศึกษาหลัก คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงราย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในชุมชนท้องถิ่น คือ สถานศึกษาชุมชน ส่วนราชการในท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และเครือข่ายที่ทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมในชุมชน อันจะก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนในมิติความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในชุมชน (Cooperation Plan) อันจะสามารถทำให้สถาบันการศึกษา หน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องรวมทั้งภาคีชุมชนในพื้นที่ เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และร่วมพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนให้คงอยู่ และเป็นวัฒนธรรมที่เคลื่อนไหวให้เหมาะสมกับสภาพบริบทสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในกระแสโลกในยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน อันจะนำไปสู่แนวทางแผนการพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม (Cultural Entrepreneur) โดยอาศัยความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภาคธุรกิจในพื้นที่ บนพื้นฐานเศรษฐกิจวัฒนธรรม เพื่อความมั่นคงและเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนในพื้นที่ต่อไปในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
๒. เพื่อสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการอนุรักษ์ และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
๓. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษา กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย สำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ จึงได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา คณะผู้วิจัยได้ศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ

- ๑) การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๒) การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการอนุรักษ์ และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๓) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษา กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย สำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

๑) ประชากร ได้แก่ ประชาชนในตำบลเวียงกาหลง และตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่เดิมของเวียงกาหลงในอดีต

๒) กลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น ๔ กลุ่มย่อย ได้แก่

๒.๑) ประชาชนในพื้นที่ที่มีความสนใจในวัฒนธรรมเวียงกาหลง จำนวน ๒๐ คน

๒.๒) นักวิชาการ ราชภัฏท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน

๒.๓) เยาวชนนักเรียนโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา จำนวน ๒๐ รูป/คน

๒.๔) กลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการ จำนวน ๕ กลุ่ม / ร้าน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ที่เป็นพื้นที่เดิมของเวียงกาหลง ตามลักษณะภูมิประเทศ

๑.๓.๔ ขอบเขตระยะเวลา

ขอบเขตระยะเวลา ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๑ – กันยายน ๒๕๖๒ (๑๒ เดือน)

๑.๔ นิยามศัพท์

แผนที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Mapping) หมายถึง แผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย โดยยึดประวัติศาสตร์ศิลป์ของยุคเชียงของเป็นตัวกำหนดพื้นที่ทางวัฒนธรรม

พื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space) หมายถึง การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนในพื้นที่และมหาวิทยาลัยให้เกิดการพัฒนาด้านศิลปะวัฒนธรรมเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งศึกษาเรียนรู้สังคมและสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นต่างๆ โดยผ่านสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณคดี โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย

การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรม หมายถึง การดูแลจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรม ทั้งด้านการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สินค้าและผลิตภัณฑ์ การบริการ ความสะอาดเรียบร้อย ป้ายความรู้และป้ายบอกสถานที่ การรักษาความปลอดภัย และการโฆษณาประชาสัมพันธ์

การพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้มีศักยภาพมากขึ้น ทั้งทางด้านการบริหารจัดการ สินค้า และการบริการ

กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน หมายถึง ความมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรภาครัฐและเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรม ในเขตอำเภอเวียงป่าเป้าทุกชั้นตอน

เครือข่ายทางวัฒนธรรม หมายถึง หน่วยงาน องค์กร ชุมชน ที่ร่วมกันทำกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลง ทั้งภาครัฐและเอกชน

เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมหลัก หมายถึง สถานที่ที่เป็นโบราณสถานโบราณวัตถุ ตามเส้นทางถนนสายเชียงราย-เชียงใหม่ตั้งแต่อำเภอแม่สรวยถึงอำเภอเวียงป่าเป้า

เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมรอง หมายถึง สถานที่ที่เป็นแหล่งผลิตศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัย สถานที่จำหน่ายสินค้าเซรามิคเวียงกาหลง แหล่งเรียนรู้ศิลปะเวียงกาหลงศึกษา ฯลฯ

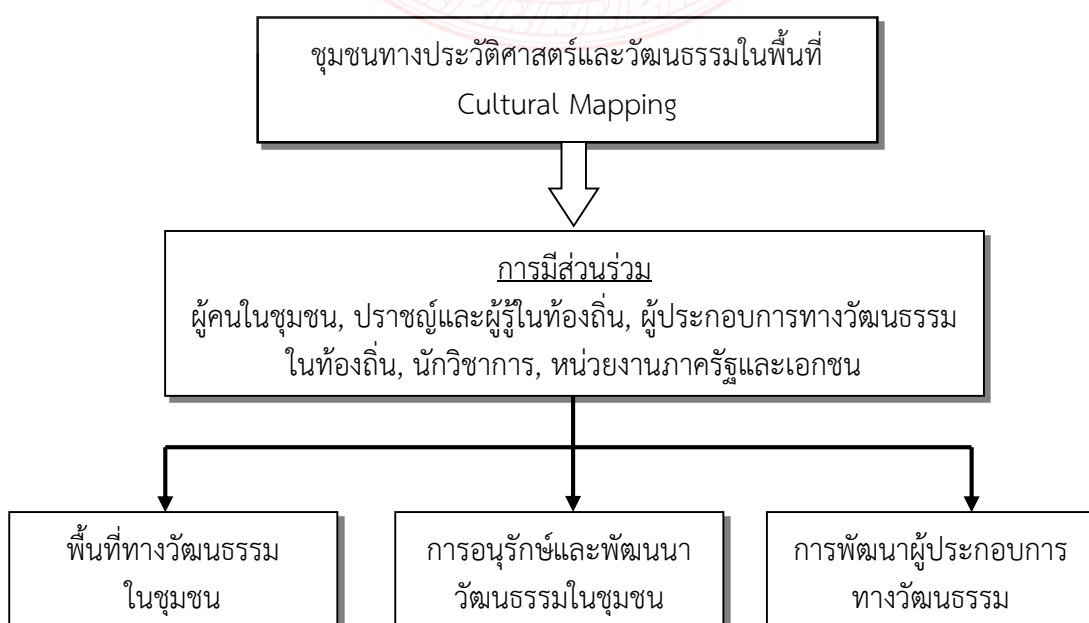
ผู้ประกอบการ หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน ที่ทำกิจกรรมด้านศิลปะเวียงกาหลง เช่น การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ร้านค้า รวมถึงหน่วยงานใด ๆ ที่ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลง

อาชีพที่ยั่งยืน หมายถึง การทำอาชีพที่เกี่ยวกับศิลปะเวียงกาหลงที่ทำให้ประชาชน ชุมชนมีอาชีพเสริมรายได้อย่างจริงจังตลอดถึงการพัฒนาต่อยอดศิลปะเวียงกาหลงด้วย

ศิลปะร่วมสมัย หมายถึง การนำเอาศิลปะดั้งเดิมของเวียงกาหลงมาพัฒนาให้เป็นศิลปะร่วมสมัย แต่คงยังมีอัตลักษณ์ของเวียงกาหลงอยู่

๑.๕ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน การมีส่วนร่วม การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการจัดแผนที่ทางวัฒนธรรมโดยรายละเอียดได้สรุปออกมาเป็นกรอบแนวคิด ดังต่อไปนี้

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

๑. มีแผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๒. ได้แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๓. สร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในชุมชนเป้าหมายในเขตเวียงกาหลง คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การประกอบการวิสาหกิจวัฒนธรรม ช่างวัฒนธรรม และการจำหน่ายสินค้าทางวัฒนธรรม

๔. ได้เครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษากับชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรม
เวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคชุมชนแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม
๒. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว
๓. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมและแผนที่ชุมชน
๔. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

๒.๑.๑ ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย คณะผู้วิจัยได้นำมาแสดงไว้ ดังนี้
พระราชบัญญัติวัฒนธรรม พุทธศักราช ๒๔๘๕ หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญ
งอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของ
ประชาชน

ทางวิทยาการ หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกัน
และกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน

ราชบัณฑิตยสถาน^๑ ได้ให้ความหมายไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.
๒๕๕๔ ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรม
ในการแต่งกาย, วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา เป็นต้น

ดังนั้น วัฒนธรรม จึงหมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของผู้คนในสังคม ที่สร้างสรรค์
และเรียนรู้ร่วมกัน นำความเจริญงอกงามให้เกิดขึ้นแก่หมู่คณะ จนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของหมู่
คณะ

วัฒนธรรมเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันในสังคมเดียวกันทำความตกลงกัน
ว่าจะยึดระบบไหนดี พฤติกรรมใดบ้างที่จะถือเป็นพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและมีความหมายอย่างไร
แนวความคิดใดจึงจะเหมาะสม ข้อตกลงเหล่านี้คือการกำหนดความหมายให้กับสิ่งต่างๆในสังคม เพื่อ
ว่าสมาชิกของสังคมจะได้เข้าใจตรงกันและยึดระบบเดียวกัน หรืออีกนัยหนึ่งเราอาจเรียกระบบที่
สมาชิกในสังคมได้ตกลงกันแล้วนี้ว่าระบบสัญลักษณ์ ดังนั้นวัฒนธรรมก็คือระบบสัญลักษณ์ในสังคม

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ :
ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๐๓.

มนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น^๒ ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่สังคมมนุษย์ร่วมกันรังสรรค์ขึ้นมาเพื่อประโยชน์แห่งการอยู่ร่วมกันของมนุษย์

วัฒนธรรม ถือว่าเป็นผลึกความคิดและมรดกทางภูมิปัญญาของสังคมนั้นๆ วัฒนธรรมมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและบริบทของสังคม และมีการอนุรักษ์ สืบสาน ถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป ผู้ที่เกิดมาในสังคมใดก็จะได้รับมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นโดยอัตโนมัติเป็นเบื้องต้นแรกต่อมาจึงมีการปรับปรุงเสริมแต่งตามยุคตามสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นความงอกงามทางวัฒนธรรม^๓

วัฒนธรรมโดยทั่วไป มีทั้งส่วนที่มองเห็นและส่วนที่มองไม่เห็น วัฒนธรรมส่วนที่มองเห็น ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นองค์วัตถุ เช่น การแต่งตัว การแสดงการฟ้อนรำทำเพลง เครื่องถ้วยโอ้อาขาม เครื่องเย็บปักถักร้อย การวาดเขียน สถาปัตยกรรมพิธีกรรมและพิธีการ ตลอดจนรูปแบบของการทำมาหากิน และความร่วมมือกันในกิจกรรมต่างๆ วัฒนธรรมส่วนที่มองไม่เห็น ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นองค์ความเชื่อหรือคุณค่า เช่น เรื่องที่คนคิดอย่างไรกับธรรมชาติ กับสังคม กับตนเองและให้ “คุณค่า” ต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างไร ตัวคุณค่านี้อย่างที่เป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม^๔

โดยนัยนี้วัฒนธรรม จึงเป็นระบบคุณค่า (Value System) ที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์ เป็นคุณค่าแก่ทางเศรษฐกิจ การเมืองและแนวคิดที่สัมพันธ์กันเป็นโครงสร้างมีผลต่อพฤติกรรมของคนในฐานะปัจเจกบุคคลและคนในหมู่บ้านในชีวิตจริงทั้งหมด ดังนั้นวัฒนธรรมจึงไม่ใช่หมายถึงเฉพาะสิ่งเก่า เช่น ประเพณีต่างๆ เท่านั้นแต่คือบทสรุปหรือผลึกของความคิดและการปฏิบัติหรือคุณค่าทั้งหมดที่มีในสังคมรวมขึ้นเป็นโครงสร้าง ทั้งด้านการประกอบอาชีพ ด้านอุดมการณ์ ความเชื่อและด้านอำนาจการตัดสินใจ ทั้งหมดนี้เกี่ยวโยง อย่างแยกกันไม่ออกอันเป็นผลจากวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนและสังคม^๕

๒.๑.๒ ประเภทของวัฒนธรรม

ได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมไว้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่ วัฒนธรรมในลักษณะชนบทรณนิยมประเพณีและความเชื่อ และวัฒนธรรมในลักษณะสิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรมแยกกล่าวโดยย่อดังนี้^๖

๑. วัฒนธรรมในลักษณะชนบทรณนิยมประเพณีและความเชื่อเป็นวัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์และจำต้องไม่ได้บางตำราเรียกวัฒนธรรมประเภทนี้ว่าวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกันทางวัตถุ

^๒ อมรา พงศาพิชญ์, วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งฟาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^๓ สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์, รากฐานแห่งชีวิต: วัฒนธรรมชนบทกับการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน, ๒๕๓๓), หน้า: ๔๔.

^๔ เสรี พงศ์พิศ, ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท, (มูลนิธิหมู่บ้าน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๖), หน้า ๗๓.

^๕ อภิชัย พันธเสน, แนวคิดทฤษฎี และภาพรวมของการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๙), หน้า ๓๑๖-๓๑๙.

^๖ เรื่องเดียวกัน, อมรา พงศาพิชญ์, หน้า ๒๕-๓๑.

(Non-material culture) เป็นต้นว่า ภาษาพูด กิริยามารยาท โดยเฉพาะที่ถือว่าเป็นสาระสำคัญที่สุดคือขนบธรรมเนียมประเพณี และระบบความเชื่อ

๑.๑ ขนบธรรมเนียมประเพณี การที่มนุษย์อยู่ด้วยกันย่อมจะต้องมีข้อตกลงซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ข้อตกลงที่ไม่เป็นทางการ แต่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัตินี้ เรียกว่าขนบธรรมเนียมประเพณี หรือธรรมเนียมหรือประเพณี เช่น คนไทยเมื่อพบกันมักจะมีธรรมเนียมยกมือไหว้เป็นการแสดงความเคารพ โดยที่ผู้มีอาวุโสหน่อยเป็นผู้ยกมือไหว้ผู้มีอาวุโสกว่า เมื่อสร้างบ้านก็มีธรรมเนียมการดูฤกษ์ยามหาที่ การยกเสาเอก การขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น มีพฤติกรรมหลายอย่างที่คนไทยทำเป็นประจำโดยที่ถ้ามาอย่างผิวเผินแล้วจะรู้สึกว่าไม่มีประโยชน์ แต่หลายคนจะทำเพื่อเป็นการ “ทำตามธรรมเนียม” ขนบธรรมเนียมทั้งระดับบุคคลที่มีการทำเป็นประจำ เช่น การถอดรองเท้าก่อนเข้าบ้าน และระดับสังคมคือการร่วมทำกิจกรรมพร้อมๆกันในลักษณะพิธีกรรม เช่น ประเพณีทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ เป็นต้น

๑.๒ ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น พระภูมิเจ้าที่ เลื้อยบ้านเลื้อยเมือง ผีป่วน เจ้าเข้าทรง เทพเจ้า เป็นต้น ความเชื่อ ในทางศาสนามักประกอบด้วยสามส่วน ส่วนแรกคือความเชื่อในส่วนประสมหรือส่วนที่สมาชิกของกลุ่มถือว่าเป็นความจริงสูงสุดที่ไม่มีสิ่งใดมาลบล้างได้ซึ่งได้แก่คำสอนในศาสนาอันเป็นภาคทฤษฎี ส่วนที่สองคือส่วนพิธีกรรมอันเป็นภาคปฏิบัติ พิธีกรรมทางศาสนานี้อาจเป็นสิ่งเดียวกันกับขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งสมาชิกของสังคมยึดถือสืบเนื่องกันมา ส่วนที่สามคือผู้ประกอบพิธีกรรมหรือศาสนบุคคลได้แก่พระสงฆ์ในศาสนาพุทธ บาทหลวงหรือศาสนาจารย์ในศาสนาคริสต์ อิมามในศาสนาอิสลาม พราหมณ์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และหมอผีในศาสนาที่นับถือผี เป็นต้น

ความเชื่อในทางศาสนา ถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมากของวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เพราะเป็นตัวกำหนดขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่าง รวมทั้งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกของสังคมด้วย ทั้งนี้เพราะความเชื่อทางศาสนามักจะระบุถึงความดีและความชั่ว ซึ่งทำให้ศาสนามีลักษณะที่เป็นศีลธรรมและมีบทบาทต่อการกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมโดยรวม

๒. วัฒนธรรมในลักษณะสิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรม เป็นวัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์ และสามารถจับต้องได้ มองเห็นได้ บางตำราเรียกวัฒนธรรมประเภทนี้ว่า วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกันทางด้านวัตถุ (Material culture) วัฒนธรรมประเภทนี้ เน้นในสิ่งที่เป็นรูปธรรมอันเป็นผลผลิตทางภูมิปัญญาของคน ซึ่งเป็นที่มาของปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกด้าน ตั้งแต่กระประดิษฐ์คิดค้นรูปแบบการก่อสร้างที่อยู่อาศัยและวัสดุเครื่องมือเครื่องใช้ การคิดค้นยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่มและอาหาร ตลอดจนความคิดทาง ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นพื้นฐานของการประดิษฐ์เครื่องยนต์ โทรศัพท์ โทรสาร และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ในปัจจุบัน

หลักฐานทางประวัติศาสตร์จากหลายแหล่งได้แสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมในลักษณะสิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรม มีพัฒนาการมาเป็นยุคๆ นับแต่วัฒนธรรมที่ค้นพบสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคต่างๆ เป็นต้นมา ได้แก่ยุคหินเก่า ยุคหินกลาง และยุคหินใหม่ ยุคหินเก่า คือยุคสมัยที่เริ่มมีสังคมมนุษย์จนถึงประมาณหมื่นปีที่ผ่านมานี้ เป็นสังคมที่มนุษย์มักอาศัยอยู่ในถ้ำ ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งถาวร หากินด้วยการล่าสัตว์และเก็บพืชผักกินเป็นอาหาร ลักษณะเครื่องมือเครื่องใช้ก็

ไม่ทันสมัย ยุคหินกลาง เป็นยุคที่มนุษย์เจริญก้าวหน้ากว่ายุคหินเก่า เป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ ไม่กี่พันปี มีการใช้เครื่องมือทำด้วยหิน มีการคิดค้นการใช้คันศรและธนูในการล่าสัตว์ มีการทำเครื่องปั้นดินเผา ขึ้นใช้ ยุคหินใหม่ คือ ยุคที่มีอายุประมาณ ๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์ยุคนี้เริ่มรู้จักการเลี้ยงสัตว์แทนการล่าสัตว์ รู้จักการเพาะ ปลูกแทนการเก็บพืชผักจากในป่าเป็นอาหาร มีการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ทำด้วยเหล็กและส่วนผสมของโลหะชนิดต่างๆ ขึ้นใช้ มีการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยอย่างเป็นกิจลักษณะ มีการประดิษฐ์ ตัวอักษรขึ้นใช้ในการติดต่อสื่อสารและบันทึก จึงกล่าวได้ว่าเป็นยุคที่เกิดอารยธรรมขึ้น เช่น อารยธรรมกรีก อารยธรรมโรมัน อารยธรรมอินเดีย อารยธรรมจีน อารยธรรมเมโสโปเตเมีย เป็นต้น

๒.๑.๓ การแบ่งประเภทของวัฒนธรรมไทย

แต่เดิมคนไทยใช้คำว่า “จารีตประเพณี” แทนคำว่าวัฒนธรรม คำว่า วัฒนธรรมไทยเริ่มนำมาใช้ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี พร้อมกับจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้น เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสากลนิยม และการเปลี่ยนชื่อประเทศสยามเป็นประเทศไทย วัฒนธรรมจึงเป็นคำที่ทางราชการใช้เพื่อการเน้นความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสามัคคี ความเจริญก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน

วัฒนธรรมไทยตามที่กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา^๗ ได้ประมวลจำแนกไว้ในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไทยไว้ ๔ ประเภท ดังนี้

๑. คติธรรม คือ วัฒนธรรมเกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต
๒. เนติธรรม คือ วัฒนธรรมทางกฎหมาย ระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือ
๓. วัตถุธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น บ้านเรือน เครื่องนุ่งห่ม ความเป็นอยู่
๔. สหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม หมายถึงคุณธรรมต่างๆ ที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รวมถึงมารยาทในการติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคม

ต่อมาเมื่อรัฐบาลได้ประกาศจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ ๕ ด้าน^๘ ได้แก่

๑. ด้านศิลปะ เช่น ภาษา ดนตรี วรรณคดี ฟ้อนรำ ละคร วิจิตรศิลป์ ประติมากรรม
๒. ด้านมนุษยศาสตร์ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา ปรัชญา โบราณคดี มารยาทในสังคม การปกครอง กฎหมาย
๓. ด้านการช่างฝีมือ เช่น การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การจัดทำเครื่องเงิน เครื่องเงิน เครื่องทอง การจัดดอกไม้ การทำตุ๊กตา การทำเครื่องปั้นดินเผา
๔. ด้านกีฬาและนันทนาการ เช่น การละเล่น มวยไทย ฟันดาบ กระบี่กระบอง
๕. ด้านคหกรรมศิลป์ เช่น ความรู้เรื่องอาหาร การประกอบอาหาร เสื้อผ้า และการแต่งกาย บ้านและการดูแลบ้าน ยาและการใช้ยา การอบรมดูแลเด็ก มารยาทในการกินอยู่ การต้อนรับแขก การรู้จักแก้ปัญหาในครอบครัว และการรู้จักประกอบอาชีพ

^๗ กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา, *บทความทางวัฒนธรรม กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา*, (กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา, ๒๕๒๐), หน้า ๗๑.

^๘ เสาวภา ไพทยวัฒน์, *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย : แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา*, (กรุงเทพฯ : ภาควิชาพัฒนาศาสตร์และเอกสารวิชาการ หน่วยงานพิเศษ สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๘), หน้า ๗.

การแบ่งประเภทของวัฒนธรรมไทยดังกล่าว พิจารณาจากภาพรวมแล้วก็สามารถแยกได้เป็นสองประเภทเช่นเดียวกันคือวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นวัตถุ และวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรมอันไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น

๒.๑.๔ ลักษณะของวัฒนธรรม

โคโรล และเมลวิน^๙ นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

๑. วัฒนธรรมเป็นศูนย์รวมของความคิด โลกทัศน์ และค่านิยมทางสังคม และเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมในสังคมเดียวกัน ดังนั้น คนในสังคมเดียวกันจะสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆได้ เช่น ค่านิยมในการนับถือผู้อาวุโสในสังคมไทยโดยการยกย่องให้เป็นพี่ หน้าที่ของผู้อาวุโสที่พึงมีต่อผู้ที่มีอายุน้อย เมื่อมีการรับประทานอาหารร่วมกัน ผู้อาวุโสจะต้องแสดงน้ำใจในการเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายหรือเจ้ามือ เป็นต้น

๒. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมอันเกิดจากการส่งสมและการเรียนรู้ เริ่มต้นจากการได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ และแบบอย่างอันดีงามของคนในสังคม และเป็นค่านิยมที่คนในสังคมพิจารณา เลือกโดยใช้วิจารณญาณ

๓. วัฒนธรรมมีพื้นฐานจากการใช้สัญลักษณ์ (symbols) พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดจากการใช้สัญลักษณ์ มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณสมบัติเหนือสัตว์โลกชนิดอื่นในการใช้ภาษาในการสื่อสารถ่ายทอด สั่งสม ภาษาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ดังนั้น ชีวิตประจำวันของมนุษย์จึงเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ต่างๆ

๔. วัฒนธรรมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์พร้อมทั้งกำหนดแบบแผนในการดำเนินชีวิต และเป็นเครื่องมือให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ธรรมชาติและทรัพยากร นอกจากนี้ วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานของพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีเพื่อความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์

๕. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (diffusion) ซึ่งวัฒนธรรมของมวลมนุษยชาติจะมีการผสมผสานโดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในช่วงเวลาที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าสูงสุด จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้ในลักษณะวัฒนธรรมตามไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบในการปรากฏการณ์ “ความล่าช้าทางวัฒนธรรม” (culture lag) ถ้าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วก็อาจเป็นผลเสียต่อมนุษยชาติในการสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ของตนได้

๒.๑.๕. การคงอยู่ของวัฒนธรรม

การคงอยู่ หรือ คง ราชบัณฑิตยสถาน^{๑๐} ได้ให้ความหมายไว้ว่า ยังมียังเป็นอยู่อย่างเดิม ดังนั้น การคงอยู่ของวัฒนธรรม จึงหมายถึง การดำรงอยู่ซึ่งรูปแบบของความประเพณีและ การปฏิบัติ

^๙ อังแล้ว, เสาวภา ไพทยวัฒน์, พื้นฐานวัฒนธรรมไทย : แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา, หน้า

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๒๒๓.

ในลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อรวมถึงในลักษณะสิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรมอันเป็นวิถีชีวิตที่ดำรงของผู้คนที่มีมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว^{๑๑} ได้กล่าวถึงปัจจัยแห่งการคงอยู่ของวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มคน เกิดจากปัจจัยหลักๆ ดังต่อไปนี้

๑. การเรียนรู้และการถ่ายทอด เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องในสังคมนั้นๆ และมีการถ่ายทอดสืบต่อกันไปจากรุ่นสู่รุ่นด้วยวิธีการต่างๆ วิธีการที่เห็นได้ชัดที่สุดคือการเรียนรู้และถ่ายทอดด้วยการปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น การที่พ่อแม่สอนลูกว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ การที่ผู้ใหญ่ในสังคมไทยนิยมสอนลูกหลานและเด็กๆ ให้ไหว้ผู้มีอาวุโสกว่าผู้น้อยไม่ควรยืนคำสวัสดีผู้ใหญ่ เป็นต้น การสอนในลักษณะนี้นอกจากจะเป็นการสอนถึงพฤติกรรมแล้วยังเป็นการถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์ด้วย

๒. ค่านิยมของประชาชน โดยเหตุที่วัฒนธรรมเป็นผลิกรวมจากภูมิปัญญาของคนในสังคม การที่ประชาชนในกลุ่มนั้นมีสำนึกร่วมเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม (ทั้งที่เป็นของตนเองและวัฒนธรรมนำเข้าจากต่างถิ่นก็ตาม) เห็นว่าสิ่งเหล่านั้นมีคุณค่าและควรอนุรักษ์ สืบสาน ถ่ายทอดให้เป็นมรดกตกทอดไปยังคนรุ่นต่อไป

๓. ประโยชน์ต่อสังคม ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ วัฒนธรรมจึงเป็นเครื่องหมายที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของแต่ละสังคม แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และแต่ละกลุ่มคน และเป็นประโยชน์ในการสร้างความเป็นเอกภาพและความเป็นอารยะให้แก่สังคมนั้นๆ รวมถึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ความเป็นประโยชน์เช่นนี้จึงทำให้คนในสังคมเกิดความรักและหวงแหนวัฒนธรรมของตนนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมนั้นๆ ยังคงอยู่ได้โดยไม่สูญสลายไปตามกาลเวลา

๔. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นับเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งออกไปยังสังคมอื่น แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้มีการรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่นเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมของตนเอง และทำให้วัฒนธรรมนั้นๆ ยังคงอยู่

๕. บทบาทของรัฐหรือรัฐชาติ โดยเหตุที่วัฒนธรรมของชนชาติหนึ่งๆ มักถูกใช้เป็นระบบสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาตินั้นๆ อยู่เนืองๆ ผู้นำรัฐที่ประสงค์จะสร้างแนวคิดชาตินิยมหรือรัฐนิยมให้เกิดขึ้นแก่คนในชาติ โดยกำหนดเป็นนโยบายในการส่งเสริมเชิงบังคับให้คนในชาตินิยมมั่นในจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของตนเองเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ และต่อต้านลัทธิการเมืองฝ่ายตรงข้าม การดำเนินนโยบายดังกล่าวนอกจากจะทำให้วัฒนธรรมของชาติยังคงอยู่แล้วยังเป็นประโยชน์ในทางการเมืองอีกด้วย

๖. การคงอยู่ของวัฒนธรรมเกิดจากปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขของรัฐทรงเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติพระองค์ เพื่อดำเนินงานด้านการรักษาวัฒนธรรมดังเช่นพระมหากษัตริย์ไทย มีพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระปรมินทรมหาภูมิพล

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, อมรา พงศาพิชญ์, วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์, (๒๕๔๑), หน้า ๒๐ - ๒๑, ๑๘๕ - ๑๘๖)

ดุยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ที่ทรงเน้นย้ำให้คนไทยเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ความตอนหนึ่งว่า “... การรักษาวัฒนธรรม คือการรักษาชาติ...”

จากพระราชดำริดังกล่าวนั้น เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการรักษาวัฒนธรรม ของประเทศไทย เนื่องจากว่า สภาพการณ์ในปัจจุบันนั้น แม้ว่าจะหมดยุคการล่าอาณานิคม ในลักษณะดินแดนแล้ว แต่การล่าอาณานิคมทางดินแดนถูกแทนที่ด้วยการล่าอาณานิคมทางวัฒนธรรมโดยวิธีการครอบงำและกลืนกินทางวัฒนธรรม จากวัฒนธรรมข้ามชาติที่เหนือกว่าและแข็งแกร่งกว่าในหลากหลายรูปแบบ เช่น วัฒนธรรมทุนนิยมสามัญ วัฒนธรรมบริโภคนิยม และวัฒนธรรมการเอาอย่างผู้ที่ตนรู้สึกเหนือกว่า จากประเทศที่ผู้คนในสังคมเห็นว่ามีควมศรัทธาโลกกว่า ที่แพร่กระจายไปทั่วโลกพร้อมกับความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) และการเปิดเสรีทางการค้า (FTA.) จนทำให้หลายประเทศในโลก โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ไม่สามารถตั้งรับและปรับปรนตัวเองได้ทันทั่วถึง เพื่อรองรับกระแสความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ต้องถูกครอบงำทางวัฒนธรรมและสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง การสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมคือการสูญเสียเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ

๒.๑.๖ การอนุรักษ์วัฒนธรรม

แนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรม สามารถดำเนินการโดยภาพรวมได้ใน ๒ แนวทาง^{๑๒} ได้แก่ การดำเนินการโดยบทบาทของรัฐและส่วนราชการ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และประชาชน ดังนี้

๑. บทบาทของรัฐและส่วนราชการ การอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยบทบาทของรัฐและส่วนราชการ ในระยะหลังเริ่มปรากฏอย่างชัดเจนนับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ เมื่อองค์การสหประชาชาติ โดยข้อเสนอขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม หรือ ยูเนสโก(UNESCO) ได้ประกาศ “ทศวรรษแห่งวัฒนธรรมกับการพัฒนา” โดยที่คาดหวังว่าในการพัฒนาประเทศนั้นถ้าหากทุกประเทศใช้แต่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแล้ว สภาพทางสังคมจะสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ดังนั้น จึงจำเป็นที่ทุกประเทศจะต้องนำวัฒนธรรมในบ้านเมืองเข้ามาเป็นฐานในการพัฒนาประเทศของตน ทั้งนี้เพื่อการรักษาสังคมของแต่ละประเทศ จึงจำเป็นจะต้องร่วมมือกันในการรักษาวัฒนธรรม

จากพื้นฐานความคิดดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) จึงได้เสนอรัฐบาลในการอนุรักษ์วัฒนธรรมในรูปของการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม พร้อมทั้งกระตุ้นเตือนให้คนไทยมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ รัฐบาลได้กำหนดเป็นปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย โดยกำหนดกิจกรรมหลักและแผนการรณรงค์อย่างเป็นระบบหลากหลายและค่อนข้างครอบคลุม และดำเนินการต่อเนื่องถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ทั้งนี้ ได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการ ภายใต้คำขวัญ “เรารักวัฒนธรรมไทย” โดยดำเนินยุทธวิธีและรูปแบบในการรณรงค์วัฒนธรรมไทย เป็น ๒ ส่วน ได้แก่

ส่วนที่หนึ่ง กลยุทธ์ในการชี้นำ ลักษณะการดำเนินงานใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ในเชิงกว้างโดยใช้เครือข่ายของรัฐและเอกชนร่วมดำเนินการ โดยสนับสนุนให้มีการผลิตสื่อและสิ่งพิมพ์

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, เสาวภา ไพทยวัฒน์, พื้นฐานวัฒนธรรมไทย : แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา, หน้า ๒๑๗ - ๒๔๐.

เผยแพร่ทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์และสิ่งพิมพ์ทุกประเภท โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๓๗ เป็นต้นมา สารของงานส่วนนี้ได้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเทศกาลต่างๆของไทย ตลอดจนถึง รมรงค์ด้วยคำขวัญต่างๆ เช่น “ทำอะไรมีวินัยคือไทยแท้” หรือ “การมีน้ำใจคือไทยแท้” พร้อม กันนี้ได้สนับสนุนในลักษณะของงบประมาณอุดหนุนแก่ศูนย์วัฒนธรรมต่างๆที่กระจัดกระจายอยู่ทั่ว ประเทศ ได้ร่วมจัดนิทรรศการ พร้อมร่วมกิจกรรมการรณรงค์ให้แพร่หลายและทั่วถึงประชาชนในทุก พื้นที่ทั่วประเทศ

ส่วนที่สอง กลยุทธ์ในการสร้างจิตสำนึก การใช้ยุทธวิธีทางการศึกษาเพื่อการสร้าง จิตสำนึกให้เยาวชนไทยและให้สถานศึกษาร่วมกันดำเนินงานเพื่อกระตุ้นเตือนให้เยาวชนไทยได้รู้จัก วัฒนธรรมของตนเอง การรู้จักเลือกสรรวัฒนธรรมต่างชาติอย่างฉลาดพร้อมกับการดำรงวัฒนธรรม ไทยดั้งเดิมที่ดีงามไว้ ยุทธวิธีดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้สนับสนุน งบประมาณให้แก่โรงเรียนทั่วประเทศ โดยสร้างคู่มือการเรียนการสอนทางวัฒนธรรม สื่อประเภทวิดิทัศน์ทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้เยาวชนไทยตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ได้รู้จักวัฒนธรรมไทย รวมทั้งการรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์ในการเลือกสรร สิ่งดีงามที่เหมาะสมกับตนเองในวัฒนธรรมไทย

สาระสำคัญของวัฒนธรรมไทยที่ได้รับการรณรงค์ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๗ – ๒๕๔๐ เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมที่สามารถปฏิบัติได้อย่างชัดเจน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แบ่งงานวัฒนธรรมไทยเป็น ๑๑ หัวข้อ ได้แก่

๑. สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
๒. วิถีครอบครัวและชุมชนไทย
๓. ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทย
๔. ภาษาไทย
๕. ระเบียบวินัย
๖. ค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรม
๗. วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย
๘. การแต่งกายไทย
๙. ศิลปกรรมไทย
๑๐. วัฒนธรรมการท่องเที่ยว
๑๑. วัฒนธรรมกับการพัฒนา

หลักการในการรณรงค์เพื่อวัฒนธรรมไทยดังกล่าวนี้ ใช้กลยุทธ์รวม ๓ วิธี คือ การ สร้างความรู้ความเข้าใจโดยอาศัยสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ การสร้างทัศนคติที่เห็นคล้อยตาม และการ สร้างพฤติกรรมร่วมด้วยวิธีการต่างๆ

๒. บทบาทของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และชุมชน วัฒนธรรมไทยเป็น วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยจึงมิได้เป็นเฉพาะหน้าที่ของภาครัฐ และส่วนราชการเท่านั้น แต่ถือเป็นหน้าที่ของทุกฝ่าย ทุกภาคส่วน ดังนี้

๒.๑ สถาบันครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันแรกของการปลูกฝังค่านิยมและ การรักษาวรรณธรรมชุมชน ท้องถิ่น เมือง และชาติ สังคมไทยดั้งเดิมครอบครัวมีอิทธิพลในการหล่อ

หลอมบุคลิกภาพและจิตของคนไทย สภาพครอบครัวไทยซึ่งเคยอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่มาก่อน โดยที่ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ พี่น้อง ลุงป้า น้าอา ต่างอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันหรือในละแวกเดียวกัน ผู้หลักผู้ใหญ่ในครอบครัวจะปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่ลูกหลานและคอยอบรมพร่ำสอนให้ลูกหลานมีความรักใคร่ ประองดอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจต่อกัน ตลอดจนการร่วมแรงร่วมใจซึ่งกันและกัน มีน้ำใจเสียสละแก่ส่วนรวม เป็นต้น ความอบอุ่นใจและถ้อยทีถ้อยอาศัยกันของคนในครอบครัวจึงสร้างความสมัครสมานกลมเกลียวซึ่งกันและกันอย่างเหนียวแน่นกลายเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมและนับเป็นจุดเริ่มต้นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีให้สืบทอดและแพร่หลายไปสู่สังคมระดับชุมชนท้องถิ่น เมืองและประเทศในที่สุด

แม้ว่าปัจจุบันลักษณะสภาพครอบครัวและสังคมไทยจะเปลี่ยนไปจากเดิมมาก แต่สถาบันครอบครัวก็ยังคงมีความสำคัญต่อทุกชีวิตอยู่และยังสามารถเป็นจุดเริ่มต้นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยเริ่มต้นจากการอบรมสั่งสอนเพื่อการปฏิบัติตนให้คนในครอบครัวตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี การรู้จักบาปบุญคุณโทษ ความมีระเบียบวินัย การเคารพกฎหมายบ้านเมือง การเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาของท้องถิ่น การรักษาความสะอาด มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว เสียสละเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม ตลอดจนการตัดสินใจในการเลือกปฏิบัติอย่างมีเหตุผล เป็นต้น โดยผู้นำในครอบครัวต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างอันดีให้แก่บุตรหลาน หากทุกคนในครอบครัวยึดมั่นในศีลธรรมอันดีงาม ผลการประพฤติปฏิบัติอันดีงามย่อมส่งผลแก่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมระดับชุมชนและสร้างความเข้าใจอันดีในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

๒.๒ สถาบันการศึกษาทุกระดับนับเป็นแหล่งการให้ความรู้และการหล่อหลอมบุคลิกภาพ การปลูกฝังทัศนคติและจิตสำนึก พร้อมการชี้นำบทบาทและหน้าที่ของประชาชนในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้โดยมีระเบียบในการยึดถือปฏิบัติ บทบาทของสถาบันการศึกษานอกเหนือจากการให้ความรู้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพแล้ว หลักสูตรของสถานศึกษาในทุกระดับจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตนเอง ภูมิปัญญาของไทย การดำรงชีวิตอย่างไทย การรู้จักวัฒนธรรมไทยเพื่อการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และสามารถเลือกสรรวัฒนธรรมไทยให้เหมาะกับตนและให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่สถานศึกษาควรเน้นย้ำปลูกฝัง คือการกระตุ้นให้เยาวชนในทุกระดับได้เกิดสำนึกเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาซึ่งคนรุ่นหนึ่งได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อสร้างความเป็นเอกลักษณ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างมีระเบียบแบบแผนเป็นของตนเอง อันเป็นการแสดงความเป็นชาติ ให้เกิดความรู้สึกรักภูมิใจในความเป็นชาติของตนและมีส่วนร่วมในการรักษามรดกไทยเอาไว้ให้ยั่งยืนสืบไป

๒.๓ ชุมชน หมายถึง ประชาชนชาวไทยทุกคน ทั้งคนไทยที่อยู่ในประเทศไทยและที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ ทุกคนต่างมีหน้าที่ที่จะต้องศึกษา เรียนรู้ และรู้จักเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติวัฒนธรรมระดับภูมิภาค วัฒนธรรมเมืองและวัฒนธรรมชนบท ตลอดจนวัฒนธรรมซึ่งรับมาจากชาติอื่น และสามารถปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างถูกต้อง และอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่ต่อไป

การอนุรักษ์วัฒนธรรมในระดับประชาชน ต้องเริ่มจากพื้นฐานของครอบครัวเข้าสู่สถาบัน การศึกษา และแหล่งประกอบอาชีพ ประชาชนมีสิทธิเลือกประกอบอาชีพได้ตามถนัดและ

ตามความสามารถ แต่ประชาชนไม่อาจปฏิเสธในเชื้อชาติและขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเองได้ด้วยเหตุนี้ภารกิจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจึงเป็นภาระของทุกคนในสังคม หากแต่บทบาทในการเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมอาจมีข้อแตกต่างกัน ประชาชนบางกลุ่ม บางคนอาจมีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพราะมีอาชีพซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำรงรักษาวัฒนธรรมโดยตรง เช่น กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มศิลปิน กลุ่มนักแสดง เป็นต้น

การผลักดันให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมเกิดขึ้นในระดับประชาชน จำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นทั้งระดับผู้บริหารประเทศและระดับชุมชน โดยนักจิตสำนึกทั้งระดับเบื้องบนและระดับเบื้องล่างให้สอดประสานซึ่งกันและกันเชิงบูรณาการ โดยทุกคนมีสิทธิในการแสดงออกซึ่งข้อคิดความเห็นได้อย่างอิสระและกว้างขวางโดยเท่าเทียมกัน ในลักษณะแสวงจรร่วม สงวนจุดต่าง เพื่อให้ได้มาตรการและแนวทางที่ดีที่สุดในการร่วมกันอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของตน ของสังคม และของชาติ

๒.๑.๖ การพัฒนาวัฒนธรรม

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี (วัฒนธรรมกับการพัฒนา เอกสารนำเสนอการประชุมสัมมนาศิลปวัฒนธรรมไทย โดยคณะกรรมการวิชาการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร. ๒๕๓๖)^{๑๓} ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์หรือแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรม ไว้ ๗ ประการ ดังนี้

๑. การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง คือ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องทั้งสังคมว่า วัฒนธรรม คือ อะไร และวัฒนธรรมสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศอย่างไร ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุด เพราะเมื่อเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องแล้ว สังคมก็จะปฏิบัติได้ถูกต้องเอง กิจกรรมในการสร้างความเข้าใจ อาจดำเนินการดังนี้

๑.๑ มีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดอย่างสม่ำเสมอ

๑.๒ การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ความรู้ การส่งเสริมวิจัย การสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารและผลการวิจัยให้เป็นปัญหาที่สูงขึ้น

๑.๓ การสร้างสื่อประเภทต่างๆ เช่น หนังสือ วิดีโอ วีซีดี มัลติมีเดีย การเผยแพร่ทางวิทยุและโทรทัศน์ มีการปรับปรุงอยู่เสมอ รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ รวมทั้งภาคธุรกิจการเงินด้วย

๑.๔ การประชุมสัมมนาในหลากหลายรูปแบบและกับกลุ่มต่าง ๆ และควรมีการประชุมใหญ่ทางวัฒนธรรมทั้ง ๔ ภาคเป็นประจำทุกปี

๒. การสนับสนุนเวทีทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น โดยดำเนินการในรูปแบบที่หลากหลายในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและรัฐบาลควรจัดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ริเริ่มโดยชุมชนท้องถิ่น

๓. ส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีวัฒนธรรมครอบครัวที่อบอุ่น ไทยเคยมีวัฒนธรรมครอบครัวที่อบอุ่น แต่ปัจจุบันสถาบันครอบครัวได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการพัฒนาแบบทันสมัย ทำให้ความอบอุ่นในครอบครัวลดลง

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, เสาวภา ไพทยวัฒน์, พื้นฐานวัฒนธรรมไทย : แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา, หน้า ๒๔๘ - ๒๕๔.

๔. ส่งเสริมองค์กรและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพราะชุมชนที่เข้มแข็งคือผู้ปฏิบัติวัฒนธรรมและชุมชนที่เข้มแข็งจะก่อให้เกิดการพัฒนาในทุกด้านสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติควรร่วมกันจัดระบบข้อมูลข่าวสารเรื่องนี้เพื่อพัฒนาความเข้าใจให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะไปสนับสนุนการปฏิบัติของฝ่ายต่างๆได้ง่ายและได้ผลมากขึ้น

๕. ปรับการศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมการศึกษาของไทยในปัจจุบันตัดขาดจากรากฐาน ทางวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งเป็นเหตุสำคัญของความเสื่อมสูญทางวัฒนธรรมและเกิดปัญหาต่างๆจากความขาดแคลนทางวัฒนธรรมไทยมีวัฒนธรรมที่ดิงามซึ่งศาสตราจารย์สมน อมรวิวัฒน์ เรียกว่า “สมบัติทิพย์ของการศึกษา” แต่เป็นที่น่าเสียดายที่การศึกษาไม่ได้เรียนรู้จากสมบัติทิพย์เหล่านี้

ดังนั้น ควรปรับการศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทย แต่ทั้งนี้มิใช่เป็นการท่อง “วิชา” วัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการปฏิบัติและการซึมซับ เพราะถ้าการศึกษาเอาวิชาเป็นตัวตั้งจะไม่ได้สัมผัสวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมไม่ใช่วิชา แต่เป็นความจริงที่มีชีวิตถ้าการศึกษาเอาความจริงเป็นตัวตั้ง การศึกษาก็จะสัมผัสกับวัฒนธรรม รัฐบาลควรมีนโยบายให้การศึกษาระดับปรับกระบวนการเรียนรู้ โดยเอาความจริงเป็นตัวตั้ง เอาวิชาเป็นเครื่องมือให้เข้าใจความจริงดีขึ้น และให้มีการเรียนรู้จากรากฐานวัฒนธรรม

๖. ปรับวัฒนธรรมให้เป็นฐานเศรษฐกิจเนื่องจากวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ กระจายรายได้ และการรักษาสภาพแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติควรร่วมมือกันสร้างความเข้าใจเรื่องนี้ให้ชัดเจน และกำหนดยุทธศาสตร์ในการนำมิติทางวัฒนธรรมเข้ามาพัฒนาเศรษฐกิจ

อนึ่ง พึงเข้าใจว่าในสังคมโลกยุคปัจจุบันที่ผู้คนนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวกันทั่วโลกปีหนึ่งๆนับล้านคน ปัจจัยดึงดูดอย่างสำคัญที่เป็นแรงจูงใจให้คนอยากไปเที่ยวชมคือวัฒนธรรมแต่ละประเทศต่างก็ใช้วัฒนธรรมของตนเองเป็นจุดขายแทบทั้งสิ้น เช่น กรณีของประเทศไทยที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างดุดันต่อเนื่องมาเป็นเวลาหลายปี สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศจากการท่องเที่ยวเป็นอันดับหนึ่งของรายได้มวลรวมทั้งประเทศติดต่อกันหลายปีในปัจจุบัน

๗. จัดตั้งกองทุนและการบริหารงานวัฒนธรรม ในการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม ต้องมีเงินทุนและการบริหารจัดการที่คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ ควรมีการเพิ่มเงินกองทุนวัฒนธรรมให้มีจำนวนมากพอ วัฒนธรรมเป็นเรื่องของความหลากหลายและกระจาย อำนาจรัฐที่รวมศูนย์จะบริหารจัดการเรื่องวัฒนธรรมไม่ได้ดี และอาจทำให้เกิดความไขว้เขว งานวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการส่งเสริมความหลากหลายตามธรรมชาติของวัฒนธรรม ควรออกกฎหมายสภาวัฒนธรรม (Cultural Council) เพื่อปรับสถานะของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้เป็นองค์กรอิสระที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล ทำนองเดียวกับสภาวัฒนธรรมของสหรัฐอเมริกา

ทักษะในการพัฒนาวัฒนธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมตามข้อเสนอข้างต้นนับเป็นการมุ่งสร้างสรรค์ให้วัฒนธรรมเป็นพลังทางภูมิปัญญาของสังคม เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจ จัดใจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปอย่างสอดคล้องประสานกันเป็นองค์รวม (Holistic approach)

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว

วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญมาก ดังนั้น ต้องศึกษาความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อจะได้เกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถนำแนวคิดที่ได้ไปศึกษาวิเคราะห์งานวิจัยในฉบับนี้ต่อไป

๒.๒.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่ถูกนำมาใช้ในแวดวงการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง การกล่าวถึงการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวโดยทั่วไปมักเข้าใจว่า หมายถึงการท่องเที่ยวในรูปแบบ “โฮมสเตย์ (Home Stay)” หรือ อาจหมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อชมการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ ตามที่หน่วยงานหรือแหล่งท่องเที่ยวได้จัดเตรียมไว้ หรืออาจหมายถึงการท่องเที่ยวตามตลาดน้ำหรือหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ ที่มีอยู่อย่างมากมายหลายแห่งและกำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวอยู่ในขณะนี้

ในความเป็นจริงแล้วการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย เช่น ชาญวิทย์ เกษตรศิริ^{๑๔} กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพาไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ขณะที่ ราณี อีสัยกุล (๒๕๔๖ : ๘๓) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าหมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี รวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี และการละเล่นต่างๆ

รลิกา อังกูร^{๑๕} ได้ให้คำจำกัดความว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต และความงดงามของศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีความวิจิตรอลังการ และแตกต่างจากชนชาติอื่น เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยว และพยอม ธรรมบุตร^{๑๖} ได้ชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมักจะให้ความสนใจเรื่องวิถีชีวิต มรดกวัฒนธรรม ศิลปะ อุตสาหกรรม และกิจกรรมนันทนาการของชุมชนท้องถิ่น โดยนักท่องเที่ยวจะเยี่ยมชมและศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ ศิลปะ มหกรรมและงานแสดงสินค้า หัตถกรรม พิพิธภัณฑ์ทุกประเภท ศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์ตลอดจนแหล่งมรดกต่างๆ

^{๑๔} ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๐, หน้า ๑ - ๑๐)

^{๑๕} รลิกา อังกูร, การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น, (กรุงเทพ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘), หน้า ๘๐.

^{๑๖} พยอม ธรรมบุตร, เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงหมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งศึกษาเรียนรู้สังคมและสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นต่างๆ โดยผ่านสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีวิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย

๒.๒.๒ ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่เน้นการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักของการพัฒนาประเทศ โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสำคัญดังนี้

๑. เพิ่มพูนความรู้และเปิดโลกทัศน์ใหม่ การที่คนเราสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมาจากความต้องการที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมของชาติอื่นและต้องการเรียนรู้การดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากของตนเอง เนื่องจากคนเรามีสัญชาตญาณของความอยากรู้อยากเห็นในตัวเอง ดังนั้น การท่องเที่ยวในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่นำไปสู่ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้กับผู้เข้าชมได้ เช่น การเข้าชมสถาปัตยกรรม ซึ่งนอกจากจะแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามทางศิลปะแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลในแต่ละยุคสมัยได้ อันเป็นความรู้ที่ได้รับจากการเข้าชม และนอกจากจะช่วยเพิ่มพูนความรู้แล้วยังทำให้ผู้เข้าชมได้มีโอกาสเปิดโลกทัศน์ใหม่ๆ กล่าวคือ ทำให้มีโอกาสพบวัฒนธรรมที่หลากหลายจากท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับของตนเอง

๒. การสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม การท่องเที่ยวจะช่วยเผยแพร่เอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ การที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับผู้คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสรู้จักกันนั้น ผลก็คือ ทำให้เกิดความสามัคคีสมานฉันท์ และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกและเกิดสันติภาพขึ้นแก่โลก^{๑๗} หรือเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนต่างวัฒนธรรมนั่นเอง

๓. อนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติ ปัจจุบันหลายประเทศกำลังประสบปัญหาในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่กำลังประสบปัญหาดังกล่าว ซึ่งจะเห็นได้จากเยาวชนไทยให้ความสนใจเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมทางศาสนาน้อยมาก เหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมของประเทศไทยกำลังเผชิญกับภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมดั้งเดิมมาเป็นวัฒนธรรมแบบใหม่จากภายนอกที่ไหลบ่าเข้ามาทดแทน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนี้ ทำให้ภาครัฐและเอกชนพยายามที่จะหาทางฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของไทยให้กลับมาอีกครั้ง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอีกหนทางหนึ่ง ที่จะช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้แก่นักท่องเที่ยวได้รับรู้ และช่วยกระตุ้นให้เกิดช่วยกัน

^{๑๗} ชนัญ วงษ์วิภาค, โครงการประมวลข้อมูลพื้นฐานชุมชนในมิติทางมานุษยวิทยา, (กรุงเทพฯ: ภาควิชา มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗๑.

อนุรักษ์ ฟื้นฟูชนบทธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถานและโบราณวัตถุอันมีค่าของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป^{๑๘}

๔. สร้างรายได้ให้กับประเทศ การดำเนินการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ผ่านมาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติเป็นอย่างมาก โดยเป็นสิ่งที่ช่วยนำเงินตราเข้าประเทศมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่ได้รับจากหน่วยงานอื่นๆ (ขวัญ วงษ์วิภาค ๒๕๔๕ : ๒๗๑) โดยจะเห็นว่าประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก ๒.๕๓ แสนล้านบาท ใน พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็น ๕.๑๐ แสนล้านบาท ใน พ.ศ. ๒๕๕๒^{๑๙}

ประเทศต่างๆ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการช่วยสร้างรายได้ให้กับประเทศของตน จึงได้นำวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในกลยุทธ์ของประเทศ เช่น ประเทศเกาหลีใต้ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานอิสระที่สนับสนุนภาคเอกชนในการส่งออกสินค้าวัฒนธรรมซึ่งอาจพบจากการโฆษณาการท่องเที่ยวของเกาหลีใต้ ที่เน้นความสัมผัสระบอบวัฒนธรรมและเทคโนโลยี รวมถึงการโฆษณาแฝงในภาพยนตร์ซีรี่ส์ต่างๆ ของเกาหลีใต้ ขณะที่ประเทศสิงคโปร์ก็พยายามใช้ความหลากหลายของเชื้อชาติ เป็นจุดขายในการท่องเที่ยวเช่นกัน โดยมีการฟื้นฟูแหล่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของสิงคโปร์เชื้อชาติจีน อินเดียและมลายูในประเทศให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น^{๒๐} ประเทศต่างๆ เหล่านี้ปัจจุบันกำลังได้รับความสนใจเข้าไปท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งดูได้จากรายการของบริษัทนำเที่ยวหลายๆ แห่ง ที่มีการจัดรายการท่องเที่ยวไปยังประเทศเหล่านี้อย่างมากมาย

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับแผนที่ทางวัฒนธรรมและแผนที่ชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมเป็นแนวคิดใหม่ที่เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในประเทศไทยโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและศิลปกรรมท้องถิ่น(Cultural Environment Conservation System) เพื่อบูรณาการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและศิลปกรรมสู่กระบวนการวางแผน (Cultural Heritage in Planning) โดยมีแนวคิดหลัก คือ การปกป้องดูแลรักษาคุณค่าของพื้นที่อย่างเป็นองค์รวมและรอบด้าน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการร่วมระบุและให้ข้อมูลผ่านการบอกเล่า และสำรวจภาคสนาม ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนได้มีช่องทางที่เป็นรูปธรรมในการร่วมบริหารจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม อันสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และหลักการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ที่ทำให้ท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ของตนเอง

แผนที่ทางวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการแสดงตัวตนของชุมชน สังคม และการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งมีทั้งแบบที่เป็นรูปธรรม เช่น หัตถกรรมพื้นบ้าน สถานที่แสดงงานศิลปะ สถานที่สำคัญของชุมชน งานประเพณี เป็นต้น และเรื่องราวที่เป็นนามธรรม เช่น ความทรงจำของคนในชุมชน อัตชีวประวัติบุคคลสำคัญ ทศนคติ เป็นต้น

^{๑๘} รัฐญา มณีเนตร, แรงจูงใจและพฤติกรรมการทำงานในธุรกิจท่องเที่ยว ชายแดนไทย-ลาว, (รายงานวิจัย, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑.

^{๑๙} <http://thainers.prd.go.th>

^{๒๐} <http://ba.bu.ac.th/ejournal/IB/IB%2019/IB%2019.htm>

ซึ่งสุพรรณิ พรพนารมย์ และ วิลาวัลย์ ปัดภัย^{๒๑} กล่าวว่า การให้คุณค่ากระบวนการในการทำหน้าที่วัฒนธรรม สามารถเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนได้ เพราะแผนที่ทางวัฒนธรรมเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นในการสร้างกิจกรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการบันทึกอนุรักษ และใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน จุดมุ่งหมายของการทำหน้าที่ทางวัฒนธรรม คือ การสร้างสำนึกร่วมในชุมชน สนับสนุนวัฒนธรรมที่หลากหลายภายใต้เศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาของภูมิภาคนั้นๆ

แผนที่วัฒนธรรมจึงมีความหมายโดยตรงตามตัวอักษรและความหมายเชิงเปรียบเทียบ ความหมายครอบคลุมเกินกว่าการเขียนแผนที่ที่แสดงพื้นที่เท่านั้น แต่เป็นการบันทึกเรื่องราว ข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมด้วยเทคนิคต่างๆ เนื้อหาของแผนที่วัฒนธรรมจึงกว้างและหลากหลาย ซึ่งอาจจะเป็นด้านมานุษยวิทยา สังคมวิทยา โบราณคดี ภาษาศาสตร์ พันธุศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ดนตรี ชีววิทยา ข้อมูลที่รวบรวมได้ อาจแสดงในหลายรูปแบบ เช่น แผนที่ภูมิศาสตร์ แผนที่ภูมิ ภาพถ่ายทางอากาศ ภาพถ่ายดาวเทียม ข้อมูลสถิติ เป็นต้น ทรัพยากรทางวัฒนธรรมจะถูกรวบรวมและเก็บไว้ในรูปแบบเอกสารและไฟล์ดิจิทัล เป็นฐานข้อมูลที่สำคัญสำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศและท้องถิ่น

แผนที่ชุมชน คือ จุดอ้างอิงร่วมกันของทุกภาคส่วนในการระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรม อันเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชนโดยมีพื้นฐานมาจากแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต (Living Heritage) เน้นการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยเนื้อหาครอบคลุมอย่างครบถ้วน ตั้งแต่การพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองและชุมชน สภาพองค์ประกอบทางกายภายในปัจจุบัน รวมไปถึงองค์ประกอบที่สำคัญอื่นๆ เช่น บ้านเรือนเก่าแก่ ระบบคูคลอง ต้นไม้ใหญ่ พันธุ์ไม้พื้นถิ่น ฯลฯ อันเป็นส่วนหนึ่งที่ประกอบกันเป็นคุณค่าร่วม (Collective value) ของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งมีใช้มีแต่โบราณสถาน วัด วัง ที่มีคุณค่าสูงเท่านั้น

ดังนั้น แผนที่ชุมชน จึงมิได้เป็นเพียงแผนที่ที่แสดงเพียงว่าอะไรอยู่ที่ไหน มีพื้นที่เท่าไร ระยะทางใกล้ไกลขนาดไหนเท่านั้น แต่ต้องเป็นแผนที่สำหรับเชื่อมโยงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม อาหาร และการรักษาโรค เป็นต้น โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์จากสำรวจข้อมูลภาคสนามเข้าสู่ผังทางกายภาพ ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม เพื่อที่จะได้นำไปใช้เป็นฐานคิดและข้อมูลอ้างอิงในกระบวนการวางแผนในระดับท้องถิ่น ได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

แผนที่ชุมชนส่วนใหม่มักครอบคลุมพื้นที่สำคัญ ในการพัฒนาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ตลอดถึงศิลปกรรมทุกชนิด ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๔ ส่วนใหญ่ๆ คือ

ส่วนที่หนึ่ง ประวัติศาสตร์การพัฒนาเมืองและชุมชน แสดงข้อมูลอย่างย่อและเป็นรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเมือง อันเป็นผลมาจากเหตุปัจจัยรอบด้าน ทั้งในด้านภูมิศาสตร์

^{๒๑} สุพรรณิ พรพนารมย์ และ วิลาวัลย์ ปัดภัย, การจัดการองค์ความรู้เพื่อทำหน้าที่ทางวัฒนธรรม, (วารสารภาษาและวัฒนธรรม ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ - ๒ [มกราคม - ธันวาคม ๒๕๕๐] สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

การเมืองการปกครอง รวมไปถึงมิติทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นถึงภาพของของการพัฒนาการของเมืองและชุมชนท้องถิ่นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ส่วนที่สอง คุณค่า ความสำคัญ และคุณลักษณะเด่นทางกายภาพของพื้นที่ ได้แก่ การวิเคราะห์คุณลักษณะเด่นของพื้นที่ใน ๓ ส่วนสำคัญ คือ องค์ประกอบโครงสร้างเมืองและชุมชน สถาปัตยกรรม และสภาพธรรมชาติและภูมิทัศน์ เพื่อแสดงข้อมูลในภาพรวมพื้นที่ที่เป็นโครงสร้างหลักทางกายภาพของเมือง

ส่วนที่สาม สารสำคัญและพื้นที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ ข้อมูลในระดับพื้นที่ย่อยของเมืองและชุมชน เพื่อให้เห็นภาพในระดับรายละเอียด และแสดงถึงความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบในระดับพื้นที่

ส่วนที่สี่ แสดงผลลัพธ์หลักของข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการและข้อเสนอแนะถึงความเป็นไปได้ในการนำแผนที่ชุมชนไปใช้ในการจัดการพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งข้อมูลที่ส่วนงานอื่นๆ ที่ต้องการนำไปปรับใช้ตามจุดประสงค์

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา เป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายในการพัฒนา อันจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองของประชาชนและชุมชน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนา และได้มีการให้ความหมายที่แตกต่างกันคณะกรรมการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่ง สหประชาชาติ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ คือ กระบวนการพัฒนา อีกทั้งยังได้รับผลจากการพัฒนาอย่างเสมอภาคอีกด้วยโดยมีลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. เข้าร่วมดำเนินการในความพยายามในการพัฒนา
๒. ได้รับส่วนแบ่งในผลประโยชน์ของการกระทำตามที่ควรจะเป็น
๓. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย การวางแผน รวมทั้งดำเนินกิจกรรมในโครงสร้างพัฒนา

อคิน รพีพัฒน์^{๒๒} ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่างไม่ว่าเรากำหนดไปแล้วให้ประชาชนเข้าร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนคิดขึ้นมา

สุจินต์ ดาววิระกุล^{๒๓} กล่าวว่า หมายถึง กระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการ เปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเองและมีส่วนดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ปรารถนาหรือที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ต้องมีใช้การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

^{๒๒} อคิน รพีพัฒน์, แนวคิดในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ฉบับที่ ๘. (มปท., มปป.), หน้า ๓๒๐.

^{๒๓} สุจินต์ ดาววิระกุล, ปัจจัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน: กรณีศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดของ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๗. รายงานการวิจัย, สังคมสงเคราะห์ศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๘.

แม้ว่าความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีหลากหลาย ที่มองการมีส่วนร่วมได้ในหลาย ๆ มิติ นั้น แต่จุดร่วมประการหนึ่งที่สำคัญและได้รับการยอมรับร่วมกันก็คือการที่ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับที่มีผลกระทบต่อชีวิต ความเป็นอยู่คนจาก แนวความคิดและความหมายของการมีส่วนร่วมนี้ เราจะพบว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนต่างๆ ทั่วโลก

โดยมีแนวความคิดสำคัญเรื่องความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน การตกลงใจร่วมกัน ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่ประชาชนสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อตนเองและมีส่วนดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๒.๔.๑ แนวคิดของการมีส่วนร่วม

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนั้น สากล สถิติวิทยานันท์^{๒๔} ได้ให้ความเห็นไว้ว่า การมีส่วนเกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ ทั่วโลก ทั้งซีกโลกตะวันตก และซีกโลกตะวันออก ดังจะเห็นได้จากประเพณี “ลงแขก” (Cooperative work) ซึ่งมีการปฏิบัติในหมู่เกษตรกรทั่วโลก การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัวกลุ่มละแวกบ้าน ชุมชน หมู่บ้าน ตลอดจนสังคมนั้นได้รับพัฒนาการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ ในครอบครัวและในสังคมให้เจริญก้าวหน้าและผาสุกเรื่อยมา

การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวความคิดสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวล ส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของสังคม

๒. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำการร่วมกัน

๓. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชน ไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ลักษณะการตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดการริเริ่มกระทำการ ที่สนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นแนวความคิดอื่นๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เช่น ความศรัทธา ที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจ และมีส่วนร่วมด้วยทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจที่จะกระทำความเกรงใจต่อบุคคลที่ตนนับถือหรือตำแหน่งทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจ และมีส่วนร่วมด้วยทั้งๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจที่จะกระทำอำนาจบังคับ เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือ ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วม

๒.๔.๒ ความหมายของการมีส่วนร่วม

การ มี ส่วน ร่ว ม (Participation) United Nations Research Institute of Development (UNRISD)^{๒๕} ให้ความหมายว่า เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาในเรื่องการตัดสินใจ การเข้าร่วมดำเนิน กิจกรรม และการร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมจากกิจกรรม

^{๒๔} สากล สถิติวิทยานันท์, ภูมิศาสตร์การเกษตร, (กรุงเทพฯ:แพรววิทยา, ๒๕๓๒), หน้า ๖๓.

^{๒๕} มนตรี กระพุ่มมัลย์, กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน, (กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๙๗.

นั้น ส่วน United Nations ให้ความหมายว่า เป็นการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา การเข้ามามีส่วนร่วมทำให้เกิดการพัฒนาและการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการ การตัดสินใจในเรื่องของการพัฒนา Verhagen^{๒๖} อธิบายถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นรูปแบบพิเศษแบบหนึ่งของการติดต่อสัมพันธ์ นำมาซึ่งการแบ่งปันอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมต้องอาศัยช่องทางการจัดองค์กรหรือสถาบันจึงจะได้ผล เพราะสถาบันเป็นหนทางหนึ่งที่ยำนวยให้การรวมกลุ่มในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายประสบความสำเร็จ

สุรชัย ต้อยศ^{๒๗} ให้ความหมายว่า การที่กลุ่มของประชาชนหรือกระบวนการซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้ที่อยู่วงนอก โดยได้เพิ่มเติมว่าเป็นความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่างๆ ตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่

ส่วนนิพนธ์ แจ้งเอี่ยม^{๒๘} ให้ความหมายของการร่วมมือในแง่ของการกระทำว่าเป็นการร่วมมือของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป พร้อมใจกันทำงานหรือทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมุ่งหวังให้เกิดความสำเร็จอย่างดีที่สุด การร่วมมือจึงเป็นเรื่องของการพึ่งพาอาศัยกัน เป็นความพยายามของคนที่มีลักษณะการติดต่อและสัมพันธ์กัน และ William W. Reeder^{๒๙} กล่าวว่า การร่วมมือเป็นสิ่งที่ดีทำให้งานประสบความสำเร็จง่ายและรวดเร็วขึ้น การร่วมมือจะมากขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน ลักษณะของบุคคลที่จะร่วมมือตามความต้องการหรือผลประโยชน์ ความสนใจหรือสถานภาพของบุคคล

ในการประชุม ณ องค์การสหประชาชาติ^{๓๐} ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่ไม่อาจกำหนดคำนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้เพราะความหมายอาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ประเทศเดียวกันก็ตาม หากจะให้เข้าใจชัดเจนแล้ว การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะเจาะจงในระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองหนึ่งๆเท่านั้น อย่างไรก็ตามการให้ คำนิยามความหมาย ควรครอบคลุมถึงประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบคลุมถึงการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชน และของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

^{๒๖} อ่างแล้ว, พิษณุพงศ์ จูแจ่มญาณ, การมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๒๙.

^{๒๗} สุรชัย ต้อยศ, การพัฒนาบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมแบบ AIC ของโรงเรียนบ้านสันหลวงสามัคคี อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย. (รายงานการวิจัย เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย, ๒๕๔๘), หน้า ๗.

^{๒๘} นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทย, (รายงานการวิจัย เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๔), หน้า ๒๑๒ – ๒๑๓.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, พิษณุพงศ์ จูแจ่มญาณ, หน้า ๒๕.

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, ปรัชญา เวสารัชช, การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน, หน้า ๓๔.

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน สะท้อนการเข้าร่วมโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตย ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย การวางแผน และการดำเนินโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และการแบ่งสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา

๓. การพิจารณาในมิติดังกล่าว การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่าง ส่วนที่ประชาชนลงทุน (แรงงาน และทรัพยากร) เพื่อการพัฒนากับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน

๔. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจแตกต่างกันไปตามสภาพโครงสร้าง การบริหาร นโยบาย และลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็น เพียงเทคนิควิธีการแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งประโยชน์ต่อ ประชาชน

ในมิตีที่กล่าวมาข้างต้น ได้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างเท่าเทียมในด้านการตัดสินใจของการกำหนดนโยบาย การวางแผนปฏิบัติตามนโยบายการ สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ และเป็นการแบ่งสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ดังนั้นการมีส่วนร่วมใน ความหมายนี้ จึงเป็นการปลดปล่อยประชาชนให้หลุดพ้นจากการเป็นผู้รับผลจากการพัฒนา และ กลายเป็นผู้กระทำในกระบวนการเปลี่ยนแปลงการเข้าสู่สภาวะทันสมัย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นการ แสดงออกซึ่งเสรีภาพของประชาชนในการควบคุมชะตาชีวิตของตนเอง

นอกจากทัศนคติในเรื่องเป้าหมายและวิธีการดังกล่าวแล้ว Matthias Stiefel และ Andrew Pearce^{๓๑} ได้เสนอให้มองการมีส่วนร่วมใน ๕ มิติ คือ

๑. การมีส่วนร่วมเป็นการประจันหน้า (Confrontation) คือ เป็นการสะท้อนการแจกแจง แบ่งสรรอำนาจในการตัดสินใจที่ผิดไปจากเดิม จึงอาจเป็นการประจันหน้าระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มสังคม กลุ่มชนชั้นต่างๆ กับหน่วยงานที่ตั้งขึ้นอย่างมั่นคงแล้วและไม่ยอมเปลี่ยนแปลง (Immobile Establishments) ซึ่งหมายถึงหน่วยงานของทางราชการ

๒. การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของกลุ่มและขบวนการในการเข้าร่วม (Group and Process) โดยการวิเคราะห์ถึงโครงสร้าง วิธีดำเนินการ ตลอดจนสภาพแวดล้อมของกลุ่มได้ ก่อให้เกิดพลังในการ เข้าร่วมมากน้อยแค่ไหน โดยเฉพาะรูปแบบและลักษณะรวมทั้งสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามใน กลุ่ม

๓. การมีส่วนร่วมเป็นประสบการณ์เฉพาะบุคคล (Individual) จากคำนิยามการมีส่วนร่วม เป็นเรื่องของพฤติกรรมกลุ่ม แต่ขณะเดียวกันการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล

๔. การมีส่วนร่วมเป็นโครงการ (Project) ในวงราชการหรือองค์การระหว่างประเทศ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมุ่งไปที่โครงการซึ่งถูกกำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเฉพาะด้าน และมุ่ง ให้ผู้ได้รับผลประโยชน์มีส่วนร่วมในบางระดับ แต่จะมากหรือน้อยอยู่กับลักษณะของโครงการ

๕. การมีส่วนร่วมเป็นกำหนดนโยบาย (Policy Making) ตามความหมายกว้าง เป็นการ มองการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องเดียวกับการเป็นประชาธิปไตย คือ การยอมรับให้ประชาชนเข้ามามีส่วน ร่วมในการกำหนดนโยบาย

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, ปรัชญา เวสารัชช์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนชน,

พจนานุกรมศัพท์การศึกษาที่รวบรวมโดย จุฑา มลิณทร์^{๓๒} ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในกิจการใดกิจการหนึ่ง โดยมากเป็นกิจการของหมู่คณะที่บุคคลมีส่วนได้เสียอยู่การทำงานเป็นคณะนั้นมีความรู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมในงานของสมาชิกหรือผู้ร่วมงานแต่ละคนนั้นสำคัญยิ่ง การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้ารวดเร็วกว่าที่ควรจะเป็น เพราะเป็นสิ่งที่มาจากการตัดสินใจปฏิบัติ รับผิดชอบต่อประโยชน์ และการประเมินผลร่วมกันนั่นเอง

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ ควบคุมการใช้ กระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์^{๓๓} ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิด ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่น่าสนใจอีกหลายท่าน ดังนี้

วิรัตน์ หมั่นจินะ^{๓๔} กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะไม่ได้มีความหมายเพียงแค่การดึงเอาประชาชนเข้ามาร่วมในโครงการที่รัฐเป็นผู้กำหนด รูปแบบเป้าหมายของงานและกำหนดให้มีการการรวมงานดังที่ผ่านมา แต่จะต้องมีส่วนร่วมอย่างมีความสำนึกรับผิดชอบและบทบาทอย่างเต็มที่ ตั้งแต่คิดค้นปัญหา วางแผนปฏิบัติงาน ดูแลกำกับ ตลอดจนประเมินผลติดตามผล การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะต้องหมายถึง การมอบอำนาจอธิปไตยขั้นพื้นฐานคืนสู่ประชาชน การพยายามจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนให้มีความเข้มแข็งบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ

กรรณิกา ชมดี^{๓๕} ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าเป็นการร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้าร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการโดยกระทำผ่านกลุ่มองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

^{๓๒} ไพรัตน์ เตชะรินทร์, **ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน**, (พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : วชิรธรรมการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๔๘.

^{๓๓} ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, **การมีส่วนร่วมในการพัฒนา**, (กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๓.

^{๓๔} วิรัตน์ หมั่นจินะ, **ปัจจัยที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของผู้แทนประชาชนใน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดเชียงราย**, (รายงานการวิจัย เชียงราย : สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๔๔), หน้า ๘ – ๙.

^{๓๕} กรรณิกา ชมดี, **การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการบ้านสาธิตตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี**, (รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑.

นิคม แสนผัด^{๓๖} การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผน การเสียสละทรัพยากร แรงงาน การร่วมปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์^{๓๗} การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจของตนด้วยตัวเอง

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์^{๓๘} กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาความสามารถของตนเองในการจัดการ ควบคุมการใช้ และกระจายทรัพยากร ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคมในการมีส่วนร่วมประชาชนได้รับ การพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

กลุ่มวิจัยและประเมินคุณภาพทางการศึกษา (๒๕๔๓ : ๑๘) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจร่วมดำเนินการร่วมมือสนับสนุนและส่งเสริมในกิจการที่มีผลกระทบต่อประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

กิตติชัย การโสภา^{๓๙} ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการที่มนุษย์สามารถจะกระทำการเปลี่ยนแปลง และควบคุมสภาพแวดล้อมของตนเอง เพราะประชาชนนั้นไม่ใช่วัตถุหรือสิ่งที่จะถูกกระทำการ เขาไม่ใช่ผู้ที่จะพัฒนา หรือถูกผู้อื่นสั่งสอนได้ ประชาชนเองเท่านั้นที่จะพัฒนาและเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดไตร่ตรอง หาทางเลือกในการแก้ปัญหาและลงมือกระทำเอง นี่คือการปลดปล่อยตัวเองจากข้อจำกัดต่างๆ และเพิ่มทักษะตนเองในการควบคุมสภาพแวดล้อมด้วยตนเอง

๒.๔.๓ ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

สำหรับขั้นตอนการมีส่วนร่วมนั้น ทศนีย์ ไทยภิมย์^{๔๐} ได้จัดลำดับขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ ดังนี้

๑. การประชุม

^{๓๖} นิพนธ์ จินดาธรรม, บทบาทการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาเชียงรายขององค์การบริหารส่วนตำบล, (รายงานการวิจัย เชียงราย : สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

^{๓๗} ยุทธชัย ชูชัย, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย, (รายงานการวิจัย เชียงราย : สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, การมีส่วนร่วมในการพัฒนา, หน้า ๓.

^{๓๙} กิตติชัย การโสภา, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา, (รายงานการวิจัย เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖), หน้า ๑๔.

^{๔๐} ทศนีย์ ไทยภิมย์, การสร้างความพร้อมในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนในบริหารงาน โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมือง, (รายงานการวิจัย เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๒๖), หน้า ๓๓ - ๓๔)

๒. การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
๓. การตีปัญหาให้กระจ่าง
๔. การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
๕. การออกเสียงเลือกตั้ง
๖. การบริจาค
๗. การบริจาควัตถุ
๘. การช่วยเหลือด้านแรงงาน
๙. การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง
๑๐. การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ
๑๑. การทำงานกับตัวนำในการเปลี่ยนแปลง

ส่วน พิมานา บุรณพินทุ^{๔๑} ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป คือ ควรมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาพิจารณาเลือกหาแนวทางแก้ไขปัญหาแล้วมีการดำเนินงานตามแผนติดตาม และประเมินผลความสำเร็จหรือล้มเหลวเป็นระยะๆ แล้วจึงทำการแก้ไข ปัญหาที่พบโดยให้มองชาวบ้านด้วยทัศนคติที่เคารพ มองเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิ ปัญญาที่ชาวบ้านสั่งสมมาแต่อดีต เห็นว่าชาวบ้านมีศักยภาพของตนเองมีวิถีคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ของตนเองซึ่งนำไปสู่แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ที่เน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

พิมพา ตามี^{๔๒} ก็ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และ นโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้คือ

๑. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวม ตลอดจน ความต้องการของชุมชน
๒. ร่วมคิดหาสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชน หรือ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
๓. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัด และแก้ไขปัญหาและ สอนองความต้องการของชุมชน
๔. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
๕. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้มีสิทธิภาพและประสิทธิผล
๖. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของ หน่วยงาน

^{๔๑} พิมานา บุรณพินทุ, การมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมศึกษาและการพัฒนาชุมชนบ้านปาง อำเภอฟองหว้าง จังหวัดลำพูน, (รายงานการวิจัย เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖), หน้า ๒๗.

^{๔๒} พิมพา ตามี, ความต้องการของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ประถมศึกษาอำเภอบ่อแก้ว จังหวัดเชียงใหม่, (รายงานการวิจัย เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑.

นพพร นิลนรงค์^{๔๓} กล่าวว่า เงื่อนไขจะส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ คือ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เห็นหรือไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าใจหรือไม่เข้าใจแนวคิด และวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจที่จะปฏิบัติตามแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหรือไม่มีงบประมาณ ทรัพยากร สนับสนุนอย่างเพียงพอ และทันท่วงทีหรือไม่ สร้างแรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่อุทิศตนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมหรือไม่ ประเด็นสุดท้าย คือ เงื่อนไขอื่นๆ เช่น ประชาชนมีความพร้อมแค่ไหน บรรยากาศหรือสถานการณ์เอื้อหรือไม่ โอกาสที่จะร่วมมือมีหรือไม่ มี เป็นต้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือรับผิดชอบร่วมกันในกิจกรรม การพัฒนาที่มีประโยชน์ต่อสังคมในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับประชาชนที่เข้าร่วมได้รับการพัฒนาภูมิปัญญา และการรับรู้ สามารถวิเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเองในการวางแผนพัฒนาร่วมกันนั้น ต้องมีขั้นตอนในการมีส่วนร่วม และรับการที่ประชาชนหรือบุคคลมีความเกี่ยวข้องในทางด้านจิตใจและอารมณ์ต่อหน่วยงาน ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาการดำเนินงานหรือ กระทั่งการประเมินผลงานต่อกิจกรรมนั้น ซึ่งกิจกรรมที่เข้าร่วมดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงที่ตรงกับความต้องการของประชาชน หรือบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม การใช้ชาวบ้านเข้าร่วมควรเริ่มตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายจากสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นนำความต้องการของชุมชนมากำหนดวัตถุประสงค์เป็นผู้ประสบกับปัญหาวัยตนเอง ย่อมกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้อย่างถูกต้อง และควรเข้าร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่สำคัญมากและรองลงไปตามลำดับมีการกำหนดทางเลือกในการเลือกแก้ปัญหาอย่างลงตัวเพื่อการดำเนินงานพัฒนาที่มีประสิทธิภาพแล้วปฏิบัติตามแผนที่วางที่วางไว้ให้บรรลุผลตามเป้าหมายอย่างเต็มความสามารถให้เกิดประโยชน์สูงสุดปลูกฝังทัศนคติการมีจิตสำนึกที่จะให้เกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนา โดยให้เป็นความรู้สึที่แท้จริงของแต่ละคนในการพัฒนาถึงแม้จะมีขั้นตอนวิธีการที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม ควรให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุด การปลูกฝังให้มีความรับผิดชอบร่วมกัน ให้คำนึงถึงความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่ออกมาจากจิตใจแท้จริงให้เป็นรูปธรรมได้

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน ประกอบด้วย เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการบริหารจัดการวัฒนธรรม แผนที่ทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

^{๔๓} นพพร นิลนรงค์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน: ศึกษากรณีบ้านไม้ตะเคียน ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน, (รายงานการวิจัย ชัยงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘), หน้า ๓๑.

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการบริหารจัดการวัฒนธรรม

ปราณี วงษ์เทศ^{๔๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์ โดยแบ่งเอกสารออกเป็น ๔ ส่วน โดยมีเนื้อหาบริบูรณ์ในแต่ละบท คือส่วนที่ ๑ กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีวิวัฒนาการทางศาสนาของ Robert Bellah และในแนวคิดนี้อธิบายพัฒนาการของสังคมวัฒนธรรมในอุษาคเนย์ ผู้เรียบเรียงได้เก็บความและสรุปเนื้อหาส่วนใหญ่จากหนังสือเรื่อง The human direction ของ James L. Peacock และ A. Thomas Kirsch โดยเปรียบเทียบสังคมไทยในสังคมโลก กับสังคมอื่นๆ ทั้งภายในภูมิภาคนี้กับภูมิภาคสังคมตะวันตกส่วนที่ ๒ เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับโลกของกลุ่มชนดั้งเดิมและชนเผ่าในอุษาคเนย์ ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการให้ภูมิหลังต่อความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่สำคัญ ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มคนที่อยู่ในที่สูง ที่ยังชีพด้วยการทำไร่เลื่อนลอย ไม่มีตัวอักษรให้แต่ถ่ายทอดประเพณีทางปากเปล่า และมีสภาพสังคมแบบดั้งเดิม กับกลุ่มคนที่อยู่ในที่ราบทำนาท่อน้ำ และสามารถพัฒนาบ้านเมืองเป็นรัฐได้ส่วนที่ ๓ เป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบความเชื่อและพิธีกรรม เป็นการพยายามทำความเข้าใจระบบความเชื่อดั้งเดิมของชาวอุษาคเนย์ก่อนการได้รับอิทธิพลจากศาสนาภายนอก โดยมองผ่านพิธีกรรมเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ พิธีศพ และความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ส่วนที่ ๔ เป็นความพยายามทำความเข้าใจความนึกคิดของกลุ่มชนต่างๆ ที่มีต่อสำนึกเกี่ยวกับเผ่าพันธุ์ของตนเองและเพื่อนบ้าน โดยผ่านตำนานและนิทานปรัมปราคติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานทั้งทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติของผู้คนในภูมิภาคนี้

พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล^{๔๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี มีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อศึกษาทรัพยากรเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี และเพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี ในด้านทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมอญ ความคิดเห็นของภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี ตลอดจนพฤติกรรม และทัศนคติของนักท่องเที่ยว ผลการวิจัย พบว่า

จังหวัดปทุมธานีทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวมอญ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่ วัดมอญ เตาโอ่งอ่าง เครื่องปั้นดินเผา ตุ่มสามโคก ตลอดจนด้านประเพณี เทศกาล ได้แก่ งานสงกรานต์ งานแห่เสาหงส์ธงตะขา และวิถีชีวิตของชุมชนมอญ ได้แก่ อาการการกิน การแต่งกาย

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี ควรเน้นการพัฒนาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ อนุรักษ์และถ่ายทอดปัญญา และองค์ความรู้ให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง

^{๔๔} ปราณี วงษ์เทศ, สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปวัฒนธรรม, ๒๕๔๓)

^{๔๕} พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล, การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี, (รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓), หน้า ๓๕.

แนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนชาวมอญ ควรพัฒนาด้านการคมนาคม โดยการปรับปรุงถนน และพัฒนาเส้นทางเดินทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงถึงกัน ตลอดจนพัฒนาด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว ควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ธนวรรณ นิธิปณันท์^{๔๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษา : เพลีนวาน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของเพลีนวาน โดยศึกษาผ่านการวิเคราะห์เอกสาร และศึกษาภาคสนาม จากการศึกษาพบว่า

๑. เพลีนวานมีกระบวนการสร้างพื้นที่ (เชิงกายภาพ) ที่มีความแตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป กล่าวคือ เป็นการสร้างพื้นที่แบบนำอดีตมาดัดแปะ มีการคัดเลือกอดีตในช่วงเวลาที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เป็นการสร้างอดีตด้วยข้อมูลที่มาจากการผสมผสาน เป็นการสร้างความหมายใหม่ และเป็นการสร้างพื้นที่ที่ไม่ต้องการอ้างอิงบริบทของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทั้งนี้สิ่งสำคัญในกระบวนการสร้างพื้นที่คือ เรื่องของการออกแบบและใช้องค์ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมที่เป็นการผสมผสานทั้งศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกัน

๒. การสร้างความหมาย ที่เกิดขึ้นนั้นมีความแตกต่างกัน โดยผู้ผลิตสร้างความหมายขึ้นมาชุดหนึ่งด้วยการลงรหัสในขณะที่ยุบรีโอกมีการถอดรหัสความหมายขึ้นมาอีกชุดหนึ่ง ความแตกต่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความหมายที่เกิดขึ้นไม่ได้ถูกสร้างขึ้นจากผู้ผลิตแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ความหมายดังกล่าวยังถูกสร้างขึ้นจากยุบรีโอกได้เช่นกัน

ทั้งนี้จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ ทั้ง ๕ กลุ่ม พบว่านักท่องเที่ยวที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสพื้นที่โดยการสร้างความหมายหรือให้นิยามของเพลีนวานผ่านการรับรู้ จากทางโลกสัญลักษณ์หรือโลกเสมือนซึ่งไม่ใช่การสร้างความหมายที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจอย่างแท้จริง ในขณะที่กลุ่มอายุ ๒๐ - ๔๐ ปีนั้นมีการรับรู้และความเข้าใจ แบบการผสมผสานเริ่มใช้ตรรกะและความเป็นเหตุเป็นผล เริ่มมีเสียงต่อรองและมีการวิจารณ์มากขึ้น ส่วนกลุ่มที่อายุมากกว่า ๔๐ ปี การรับรู้ ของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสร้างความหมายที่เกิดขึ้น การสร้างความหมายที่แท้จริงมาจากความเข้าใจ ที่เกิดขึ้น ผ่านประสบการณ์ในการเดินทางไปในสถานที่ต่างๆ บนโลกความเป็นจริง

ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าโนทัศน์ทางความคิดเรื่อง พื้นที่ของ Lefebvre นั้นเป็นมโนทัศน์ที่สามารถสร้างคำอธิบายในเรื่องพื้นที่ท่องเที่ยวขึ้นนี้ได้เพียงบางส่วนแต่ไม่สามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวของเพลีนวานได้ทั้งหมด โดยเฉพาะในกรณีของการสร้างความหมายที่เกิดขึ้น การเคลื่อนตัวของคำอธิบายดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ ถูกคำอธิบายชุดหนึ่งกำกับไว้ในขณะที่การให้ความหมายนั้นมีความเป็นอิสระและมีความหลากหลายมากกว่าจึงสามารถถอดรหัสทางความหมายของพื้นที่ได้อย่างไม่รู้จัก ทั้งนี้ความหมายที่เกิดขึ้นจากการถอดรหัสของยุบรีโอกนั้นเป็น

^{๔๖} ธนวรรณ นิธิปณันท์, กระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษา เพลีนวาน อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์, รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ : วิทยาลัย, สหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘).

ความหมายที่มีความหลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้และความเข้าใจของแต่ละคนที่มีอยู่อย่างไม่เท่าเทียมกัน

มาลินี ศรีไมตรี^{๔๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบและศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นสู่นักท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อพัฒนาศักยภาพตลอดจนรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นสู่นักท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า

๑. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของสถานภาพปัจจุบันต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๕ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังในอนาคตต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑ ได้แก่ การร่วมดำเนินกิจกรรม การร่วมติดตามประเมินผล และการร่วมวางแผน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐ ๓.๗๔ และ ๓.๖๑ ตามลำดับ

๒. วิธีการในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การบรรยายให้ความรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว การสร้างทีมงาน การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อให้ได้รูปแบบและกิจกรรมสำหรับการท่องเที่ยว การศึกษาดูงาน และการสนทนากลุ่ม

๓. รูปแบบการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยววงานเทศกาล การท่องเที่ยวเชิงศิลปหัตถกรรม และการท่องเที่ยวชมกิจกรรมทางวัฒนธรรม กำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยใช้ชื่อว่า “ถนนสายวัฒนธรรม จังหวัดอุบลราชธานี” แบ่งออกเป็น ๔ เส้นทาง ประกอบด้วยเส้นทางที่ ๑ เส้นทางเทียนพรรษา เส้นทางที่ ๒ ดำนาปลูกอ้อยกับกระต๊อบข้าว เส้นทางที่ ๓ เครื่องทองเหลืองลมหายแห่งบ้านปะอ่าว และเส้นทางที่ ๔ ภูมิปัญญาข้าวกล้องงอก

กนกพร ฉิมพลี^{๔๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะลุ ตำบลตะลุ อำเภอบึงโขงพยัญ จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะลุ เพื่อศึกษาความพร้อมของชุมชนต่อการพัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะลุ ตำบลตะลุ อำเภอบึงโขงพยัญ จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า

^{๔๗} มาลินี ศรีไมตรี, การพัฒนา รูปแบบและศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นสู่นักท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี, (วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ [กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙]) หน้า ๕๓ - ๕๔.

^{๔๘} กนกพร ฉิมพลี, แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะลุ ตำบลตะลุ อำเภอบึงโขงพยัญ จังหวัดนครราชสีมา, (วารสารชุมชนวิจัย ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ [มกราคม - เมษายน ๒๕๕๙]), หน้า ๗ - ๘.

๑) การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนบ้านตะคุ มี ๒ แห่งที่สำคัญ ได้แก่ ปราสาทสระหินและวัดหน้าพระธาตุโดย ปราสาทสระหินหรือปราสาทหินเป็นปราสาทที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกทางบ้านตะคุ และ วัดหน้าพระธาตุหรือวัดตะคุ เป็นวัดเก่าแก่ของอำเภอปักธงชัย ๒) การศึกษาความพร้อมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีระดับความพร้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๔ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๓) และเมื่อจำแนกตามอายุ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน มีความพร้อมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ การศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า การจัดการโครงสร้างการบริหารงานด้านการท่องเที่ยวในหมู่บ้านยังไม่มีความชัดเจน ยังไม่มีการตั้งคณะกรรมการดูแลรับผิดชอบอย่างรูปธรรม และไม่มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ไม่มีจุดขายที่สามารถดึงดูดเงินจากนักท่องเที่ยวได้ และ ๔) แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ (๑) ด้านการพัฒนาศักยภาพและการวางรูปแบบการบริหารจัดการหมู่บ้าน แก้ไขจุดอ่อนของหมู่บ้าน โดยหน่วยงานของรัฐ เอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่มีประสบการณ์ หรือเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว มาร่วมเป็นแรงสำคัญ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ให้ความรู้ ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมวางแผน โดยต้องยึดหลักการว่า ทุกกระบวนการของการพัฒนาต้องให้ชาวบ้านเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอน เพื่อสร้างและปลูกฝังความภาคภูมิใจและความเป็นเจ้าของร่วมกันของชาวบ้าน และ (๒) ด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านการประเมินผล ซึ่งควรจัดให้มีการทดลองการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญจากการศึกษาวิจัย คือ ควรมีการร่วมกันพัฒนาศักยภาพ และการวางรูปแบบการบริหารจัดการหมู่บ้าน แก้ไขจุดอ่อนของหมู่บ้าน โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างกฎกติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ตลอดจนการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวนำร่องภายในชุมชน

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแผนที่ทางวัฒนธรรม

กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม^{๔๙} ได้ศึกษาและจัดทำแผนที่ชุมชนเมืองเก่าจังหวัดน่าน มีการจัดทำแผนที่ชุมชนเมืองเก่า น่าน ครอบคลุมพื้นที่สำคัญที่เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเมืองนับตั้งแต่อดีต ในพื้นที่เมืองภูเวียง เมืองแช่แห้ง เวียงเหนือ และพื้นที่เมืองน่านในปัจจุบัน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๔ สำคัญ ได้แก่

ส่วนที่ ๑ ประวัติศาสตร์พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง แสดงข้อมูลอย่างย่อและรูปแบบอย่างย่อและรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเมืองอันเป็นผลมาจากเหตุปัจจัยรอบด้าน ทั้งในด้านภูมิศาสตร์ การเมือง การปกครอง รวมไปถึงมิติทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นภาพรวมของพัฒนาการทางการเมืองการปกครองน่าน นับจากอดีตจวบจนปัจจุบัน

^{๔๙} กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, แผนที่ชุมชน, (กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๘).

ส่วนที่ ๑ คุณค่า ความสำคัญ และคุณลักษณะเด่นทางกายภาพของพื้นที่ ได้แก่ การวิเคราะห์คุณลักษณะเด่นของพื้นที่ใน ๓ ส่วนสำคัญ คือ องค์ประกอบโครงสร้างเมืองและชุมชน สถาปัตยกรรม และสภาพธรรมชาติและภูมิทัศน์ เพื่อแสดงข้อมูลในภาพรวมพื้นที่ที่เป็นโครงสร้างหลักทางกายของเมืองน่าน

ส่วนที่ ๓ สารสำคัญและพื้นที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ ข้อมูลในระดับพื้นที่ย่อยของเมืองและชุมชน เพื่อให้เห็นภาพในระดับรายละเอียด และแสดงถึงความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบในระดับพื้นที่

ส่วนที่ ๔ แสดงผลลัพธ์หลักของข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการและข้อเสนอแนะถึงความเป็นไปได้ในการนำแผนที่ชุมชนไปใช้ในการจัดการพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

สุพรรณิ พรพนารมย์ และ วิลาวัลย์ ปัดภัย^{๕๐} ได้ศึกษาการจัดการองค์ความรู้เพื่อทำแผนที่ทางวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ คือ รวบรวมข้อมูลเอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมด้านต่างๆ และนำข้อมูลที่ได้แลกเปลี่ยนตรวจสอบกับเจ้าของวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรม และเผยแพร่ข้อมูลสู่กว้าง ผลการศึกษา พบว่า การจัดการองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในโครงการแผนที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชายแดนไทย-กัมพูชา ได้นำเสนอออกมาในรูปแบบของบทความ ภาพถ่าย แผนที่ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของแผนที่วัฒนธรรม โดยมีเนื้อหาครอบคลุมจังหวัดชายแดนไทย-กัมพูชา ๗ จังหวัด ได้แก่ ตราด จันทบุรี สระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์ทางวัฒนธรรม ๗ ประการ ได้แก่ ชาติพันธุ์และภาษา สถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมและแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา ตำนาน และนิทาน ประเด็นชายแดน บุคคลด้านวัฒนธรรม และปฏิทินวัฒนธรรม ซึ่งทั้งหมดได้เผยแพร่ไว้ในเว็บไซต์ www.mapculture.org

พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ^{๕๑} ได้ศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรายน้อย มีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาความตระหนักของชาวบ้านศาลาแดงเหนือ ถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น ๕ กลุ่มใหญ่ ตามช่วงอายุ ได้แก่ กลุ่มวัยเด็ก กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มวัยผู้ใหญ่ และกลุ่มวัยสูงอายุ การศึกษาทำการเก็บข้อมูล ๒ ประเภท คือ การเก็บข้อมูลภาคเอกสารและการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีการเก็บข้อมูลภาคสนามทั้งหมด ๓ ขั้นตอน ได้แก่ การดึงข้อมูลจากภาพถ่าย การวาดแผนที่เดินดิน และกิจกรรมการประเมินความตระหนักต่อมรดกทางวัฒนธรรม ผลจากการศึกษา พบว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ที่ชาวบ้านศาลาแดงเหนือให้ความตระหนักในการอนุรักษ์ส่วนใหญ่เป็นศาสนสถาน ส่วนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ชาวบ้านศาลาแดงเหนือให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดกันมา เช่น การสวดมนต์ตอนบ่าย ๓ โมง โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เพื่อความสะดวก

^{๕๐} สุพรรณิ พรพนารมย์ และ วิลาวัลย์ ปัดภัย, การจัดการองค์ความรู้เพื่อทำแผนที่ทางวัฒนธรรม, วารสารภาษาและวัฒนธรรม ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ – ๒ (มกราคม – ธันวาคม ๒๕๕๐) สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐, หน้า ๕๐.

^{๕๑} พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ, การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรายน้อย, (รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๗), หน้า ๔๑.

ในการเข้าร่วมของคนในหมู่บ้าน แต่ยังคงปฏิบัติอยู่ เรื่องภาษามอญยังคงมีการอนุรักษ์อยู่แต่มีเฉพาะกลุ่มวัยสูงอายุที่สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ได้ครบถ้วน ส่วนในกลุ่มอื่นๆ สามารถพูดและฟังเท่านั้น โดยความสัมพันธ์ระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ มีศาสนาเป็นสื่อเชื่อมโยงให้ทั้งสองอยู่คู่กันไป อย่างไรก็ตาม ความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนั้น มีผลมาจากช่วงอายุซึ่งอาจแบ่งได้เป็นกลุ่มคนรุ่นเก่าและกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่อาจจะให้คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของตนแตกต่างกันออกไป จากการเก็บข้อมูล ทำให้ได้ทราบถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมของชาวบ้านศาลาแดงเห็นว่า อยู่ในระดับที่ผู้ออกแบบและชุมชนออกแบบร่วมกันในทุกขั้นตอน การออกแบบตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ โดยเน้นไปทางชุมชนเป็นหลักในการตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ โดยผู้ออกแบบทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการทำกิจกรรมให้ราบรื่นเท่านั้น

ดิฐา แสงวัฒนะชัย และคณะ^{๕๒} ได้ศึกษาแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหนองคูขาด อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกุ๊ฟ กุ๊น่อง ศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม กิจกรรมและสถานที่ทางวัฒนธรรมของแต่ละหมู่บ้านในตำบลหนองคูขาด (๒) ศึกษาลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านภายในตำบลหนองคูขาดจากอดีตและปัจจุบันเพื่อค้นหาอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อหาแนวในการสร้างแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคม และเพื่อพัฒนาแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นแผนที่ในการท่องเที่ยวต่อไปได้ในอนาคต โดยการศึกษาพื้นที่ตั้งโครงการอยู่ที่ตำบลหนองคูขาด อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นที่ตั้งของกุ๊ฟกุ๊น่องที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เพราะมีอายุ ๘๐๐ กว่าปี ที่กุ๊น่องเป็นสถานที่เชื่อมโยงความผูกพันของคนในตำบลหนองคูขาด เพราะมีประเพณีวัฒนธรรมการสงฆ์ร่วมกัน โดยจัดทำขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๖ จะจัดพิธีสงฆ์ที่ บ้านห้วยนาไทย และวันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๖ จะทำพิธีสงฆ์ที่ บ้านโคกกุ๊ฟที่อยู่ใกล้เคียงกัน จึงทำให้กุ๊ฟกุ๊น่องเป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางที่มีคุณค่าและความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่มาตั้งแต่อดีตที่ค่อยๆ เลื่อนหายไปพร้อมกับประเพณีวัฒนธรรมของคนในชุมชนเพราะการเปลี่ยนแปลงไปของสังคม การศึกษาในครั้งนี้ทีมวิจัยได้ร่วมกับชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้องทำการศึกษาเพื่อจะรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ความเป็นมา คุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ถูกกลืนเลือนขึ้นมาอีกครั้ง ไม่เฉพาะแต่ประวัติศาสตร์ของกุ๊ฟกุ๊น่อง ยังรวมถึงพื้นที่อื่นที่มีความสำคัญ เช่น เส้นทางสัญจรในอดีต รูปแบบวิถีชีวิตและองชาวบ้านเพื่อสรุปข้อมูลเบื้องต้นวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญร่วมกับการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปข้อมูลเพื่อหาแนวทางการจัดการสร้างแผนที่ทางวัฒนธรรมตำบลหนองคูขาด โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ผลการศึกษาในครั้งนี้ ได้ตอบวัตถุประสงค์ คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกุ๊ฟกุ๊น่อง ศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม กิจกรรมและสถานที่ทางวัฒนธรรมของแต่ละหมู่บ้าน ตำบลหนองคูขาด การศึกษาลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านภายในตำบลหนองคูขาด จากอดีตและปัจจุบัน เพื่อค้นหาอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อหาแนวทางในการสร้างแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม เพื่อ

^{๕๒} ดิฐา แสงวัฒนะชัย และคณะ, การสร้างแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหนองคูขาด อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม, มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๘), หน้า ๖๓.

การเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคม และเพื่อพัฒนาแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม ให้กลายเป็นแผนที่ในการท่องเที่ยวต่อไปได้ในอนาคต

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับของการมีส่วนร่วม

ประมาณ ตันติกุล^{๕๓} ได้ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการศึกษาและการพัฒนาของชุมชนชนบท ผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในกลุ่มแกนกลาง ตั้งแต่ขั้นตอนคิดค้นปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา พร้อมทั้งขยายแนวคิดวิธีแก้ปัญหาไปยังชาวบ้านในชุมชน โดยกลุ่มกิจกรรมจะมีโครงสร้างขนาดใหญ่หรือเล็กในขั้นตอนการวางแผนดำเนินการ กิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของชาวบ้านจะมีสมาชิกจำนวนมาก ในขณะที่กิจกรรมที่ชาวบ้านยังไม่แน่ใจในวิธีดำเนินการแก้ไขปัญหามีจำนวนสมาชิกจะน้อย และชาวบ้านที่อยู่รอบนอกจะเพิ่มขึ้นหรือสมาชิกจะลดลง ภายหลังที่มีการประเมินผลการดำเนินงาน โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ สภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ในชุมชน แรงผลักดันด้านบุคคล โครงสร้างของกลุ่ม ความถี่และระยะเวลาที่สัมพันธ์ของกลุ่มในส่วนแบบแผนการเรียนรู้ จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการศึกษาและการพัฒนาของชุมชนเป็นการเรียนรู้ในรูปแบบของการประชุมซึ่งมีทั้งการประชุมอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ การเรียนรู้ในรูปแบบของการศึกษาอย่างเป็นทางการ มีการกำหนดเป้าหมายและเนื้อหาในการศึกษาการเรียนรู้ในรูปแบบของการทัศนศึกษาเยี่ยมชม เพื่อนำมาสรุปเปรียบเทียบหาแนวทางดำเนินกิจกรรม

อรุณี กาพย์ไชย^{๕๔} ได้ทำการวิจัยเรื่องบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่กำหนดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพ ระดับครอบครัวและชุมชน เพื่อศึกษาบริบททางวัฒนธรรมที่กำหนดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพระดับครอบครัวและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า บริบททางสังคมวัฒนธรรมที่กำหนดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพระดับครอบครัวและชุมชน มีการกำหนดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพอยู่ ๒ ระดับ คือ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลภายในครอบครัว และระดับการมีส่วนร่วมแบบพอเป็นพิธี เกิดจากความสัมพันธ์ในแนวตั้งระหว่างประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพของครอบครัว คือ ความเชื่อที่สั่งสมกันมาเป็นระยะเวลานาน และความต้องการการยอมรับจากสังคมภายนอกชุมชน กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่นิยมใช้มากที่สุดในระดับครอบครัว คือ การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลด้านสุขภาพ ส่วนระดับชุมชน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพก็มีอยู่ ๒ ระดับเช่นกัน โดยการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการส่งเสริมสุขภาพ และการมีส่วนร่วมแบบพอเป็นพิธี เป็นส่วนร่วมที่เกิดจากความตระหนักเห็นความสำคัญของปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสุขภาพ จึงทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรมสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพ เงื่อนไขที่กำหนดให้ประชาชนเข้าร่วมในการส่งเสริมสุขภาพในระดับนี้ คือ การเห็นประโยชน์ของการดูแล สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ทำให้ประชาชนอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ส่วนการมีส่วนร่วมแบบพอเป็นพิธีนั้น เป็นการมีส่วนร่วมเฉพาะในขั้นดำเนินการ ไม่มีส่วนร่วมในขั้นการค้นหาปัญหา ร่วมคิดและ

^{๕๓} ประมาณ ตันติกุล, กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการศึกษาและการพัฒนาของชุมชนชนบท, (รายงานการวิจัย, เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘), หน้า บทคัดย่อ.

^{๕๔} อรุณี กาพย์ไชย, บริบททางสังคมวัฒนธรรมที่กำหนดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพระดับครอบครัวและชุมชน, (รายงานการวิจัย เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า บทคัดย่อ.

ตัดสินใจ ร่วมติดตามและประเมินการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมการเพิ่มความสามารถของชุมชนและการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลด้านสุขภาพเท่านั้น ซึ่งไม่ใช่ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เงื่อนไขที่กำหนดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพในระดับนี้คือ ความต้องการของภาครัฐในการพัฒนาศักยภาพของประชาชนซึ่งเป็นทุนทางทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ในสังคมให้ดีขึ้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือและมีส่วนได้รับประโยชน์ของการพัฒนาสุขภาพของบุคคลในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน แต่กระบวนการที่ดำเนินการไม่สามารถทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ เพราะประชาชนถูกจัดแจง ชักนำ และขอความร่วมมือในการบริจาคแรงงานทรัพย์เพื่อดำเนินการต่างๆ แต่ในการบริหารจัดการนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กำหนดและตัดสินใจดำเนินการทั้งหมด

จากข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวได้กล่าวมาแล้วนั้น แสดงให้เห็นว่า การขับเคลื่อนงานวัฒนธรรม ทั้งทางด้านการอนุรักษ์และพัฒนา การเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรม การส่งเสริมผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมนั้น ทุกๆ ฝ่ายต้องร่วมมือกัน ได้แก่ ผู้คนในชุมชน ประชาชนและผู้รู้ท้องถิ่น ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม นักวิชาการภายนอกชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน การขับเคลื่อนวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ เป็นการขับเคลื่อนอย่างมีส่วนร่วมทุกๆ ฝ่าย คณะผู้วิจัยจะได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่ได้ไปปรับใช้ในการทำวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่การพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix method) ทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด หลักการเกี่ยวกับกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมเวียงกาหลงเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม, การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการอนุรักษ์และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน โดยใช้แบบเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่และแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือ

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) ที่เป็นตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ กลุ่มศิลปินเวียงกาหลง ผู้บริการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน นักประวัติศาสตร์ ราษฎรท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา นักท่องเที่ยวชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากร ได้แก่ ประชาชนในตำบลเวียงกาหลง และตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่เดิมของเวียงกาหลงในอดีต

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น ๔ กลุ่มย่อย ได้แก่

- ๓.๒.๑) ประชาชนในพื้นที่ที่มีความสนใจในวัฒนธรรมเวียงกาหลง จำนวน ๒๐ คน
- ๓.๒.๒) นักวิชาการ ราษฎรท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน
- ๓.๒.๓) เยาวชนนักเรียนโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา จำนวน ๒๐ รูป/คน
- ๓.๒.๔) กลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการ จำนวน ๕ กลุ่ม / ร้าน

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด สำหรับตอบตัวชี้วัดตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบด้วย

๑. แบบเก็บข้อมูลพื้นฐานทางศิลปกรรมและศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น
๒. แบบสัมภาษณ์, แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม
๓. แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งวิสาหกิจชุมชนเชิงกายภาพ
๔. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม
๕. เครื่องจัดเก็บและวิเคราะห์แผนที่ทางอากาศ (GPS)

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

๑. การเก็บข้อมูลแหล่งโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี แหล่งศิลปกรรมแหล่งศิลปวัฒนธรรม แหล่งศิลปวัฒนธรรม และสถานประกอบการของชุมชน ในเขตพื้นที่เวียงกาหลง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Mapping) ทั้งแผนที่ชุมชนและแผนที่เชิงกายภาพ

๒. การประเมินพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชน (Cultural space) จากข้อมูลเบื้องต้นหลังการทำแผนที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Mapping) จำนวน ๔ ด้าน คือ

๒.๑ ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในด้านแหล่งโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี แหล่งศิลปกรรมแหล่งศิลปวัฒนธรรม แหล่งศิลปวัฒนธรรม และสถานประกอบการวิสาหกิจชุมชน

๒.๒ ความพร้อมของพื้นที่เป้าหมาย คือ ความงดงามของสภาพแวดล้อม การเข้าถึง สะดวกสบาย ความปลอดภัย และความพร้อมของสาธารณูปโภค

๒.๓ รองรับแผนการพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมได้ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

๒.๔ ความสนใจเข้าร่วมของชุมชนพื้นที่เป้าหมาย โดยการจัดทำประชาคม

๓. สถาบันการศึกษา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงราย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายและสถาบันการศึกษาในพื้นที่) หน่วยภาครัฐ หน่วยภาคเอกชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการประเมินเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม ร่วมกันกำหนดแผนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม โดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน โดยดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ ทุกฝ่ายประชุมร่วมกันกับชุมชน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การจัดทำพื้นที่วัฒนธรรม แนวทางการจัดทำ และรูปแบบที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่น

๓.๒ ระดมความคิดเห็นของผู้คนชุมชนทุกเพศทุกวัย โดยเริ่มจากประวัติความเป็นมาของชุมชน จุดเด่นจุดด้อยของชุมชน และภาพอนาคตที่คาดหวังของชุมชน

๓.๓ ชุมชนร่วมกับทุกฝ่ายกำหนดแผนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมเหมาะสมกับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และภาพอนาคตที่ชุมชนร่วมกันวาดขึ้นมา

๔. นำข้อมูลการจัดทำพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชน (Cultural space) ที่ได้จากชุมชน เป้าหมายมาเรียบเรียงและเชื่อมโยงแต่ละพื้นที่เข้าด้วยกัน โดยอาศัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นแกน เชื่อมโยง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ โดยจะนำผลที่ได้มาสรุปและวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) โดยมีการจัดกลุ่มเนื้อหาหลักที่มีความหมายสอดคล้องใกล้เคียงกัน (Common Theme) ตัดข้อมูลที่ซ้ำซ้อนออก ใช้วิธีการตรวจสอบผลวิจัยสามเส้า (triangulation) คือ ชุมชน นักวิชาการ และปราชญ์ท้องถิ่น มาตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัยกล่าวคือมีการใช้ข้อมูลจากภายในมาตรวจสอบกับข้อมูลจากภายนอก แล้วสรุปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

๑) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบเก็บข้อมูลพื้นฐานทางศิลปกรรมและศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นภาคสนาม แผนที่ชุมชน แผนที่ทางอากาศ (GPS) พร้อมทั้งเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ แล้วนำมาจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๒) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความเห็นนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยว ในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งวิสาหกิจชุมชน และแบบสนทนากลุ่ม แล้วนำมาสรุปสร้างเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการอนุรักษ์ และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๓) นำผลการวิเคราะห์ในข้อที่ ๑ และ ที่ ๒ มาเชื่อมโยงกับบุคคล กลุ่มบุคคล และสถานประกอบการ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษา กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย โดยการหาแนวทางสำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์โดยอาศัยเกณฑ์วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คือการวิเคราะห์องค์ความรู้ตามกระบวนการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและภาคการวิจัยในท้องถิ่น แล้วแยกเป็นหมวดหมู่ตามข้อมูล ได้แก่ เส้นทางทางท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลงที่เป็นเส้นทางหลัก และเส้นทางรอง

๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบแผนที่และการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐาน องค์ความรู้ กระบวนการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ การพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการทำวิจัย เชิงพุทธบูรณาการและการเสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยเชิงพุทธบูรณาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์และ ภาควิชาการวิจัยในสังคมไทย โดยการหาแนวทางสำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและ วัฒนธรรมของชุมชน

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เพื่อสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการอนุรักษ์ และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และ เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษา กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย สำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน ในบทนี้ มีผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

๑. จัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๒. สร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการอนุรักษ์ และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๓. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษา กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย สำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน

๔.๑ จัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาวิจัยโดยการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อศึกษาเชิงลึกตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ในภาพรวม พบว่า เวียงกาหลงในอดีต คือ อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย บางส่วนและอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปางบางส่วน มีโบราณสถาน ศิลปะ และวัฒนธรรมเวียงกาหลงเกือบทุกพื้นที่ และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของท้องถิ่นอีกด้วย มีทั้งแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นของชุมชน เป็นของเอกชน และเป็นแหล่งที่รัฐร่วมกับชาวบ้านและเอกชนสร้างขึ้น โดยรวมทั้งอนุสาวรีย์ โบราณสถาน ศาสนสถานด้วย ซึ่งสามารถแยกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นโบราณสถาน และกลุ่มที่เป็นศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวของท้องถิ่นด้วย เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในพื้นที่เวียงกาหลง เมื่อแยกเป็นรายการ ๆ มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑.๑ กลุ่มที่เป็นโบราณสถาน

สถานที่ที่เป็นโบราณสถานที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ที่พบจากการศึกษาวิจัยในพื้นที่เวียงกาหลงในอดีตนั้น ในปัจจุบันได้แก่ พื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และ

อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปางบางส่วน แต่การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาวิจัยในพื้นที่อำเภอ เวียงป่าเป้าเป็นหลัก เมื่อลงพื้นที่ศึกษาวิจัยโดยใช้เส้นทางสัญจรเชียงราย-เชียงใหม่ ทางหลวงหมายเลข ๑๑๘ (แยกจากพหลโยธินที่บ้านร่องศาลาไปเชียงใหม่) ทำให้ได้พบว่า มีโบราณสถานที่สำคัญตามเส้นทางหมายเลข ๑๑๘ ที่อยู่ในอำเภอแม่สรวย จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่วัดพระธาตุจอมแจ้ง ตำบลแม่สรวย และในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จำนวน ๙ แห่ง รวมเป็น ๑๐ แห่ง ดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑

ตารางแสดงแหล่งโบราณสถานในพื้นที่เวียงกาหลงในอดีต (อำเภอแม่สรวยและอำเภอเวียงป่าเป้า)

ที่	ชื่อแหล่งศิลปะและวัฒนธรรม	สถานที่ตั้ง	
		ตำบล	อำเภอ
๑	วัดพระธาตุจอมแจ้ง	แม่สรวย	แม่สรวย
๒	วัดศรีสุทธาวาส	เวียง	เวียงป่าเป้า
๓	พระธาตุจอมผ่อ	เวียง	เวียงป่าเป้า
๔	เตาลุงศรี สิมเนตร	เวียงกาหลง	เวียงป่าเป้า
๕	อาคารประวัติศาสตร์อำเภอเวียงป่าเป้า	เวียง	เวียงป่าเป้า
๖	เตาคูณทัน ธิจิตตัง	เวียงกาหลง	เวียงป่าเป้า
๗	เมืองโบราณเวียงกาหลง	เวียงกาหลง	เวียงป่าเป้า
๘	วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง	เวียงกาหลง	เวียงป่าเป้า
๙	วัดพระเจ้าหลวง (ม่อนพระเจ้าหลาย)	แม่เจดีย์	เวียงป่าเป้า
๑๐	วัดแม่เจดีย์	แม่เจดีย์	เวียงป่าเป้า

๑. วัดพระธาตุจอมแจ้ง สถานที่ตั้งของวัดพระธาตุจอมแจ้งตั้งอยู่ตรงข้ามที่ว่าการอำเภอแม่สรวย หมู่ที่ ๑๒ ตำบลแม่สรวยหลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย บนเส้นทางถนนสายเชียงราย - เชียงใหม่ สาย๑๑๘

วัดพระธาตุจอมแจ้งเป็นวัดเก่าแก่มากแต่โบราณตามตำนานกล่าวว่า มีพระมหาเถระเจ้ารูปหนึ่งได้เดินทางจาริกเทศนาสั่งสอนพุทธศาสนิกชน เพื่อเป็นการประกาศพุทธศาสนาจนถึงสถานที่แห่งนี้ ถึงเวลารุ่งสว่างพอดี เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๐๑ จึงได้ขอวานตาแก่คนหนึ่งที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่นี่ รักษาพระธาตุแห่งนี้ให้ไปตักน้ำที่แม่น้ำขึ้นมาล้างหน้า และได้พักอยู่ที่นี้ ๗ วัน ก่อนที่จะเดินทางต่อไป ได้มอบพระบรมสารีริกธาตุให้ตาแก่คนนั้นนำไปบรรจุลงในพระธาตุจนเป็นที่สำเร็จลุล่วงแล้วจึงเดินทางจาริกต่อไป และยังได้ทำนายไว้ว่าสมัยต่อไปข้างหน้า ชาวบ้านจะเรียกสถานที่แห่งนี้ว่า "พระธาตุจอมแจ้ง" แม่น้ำที่พระมหาเถระล้างหน้า ชาวบ้านเรียกว่า "แม่น้ำช่วย" (ช่วย แปลว่า ล้าง) ต่อมาเพี้ยนเป็น "แม่น้ำสรวย" และเป็นแม่สรวยจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อในการไหว้พระธาตุจอมแจ้ง เชื่อกันว่า ถ้าได้กราบไหว้และตั้งจิตอธิษฐาน ทานจะได้ประสบความสำเร็จ และรู้แจ้งเห็นจริง ดังนั้น ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ เหนือ (เดือน ๖ ได้) จะมีการจัดงานบุญประเพณีทุกปี

วัดพระธาตุจอมแจ้ง ตั้งอยู่เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๑๒ บ้านจอมแจ้ง ตำบลแม่สรวย อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย สังกัดคณะสงฆ์ มหานิกาย เป็นวัดเก่าแก่มาแต่โบราณกาลชาวบ้านเรียกว่า "วัดพระธาตุจอมแจ้ง" เพราะมีพระธาตุอยู่ก่อนแล้ว เป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านต่างเคารพบูชา เมื่อถึงฤดูกาลทำนาปีไหนฟ้าฝนไม่อำนวย ชาวบ้านนิยมนำดอกไม้ธูปเทียนขึ้นมาบูชาอธิษฐานขอให้ฝนตก มักจะสำเร็จสมความปรารถนาของชาวบ้านสมัยนั้น จึงมีการทำบุญเป็นประจำเพณีในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ เหนือ เป็นประจำทุกปีตลอดจนถึงปัจจุบัน

วัดพระธาตุจอมแจ้งปรากฏหลักฐานเชิงประจักษ์ว่ามีการสร้างประมาณปี พ.ศ. ๒๔๐๐ กว่า ดังนี้

- พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้มีหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโตเดินทางผ่านมาพักจำพรรษาใต้ต้นดอกไม้สารภี ๑ พรรษา

- พ.ศ. ๒๔๘๐ พระนวล ภิภูมโณ เป็นผู้ริเริ่มนำชาวบ้านมาบูรณะปฏิสังขรณ์ มีนายอินตา ศรีสวัสดิ์ และชาวบ้านช่วยบูรณะพระธาตุจนสำเร็จเป็นองค์ใหญ่งดงามแบบศิลปะพม่า

- พ.ศ. ๒๔๘๒ พระครูอดุลสีหวัตร (สิงค์คำ) ย้ายมาเป็นเจ้าคณะอำเภอแม่สรวย และได้เป็นเจ้าอาวาส นำคณะศรัทธาและญาติโยมบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระธาตุจอมแจ้งจนเจริญรุ่งเรืองมาเป็นลำดับตราบจนปัจจุบัน

หากเดินทางจากตัวเมืองเชียงราย ไป อำเภอแม่สรวย ทางเข้าวัดพระธาตุจอมแจ้งจะอยู่ข้างๆตลาด ตรงข้ามสถานีตำรวจภูธร อำเภอแม่สรวยและที่ว่าการอำเภอแม่สรวย

๒. วัดศรีสุทธาวาส อำเภอเวียงป่าเป้า วัดศรีสุทธาวาส ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นวัดที่มีสถาปัตยกรรมแบบพม่าที่สวยงาม มีพระธาตุที่ลวดลายสวยงามแบบพม่า และหอไตรปฏิมาที่เก่าแก่หลายร้อยปี รวมถึงมีพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมของเก่าและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ได้ศึกษา ลักษณะเด่นคือมีเจดีย์แบบพม่าที่สวยงาม

วัดศรีสุทธาวาส เดิมชาวบ้านเรียกว่า “วัดหลวงราชฤทธิ์ วัดใหม่ วัดราษฎร์ วัดนอก วัดกิตติวาส วัดเจดีย์สุวรรณ” จนต่อพระครูยติวิธิตถิมล เจ้าคณะอำเภอซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ในสมัยนั้น ได้ตั้งชื่อใหม่ว่า “วัดศรีสุทธาวาส” จึงเรียกชื่อนี้มาแต่นั้น

วัดศรีสุทธาวาส ตั้งอยู่เลขที่ ๑๓๒ หมู่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ลักษณะพื้นที่เป็นเนินเตี้ย มีป่าไม้เบญจพรรณล้อมรอบมีพื้นที่เป็นวัด และธรณีสงฆ์ รวม ๔๓ ไร่ ๓ งาน ๗๓ ตารางวา ความเป็นมาของการสร้างวัดมีประวัติการสร้างอยู่ ๓ สมัย จากหลักฐานแผ่นศิลาจารึก ชร.๑ จารึกวิหารจันทรอาราม

สมัยแรกเริ่มก่อสร้างวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๐๑๑ โดยเจ้าหมื่นท้าวลูกหมื่นพลางเงินญาง เจ้าเมืองวังเหนือได้สร้างวิหารขึ้นชื่อว่า “จันทรอาราม” มีพระพุทธรูปสัมฤทธิ์จารึกอักษรโบราณ และมีแนววิหารโบราณเป็นหลักฐานให้เห็นถึงปัจจุบัน

สมัยกลาง ประมาณ พ.ศ. ๒๒๕๖-๒๒๘๖ หลังจากร้างไปหลายปีได้มีการก่อสร้างขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง มีเหตุการณ์ประหลาดเกิดกลุ่มควันลอยออกมาจากจอมปลวกแห่งหนึ่งในเวลากลางคืน เจ้าเมืองโปรดฯ ให้แสนณรงค์หมื่นธน ท้าวเทเวนทร์ แสนรินทร์ ไปดู เมื่อไปดูแล้วปรากฏว่าเป็นจริง จึงขุดดูพบขวดแก้ว ได้นำไปถวายเจ้าเมือง เมื่อทรงเปิดออกพบพระบรมสารีริกธาตุ

จำนวน ๘ องค์ พร้อมแก้ววิฑูรย์ จิ้งโพรดฯ ให้พระนางทมรา (ลูกสะใภ้) แสนนรงค์ หมื่นธน ลงมาสร้างอารามพระพุทธรูปองค์ใหญ่ แล้วนิมนต์ครูบาอิสระจากวัดทุ่งยั้งมาเป็นเจ้าอาวาส

ในปี พ.ศ. ๒๒๘๖ ได้สร้างต่อเติมบูรณะไปเรื่อยๆ จนเสร็จสมบูรณ์ใน พ.ศ. ๒๒๙๗ แล้วก็ร้างไปจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๒๖ พระครูอุตตมะ พร้อมพระครูยติวัตติมล พระยาเทพณรงค์ เจ้าเมืองเวียงป่าเป้า พระขันธเสมาหนองส่วยโห่ง และลูกศิษย์ ร่วมกันบูรณะสร้างวัด พระพุทธรูปในวิหาร วิหาร เจดีย์ อุโบสถ หอไตร ธรรมมาสน์ และหอสงฆบางส่วน

พ.ศ. ๒๔๖๔ พระครูยติวัตติมล ได้บูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุเจดีย์ซึ่งเหลือแต่ฐานเป็นเจดีย์แบบพม่าขึ้นมาใหม่ สร้างพระประธานในวิหาร และวิหารหลังใหม่ครอบวิหารหลังเดิมครอบพระพุทธรูปประธานไว้ด้วย

พ.ศ. ๒๕๒๗-ปัจจุบัน พระครูคัมภีร์ธรรมโมภาส เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันและดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลเวียง ได้บูรณะกำแพงวัดขึ้นมาใหม่เป็นศิลาแลง ปรับปรุง และสร้างศาสนวัตถุหลายอย่าง

ปี พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๓๘ ได้สร้างพระวิหารขึ้นใหม่ให้ใหญ่ขึ้นเป็นแบบโบสถ์วิหารทางภาคกลางครอบวิหารหลังเดิม ซึ่งชำรุดและครอบพระพุทธรูปพระประธานไว้เช่นเดิม

พ.ศ. ๒๕๓๙-๒๕๔๑ ได้บูรณะหอฉันท์ สร้างพิพิธภัณฑสถานบ้าน พ.ศ. ๒๕๓๙ กรมการศาสนาได้ประกาศให้เป็นอุทยานการศึกษาในวัด พ.ศ. ๒๕๔๑ กรมการศาสนาได้ประกาศให้เป็นวัดจัดลานโกลนกีฬา พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๕ เนื่องจากอุโบสถหลังเดิมเก่าและชำรุดทรุดโทรมมาก เจ้าอาวาสพร้อมคณะศรัทธาได้ร่วมกันสร้างขึ้นมาใหม่จนสำเร็จใน พ.ศ. ๒๕๔๕ ถ้านับอายุเริ่มการก่อสร้างวัดมาจนถึงปัจจุบัน (๒๐๑๑-๒๕๕๒) วัดนี้มีอายุ ๕๔๑ ปี

พิพิธภัณฑสถานวัดศรีสุทธาวาส ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ จากความร่วมมือร่วมใจของเจ้าอาวาส และชุมชนรอบๆ วัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็กนักเรียน เยาวชนที่ต้องการหาข้อมูลของท้องถิ่นในพิพิธภัณฑสถาน ส่วนใหญ่เป็นวัตถุที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา เช่น เครื่องประกอบวิหารเก่า หีบธรรม แวนพระเจ้า ศิลาจารึก อาสนะ เครื่องเทียมยศหรือเครื่องสูงแบบล้านนา สมุดข่อย คัมภีร์โบราณที่เป็นใบลาน มีทั้งหมด ๒๐ หมวด ๑๖๘ มัด ซึ่งคัมภีร์ที่เก่าแก่ที่สุด คือ ทุกกนิบาต ปีพ.ศ. ๒๒๗๘ และองค์ลักษณ์งานจำสลักภาวนา ปี พ.ศ. ๒๒๘๘ ได้เก็บรักษาไว้ในตู้ธรรมดาแบบพื้นบ้านล้านนา มีฝาครอบด้านบน และยังมีเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ผ้าทอลายไทลื้อ เหยียดกษาปณ์ ธนบัตร ตะเกียง เครื่องถ้วยชาม เศษเครื่องถ้วยเตาเวียงกาหลง เป็นต้น

การเดินทางห่างจากตัวเมืองแม่ชะจาน ขับตรงไปสู่ตัวอำเภอเวียงป่าเป้า เลี้ยวขวาเข้าซอย ๓๓ ชุมชนเวียงป่าเป้า ประมาณ ๔๐๐ เมตร จะถึงวัดศรีสุทธาวาส ระยะทางจากแม่ชะจานถึงวัดศรีสุทธาวาส ประมาณ ๑๙ กม.

๓. วัดพระธาตุจอมผ่อ ตามหลักฐานเอกสารในทำเนียบการตั้งวัดของจังหวัดเชียงรายระบุว่า ได้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๒๖๓ แต่ยังไม่พบหลักฐานใดอื่นอีก นอกจากหลักฐานทางโบราณวัตถุ เช่น เจดีย์ พระพุทธรูป กองหินกองอิฐที่สันนิษฐานได้ว่า ตรงนี้เคยเป็นโบสถ์เป็นวิหารมาก่อนเท่านั้น จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในพื้นที่กล่าวว่า ที่วัดจอมจอมผ่อนี้ เดิมมีพระพุทธรูปทองเหลืองทองแดงองค์เล็กองค์ใหญ่จำนวนมาก พิงอยู่ตามต้นไม้ข้าง วางอยู่บนกองอิฐกองดินบ้างไม่

มีใครสนใจ เมื่อทางการได้เข้าไปสำรวจโบราณวัตถุ ประกอบกับทางวัดไม่มีผู้ดูแลแน่นอน จึงได้เก็บเอาพระพุทธรูปที่เป็นโลหะชนิดต่างๆ ไปรวบรวมไว้ที่อื่นจนหมดไม่เหลือในพื้นที่แม่แต่องค์เดียว

ต่อมาถูกทอดทิ้งให้เป็นวัดร้าง ได้มีการค้นพบและบูรณะเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ โดยสร้างเจดีย์ทับลงที่เดิม วัดพระธาตุจอมฝ่อบางยุคก็มีการบูรณะเพิ่มเติมเสริมสร้าง บางยุคก็ไม่มีพระภิกษุ สามเณรจำพรรษา ไฟป่าเข้ามาเผาผลาญจนเหลือแต่องค์เจดีย์ จน พ.ศ. ๒๕๐๘ แร่งศรัทธาของชาวพุทธได้เริ่มมาบูรณะกันใหม่

ในระหว่างการรื้อเจดีย์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ยังพบวัตถุมงคลอีกมากมายพร้อมแผ่นเงินจารึกประวัติศาสตร์การสร้างเจดีย์ที่งานด้วยเหล็กงานเป็นภาษาล้านนา จึงได้มีการบูรณะเรื่อยมาจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ในวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๔๖ และได้จัดให้มีประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุจอมฝ่อขึ้นทุกวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๔ (ตรงกับเดือน ๖ เหนือ)

พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้ขอยกฐานะจากวัดร้างขึ้นเป็นวัดที่มีพระสงฆ์ประจำ พร้อมกับตั้งชื่อวัดใหม่ว่าวัดอรัญญวิเวกคีรี (จอมฝ่อ)

พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้รื้อเจดีย์องค์เดิม และสร้างขึ้นใหม่ เป็นเจดีย์ปัดทอง เปลี่ยนรูปลักษณะจากทรงสี่เหลี่ยมเป็นย่อมุม ๑๒

พ.ศ. ๒๕๔๖ มีผู้มารับเป็นเจ้าภาพบูรณะองค์เจดีย์ และศาลาเอนกประสงค์พร้อมกัน และเกิดโครงการ "นมัสการอัมบุญพระธาตุ ๙ จอม"

ความเชื่อในการไหว้บูชาพระธาตุจอมฝ่อ ฝ่อ เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ แปลว่า ดูหรือมอง เชื่อกันว่าถ้าได้กราบไหว้และตั้งจิตอธิฐานเปรียบเหมือนการลืมนตาเจอแสงสว่างในชีวิต

การเดินทางจากตัวเมืองจังหวัดเชียงราย โดยเส้นทางหลวงหมายเลข ๑ (พหลโยธิน) มาถึงทางแยกเข้าทางหลวงหมายเลข ๑๑๘ (ถนนเชียงราย – เชียงใหม่) มุ่งตรงสู่อำเภอยางป่าเป้า สำนักงานเทศบาลตำบลเวียงป่าเป้า โรงเรียนอนุบาลสันสลีและวัดศรีสุพรรณเข้าซอยฝั่งตรงข้ามวัดประมาณ ๒ กิโลเมตร ถึงวัดอรัญญวิเวกคีรีอันเป็นที่ตั้งของพระธาตุจอมฝ่อ รวมระยะการเดินทางทั้งสิ้น ๖๕ กิโลเมตร

๔. เतालุงศรี (ศรี สิมเนตร) เतालุงศรีตั้งอยู่บ้านเลขที่ ๔๖ หมู่ที่ ๓ บ้านทุ่งม่าน ตำบลเวียงกาหลง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ดำเนินงานโดยคุณศรีหรือสละศรี สิมเนตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นต้นมา เมื่อชุมชนเวียงกาหลงตื่นตัวจากการขุดค้นพบวัตถุโบราณจากแหล่งเตาเผา ทำให้เกิดการซื้อขายอย่างแพร่หลาย และเริ่มมีการนำเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตใหม่จากพื้นที่อื่นมาปลอมเป็นของเก่าจึงทำให้สละศรีผู้ที่เดิมเคยประกอบอาชีพช่างวาดภาพเหมือน วาดภาพจิตรกรรมฝาผนังตามวัดต่างๆ เกิดความรู้สึกละอายและหวงแหนเครื่องปั้นดินเผาโบราณจึงอยากจะฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปะโดยเริ่มศึกษากรรมวิธีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาอย่างจริงจัง โดยมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันเทคโนโลยี- ราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ ได้เข้ามาแนะนำและจัดตั้งกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงกลุ่มเतालุงศรีขึ้น

ชิ้นงานเครื่องเคลือบดินเผาจากกลุ่มเतालุงศรีสามารถแบ่งประเภทของการออกแบบได้ ๓ กลุ่มคือ

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มลายพันธุ์พฤกษา คือ ลายต่างๆ ที่มีลักษณะของลายพันธุ์ไม้ ลายดอกไม้ ลายกลีบดอกไม้และลายใบไม้ ซึ่งลวดลายของดอกไม้หรือพันธุ์พฤกษแต่ละลายจะนิยมประดับตกแต่งในบริเวณต่างๆ ของชิ้นงานแตกต่างกันไป

กลุ่มที่ ๒ คือ กลุ่มลายรูปสัตว์ โดยมากจะไม่เขียนลายรูปสัตว์โดดๆ แต่จะมีลายพันธุ์ไม้ประกอบอยู่ด้วย มักจะเขียนลายปลา ลายนาคร ลายกิเลน ลายนกและลายหงส์

กลุ่มที่ ๓ คือ กลุ่มลายเบ็ดเตล็ด เช่น ลายคลื่น ลายดอกกลมสลักดอกสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ลายดาวหรือลายดวงอาทิตย์ ลายจักร เป็นต้น

แม้ว่าลวดลายในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบดินเผาของเตาลุงศรีจะมีความหลากหลาย แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงอย่างเด่นชัด ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเตาลุงศรีมีหลากหลายประเภท เช่น ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตกแต่งภายในอาคาร เช่น เครื่องเรือน โคมไฟ ไห จาก ขาม ชูตากาแฟ พาน รวมถึงผลิตภัณฑ์ประเภทวัตถุมงคล เช่น พระพุทธรูป พระพิฆเนศ เจ้าแม่กวนอิม เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตกแต่งสวยงาม และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตตามความต้องการของลูกค้า ไม่ผลิตจำนวนมากเพื่อวางขาย

ปัจจุบันลุงศรีได้เสียชีวิต ก็มีลูกชายนายภานุวัฒน์ ลิ่มเนตร สืบสานงานศิลป์ที่ลุงศรีได้ดำเนินมา โดยนำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นผลิตภัณฑ์เตาลุงศรีไปแสดงไว้ที่ร้านนายภานุวัฒน์ ลิ่มเนตร ในตลาดอำเภอเวียงป่าเป้า ใกล้เคียง ๆ กับวัดศรีสุทธาวาส

จึงสรุปได้ว่า โบราณสถานที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของเวียงกาหลงยังคงหลงเหลืออยู่ให้คนได้ศึกษาเรียนรู้อย่างน้อย ๑๐ แห่ง ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นทั้งสถาปัตยกรรม พุทธศิลปกรรม หัตถกรรม ที่แสดงถึงความสุนทรีย์ภาพของคนโบราณล้านนา โดยเฉพาะแต่ละแห่งจะบ่งบอกถึงความเป็นพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

๕. อาคารประวัติศาสตร์อำเภอเวียงป่าเป้า หรืออาคารศาลแขวงเวียงป่าเป้า ตั้งอยู่ ณ ที่ว่าการอำเภอเวียงป่าเป้า (หลังเก่า) อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย เดิมเวียงป่าเป้าขึ้นตรงต่อการปกครองอำเภอแม่สรวย และ ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้ยกระดับกิ่งอำเภอมาเป็นอำเภอเวียงป่าเป้า ทางราชการได้จัดตั้งที่ว่าการอำเภอขึ้นบริเวณที่ดินด้านใต้ของสถานีตำรวจภูธร อำเภอเวียงป่าเป้า และปัจจุบันที่ตั้งอำเภอเก่าเป็นที่ตั้งของห้องสมุดประชาชน ชาวบ้านเรียกว่า หอประภา ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๔๘ พระเจ้าอยู่หัววชิราลงที่ ๖ ได้เสด็จประพาสล้านนา ได้ประทับที่เวียงป่าเป้า ต่อมาได้ถูกเรียกเพี้ยน เปลี่ยนจาก หอพลับพลา เป็นหอประภา ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เกิดไฟไหม้ที่ว่าการอำเภอหรือหอพลับพลาเสียหายทั้งหมด นายอำเภอในขณะนั้นคือ ขุนวร อุทัยธวัช หรือชื่อเดิมคือช่วง บุนนาค พันเพเดิมเป็นคนจังหวัดพิษณุโลกก่อนที่ย้ายมาเป็นนายอำเภอป่าแงะ (ป่า) จังหวัดน่าน จึงได้ดำเนินการก่อนที่ย้ายมาจากที่ว่าการอำเภอใหม่และย้ายจากที่เดิมข้ามถนนไปทางทิศตะวันตกของสถานีตำรวจภูธรซึ่งเป็นที่ว่าการอำเภอเวียงป่าเป้า

ต่อมาได้มีการสร้างอาคารที่ว่าการอำเภอหลังใหม่ขึ้น จึงให้อาคารหลังเก่าเป็นพิพิธภัณฑ์อำเภอเวียงป่าเป้า และในปัจจุบันเป็นศาลแขวงเวียงป่าเป้าเมื่อ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ส่วนที่ว่าการอำเภอเวียงป่าเป้าได้ทำการสร้างอาคารใหม่ตั้งอยู่ด้านหลังของอาคารศาลแขวงเวียงป่าเป้า ตำบลเวียงเป็นตำบลที่เกิดขึ้นพร้อม กับกิ่งอำเภอเวียงป่าเป้าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ คำว่า เวียง ตามภาษาล้านนาแปลว่า เมือง ซึ่งเป็นแหล่งชุมชน มีประชากรหนาแน่นและเป็นแหล่งศูนย์รวมของส่วน

ราชการทั้งอำเภอเป็น ศูนย์กลางพาณิชย์ของอำเภอ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ที่เชิงเขามีภูเขาล้อมรอบตัดผ่านด้วยแม่น้ำลาวและน้ำแม่ปุ่น ตำบลเวียงเป็นตำบลที่เกิดขึ้นพร้อมกับการก่อตั้งกิ่งอำเภอเวียงป่าเป้า ซึ่งเดิมเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ สันนิษฐาน ว่าเป็นที่พักสำหรับผู้เดินทางค้าขายระหว่างเชียงใหม่ - เชียงรายและลำพูน ซึ่งตอนนั้นยังขึ้นอยู่กับปกครองของอำเภอแม่พริก และต่อมา พ.ศ ๒๔๕๐ ได้รับยกฐานะให้เป็นกิ่งอำเภอเวียงป่าเป้า และยกฐานะกิ่งอำเภอเวียงป่าเป้าขึ้นเป็นอำเภอเวียงป่าเป้า เมื่อปี พ.ศ ๒๔๗๕ และมีตำบล เวียง ตามภาษาล้านนา แปลว่า เมือง ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนที่มีการตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และต่อมามีถนนตัดผ่านการขยายตัวของชุมชนจึงเป็นไปตามแนวนอนจนเป็นชุมชนใหญ่ มีบ้านเรือนประชากรหนาแน่นทอดยาวไปตามแนวนอนและเป็นแหล่งศูนย์รวมของส่วนราชการ อำเภอเป็นศูนย์กลาง การพาณิชย์ ของอำเภอ ในเขตตำบล เวียงนั้นมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงามมากมาย ซึ่งเหมาะแก่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุ่นหลวง^๑

๖. เตาคุนทัน ธิจิตตั้ง เตาคุนทัน ธิจิตตั้ง ตั้งอยู่เลขที่ ๙๗ บ้านทุ่งม่าน หมู่ ๓ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย คุณทัน ธิจิตตั้ง หรือรู้จักกันในนาม "สล่าทัน ธิจิตตั้ง" เป็นลูกหลานชาวนาที่ถือกำเนิดในชุมชนเวียงกาหลง ได้เล็งเห็นคุณค่าและมีความรู้ลึกซึ้งเสียทรัพย์สินอันมีค่าที่มีอยู่ในเวียงกาหลง เมื่อชาวบ้านไปช่วยกันขุดเศษซากเตาโบราณ และเครื่องเคลือบดินเผาไปขาย สล่าทัน จึงได้ใช้เวลาศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ความเป็นมา และร่องรอยอารยธรรมอันเก่าแก่ของชุมชนเวียงกาหลง และเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ทำให้สล่าทันได้เรียนรู้กรรมวิธีการผลิต การเผา วัตถุดิบที่สำคัญ คือ ดินที่อยู่ในพื้นที่เวียงกาหลง ซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษในเรื่องความเบาของเนื้อดินและบางหลังจากการเผา รวมถึงลวดลายที่วิจิตรงดงามอันเป็นเอกลักษณ์ของเวียงกาหลง จึงได้ทำการทดลองผลิตเครื่องเคลือบดินเผาโดยใช้วัตถุดิบที่หาได้ในพื้นที่ สามารถผลิตเครื่องเคลือบที่มี คุณสมบัติใกล้เคียงกับเครื่องเคลือบดั้งเดิม

ชื่อผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงและโดดเด่น ได้แก่ ไหกิเลน เทพ หงส์ และพันธุ์ไม้ จานลายปลาคู่ ลายปลาคู่ปากแหลม ลายสระบัว ลายกาหลง ไหลายวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีปีไหมเมือง (สงกรานต์) ประเพณีเป้ง (ลอยกระทง) ฯลฯ

จุดเด่นผลิตภัณฑ์ มีสายการผลิตที่เด่นชัด คือ แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑) การผลิตด้านการอนุรักษ์ เน้นการเลียนแบบให้เหมือนศิลปะดั้งเดิมของเวียงกาหลง โดยศึกษาจากเศษชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์ที่ขุดพบในหมู่บ้าน เช่น ไหลายต่าง ๆ

๒) การผลิตด้านศิลปะร่วมสมัยเป็นการนำศิลปะสมัยโบราณมาผสมผสานกับศิลปะในปัจจุบัน เช่น เครื่องปั้นดินเผาที่เป็นของที่ระลึกต่าง ๆ

๓) การผลิตงานปูนต่ำและลอยตัว เป็นงานปั้นสัตว์ในวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น สิงห์กิเลน ฯลฯ มีความประณีตในงานทุกชิ้นมาก ไม่ใช้วัตถุดิบที่เป็นสารเคมี ใช้วัตถุดิบของพื้นที่ทั้งหมด ตั้งแต่ ดิน สี เทคนิคการเผา เคลือบแบบดั้งเดิมที่ผู้ผลิตศึกษา ค้นคว้าและดำเนินงานด้วยตนเอง

คุณทัน ธิจิตตั้ง ในฐานะประธานกลุ่มเครื่องเคลือบเวียงกาหลงแบบโบราณ ผู้ชำนาญการด้านเครื่องเคลือบ บอกเล่าความเป็นมาของเครื่องเคลือบเวียงกาหลง ว่าเพราะเวียง

^๑ <http://www.cots.go.th/travelview/detail.php?id=228> สืบค้นเมื่อ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

กาหลงเป็นแหล่งกำเนิดของความเจริญด้านศิลปะและศาสนา โดยเฉพาะ "เครื่องถ้วย" กระทั่งประสบกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ และโรคระบาดอย่างรุนแรง ทำให้ผู้คนต้องละทิ้งบ้านเมือง ทำให้ “เวียงกาหลง” กลายเป็นเมืองร้างอยู่หลายพันปี ต่อมาชาวบ้านจึงได้กลับมาก่อตั้งชุมชนขึ้นใหม่อีกครั้ง คุณทันบอกเล่า ถ้าพูดถึงเวียงกาหลง ทุกคนจะรู้โดยทันทีว่าเป็นแหล่งที่มีเครื่องเคลือบที่ดีที่สุดของล้านนา เพราะดินที่นำมาทำเครื่องเคลือบมีคุณภาพดี ที่สำคัญคนเวียงกาหลงได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทำเครื่องเคลือบมาจากอดีต โดยมีลักษณะเด่น คือ น้ำหนักเบา เนื้อบาง ดินที่นำมาทำเครื่องเคลือบ

จากการศึกษาสำรวจของนักวิชาการเขาบอกว่า เป็นดินลาวา เพราะแต่ก่อนในย่านนี้สันนิษฐานว่าเคยเกิดการระเบิดของภูเขาไฟมาแล้ว ทำให้ดินที่สะสมมานานหลายพันปีนั้น เป็นดินที่เกิดจากการย่อยสลายของลาวา ซึ่งชาวบ้านได้ค้นพบและนำมาทำเครื่องเคลือบ จึงทำให้น้ำหนักเบา หนไฟได้สูง เมื่อเคลือบไฟสูงก็ยังสามารถรักษารูปทรงเอาไว้ได้เป็นอย่างดี"

คุณทันบอกเล่าถึงสาเหตุทุกคนในชุมชนต้องอนุรักษ์เครื่องเคลือบเวียงกาหลงเอาไว้ว่า เพราะวัตถุโบราณของเวียงกาหลงเคยถูกคนต่างชาติ และพ่อค้าของเก่า มากวนซื้อไปขายเป็นจำนวนมาก ทั้งขายในประเทศ และส่งออกนอกประเทศ เพราะความโลภและมองไม่เห็นคุณค่าของวัตถุโบราณเวียงกาหลง

เครื่องเคลือบเวียงกาหลงสมัยโบราณเป็นอย่างไร มาถึงปัจจุบันก็ยังคงเป็นอย่งนั้นทุกอย่างยังคงความเป็นต้นแบบของโบราณ แม้กระทั่ง "ซีเถ้า" ก็ยังใช้ทำน้ำเคลือบเช่นที่เคยเป็นมา คือ จะเคลือบน้ำเคลือบถึงบริเวณเชิงของภาชนะ ลักษณะน้ำเคลือบจะใส มีทั้งสีฟ้าอ่อน สีเขียวอ่อน และสีเหลืองอ่อน มักมีรอยแตกราน

ที่หมู่บ้านยังเก็บเครื่องถ้วยลายโบราณแบบเดิมๆ ของเวียงกาหลงเอาไว้จำนวนมาก เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้มาเห็นมาดู เพราะต่อไปในอนาคตไม่ว่าจะหาตัวได้อีก เนื่องจากความเก่าแก่ของเครื่องถ้วย ทำให้ลายบางลายแตกสลายไปก็มี บางลายเก็บเอาไว้ได้แต่ก็แตกหักไม่คงสภาพเดิม แต่เราก็ไม่ทิ้งจะเก็บเอาไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เห็นลวดลายที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีต"ไม่เพียงแต่เป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เรื่องเครื่องถ้วยโบราณเวียงกาหลงเท่านั้น แต่คุณทันยังได้ถ่ายทอดความรู้ที่มีให้กับเยาวชนรุ่นหลังด้วย "เพราะต้องการสอนให้ลูกหลานได้รู้จักอดีตและที่มาของวัตถุโบราณชนิดนี้ เมื่อมีใครเขาถามจะได้ตอบเขาได้ ไม่ขายหน้าที่เป็นคนในท้องถิ่น และสามารถเล่าความเป็นมาของตัวเองได้อย่างน่าภาคภูมิใจ"เครื่องเคลือบเวียงกาหลง ลายไม่เหมือนที่อื่น เช่น ลายที่เป็นที่รู้จักกันมาก คือ "รูปตัวกา" ปินมารวมกันเป็นรูปดอกไม้ ลวดลายที่ปรากฏบนผิวเครื่องเคลือบมักจะบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่น หรือถ้าเป็นลายดอกไม้ พรหมไม้ ก็มักเป็นพันธุ์ไม้ที่มีในเวียงกาหลง

ปัจจุบันมีกลุ่มชาวบ้านที่ทำเครื่องเคลือบเวียงกาหลงประมาณ ๘ กลุ่ม โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเวียงกาหลง เป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด โดยการทำเครื่องเคลือบ ๗๐% ยังรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้ ส่วนอีก ๓๐% เป็นการประยุกต์รูปแบบใหม่ เช่น จานข้าว แก้วน้ำ กาน้ำชา และของตกแต่งบ้าน

๗. เมืองโบราณเวียงกาหลง ครั้นสมัยพระเจ้าโนรธามังซ่อ กษัตริย์พม่า ได้เดินทัพไปยังกัมพูชา ได้หยุดทัพและพักแรม ระหว่างได้ก่อสร้างพระธาตุเจดีย์ ได้ใช้เวลานาน จึงได้สร้างเมืองบริเวณด้านทิศตะวันออก และได้มีการขุดคูล้อมรอบตัวเมือง เพื่อป้องกันข้าศึกศัตรูที่จะมารุกราน

และได้ขุดดินมาทำอิฐเพื่อสร้างพระธาตุเจดีย์ ระหว่างนั้นก็ทำเครื่องปั้นดินเผาประเภทต่างๆ เช่น ถ้วย ชาม หม้อ แจกัน เพื่อนำมาใช้และมาแลกข้าวปลาอาหารกับชาวบ้านทั่วไป ปัจจุบันเหลือแต่คูเมืองไว้เป็นหลักฐานและเตาเผาลักษณะคล้ายกระดองเต่า กว้าง ๒ เมตร ยาว ๓ เมตร และมีเศษเครื่องปั้นที่แตกและอยู่ในสภาพดี ผิงอยู่โดยรอบ ชาวบ้านได้ขุดและนำมาขายให้แก่พ่อค้าในราคาสูง

เมืองโบราณเวียงกาหลง ตั้งอยู่เลขที่ ๘๙ หมู่ ๑๕ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เวียงกาหลงเป็นสถานที่ในตำนานแห่งต้นธาตุต้นธรรมต้นพุทธศาสนาในภัทรกัปป์ มีในธรรมเทศน์โบราณ ธรรมพญากาเผือก (ท้าวขติกามหาพรหม) การเกิดพระพุทธรูปเจ้า ๕ พระองค์ หรือธรรมผางประติ๊ด บางส่วนมีในพระไตรปิฎกเกี่ยวข้องกับหลายตำนานหลายสถานที่

ย้อนไปในอดีตนับพันปี “เวียงกาหลง” นครโบราณ ต้นตำรับอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง มีชื่อเสียงมาเป็นเวลาเนิ่นนาน มีการทำเป็นล่ำเป็นสันกันมากมายมีนับเป็นพันเตากระจายอยู่ทั่วไป ในตำบลเวียงกาหลงจนถึงอำเภอสองแคว ด้วยวัตถุดิบ คือ ดินคุณภาพดี ทำการเผาด้วยอุณหภูมิสูง (เซรามิก) รูปทรงการออกแบบที่ลงตัวแล้วใส่ความงามจากการเขียนลวดลายเลียนแบบธรรมชาติ และมักเขียนลายแม่กาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ผลิตทำเป็นสินค้าสำคัญ ส่งขายทั้งทางบกทางน้ำกระจายไปทั่วเอเชียและบางส่วนของยุโรป ปัจจุบันมีจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงทั่วโลก

เวียงกาหลงเป็นสถานที่ต้นกำเนิดของธรรมพญากาเผือก (ท้าวขติกามหาพรหม) เริ่มต้นด้วยตำนานวัดพระเกิด ว่าเป็นสถานที่แม่กาขาว ออกไข่ ๕ ฟองในรังที่ต้นมะเดื่อ (ต้นเลียบ) ริมฝั่งแม่น้ำคงคา (แม่น้ำวัง) วันหนึ่งได้บินข้ามภูเขาออกหากินในป่าอันอุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งจนหลงดินแดนป่าแห่งนี้ ปัจจุบัน คือ “เวียงกาหลง” เชื่อมโยงเป็นตำนานการสักการบูชาด้วยตุ๊กตัสย กล่าว่า ฤาษีพระโพธิสัตว์พี่น้องทั้ง ๕ คนที่เกิดออกจากไข่แล้วลาแม่เลี้ยงออกบวชได้พบกันที่ดอยสิงคุตรระ จึงรณนำเอาผ้ามัดทำตุ๊กปักไว้แล้วตั้งสัจจะอธิษฐาน จนได้พบพระมารดาแท้ คือ พญากาเผือก (ท้าวขติกามหาพรหม) ได้ขอของที่ระลึก พระมารดาได้เอาผ้ายันพันทำประทีปดินกาเอาไว้บูชาพระคุณแม่ และได้เป็นตำนานแห่งความกตัญญู ตำนานจุดผางประทีป (ประทีปดินกา) บูชาท้าวขติกามหาพรหม (พระแม่กาเผือก) หรือ ประเพณีเป็งของล้านนา หรือประเพณีลอยกระทงของชนชาวไทย ซึ่งมีมาตั้งแต่กรุงสุโขทัย หรือก่อนหน้านั้น

ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เล่าสืบกันมาว่าเกิดมีคำพยากรณ์เก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยาหรือต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ได้พยากรณ์อนาคตเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดในแผ่นดินทั้ง ๙ รัชกาล เฉพาะในรัชสมัยปัจจุบัน ยุคกึ่งพุทธกาลว่าจะเป็นยุคแห่งแผ่นดิน “ถิ่นกาขาว ชาวศรีวิไล” ผู้คนส่วนใหญ่จิตใจดีงาม บริสุทธิ์สะอาด ตั้งอยู่ในศีลธรรม จะสักการะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เทิดทูนบูชาพระมหากษัตริย์ อาณาประชาราษฎร์เชื้อพื้ง ปฏิบัติตามพระธรรมราชา พอเพียง พัฒนา พึ่งพาตนเอง บ้านเมืองสงบร่มเย็นเป็นบวรระกะตะ มีชีวิตอุดมสุข อุดมธรรมยิ่งกว่ายุคใด

เรื่องราว “เวียงกาหลง” ส่วนหนึ่งที่สืบตำนานมาได้เพราะด้วยพระบุญญาบารมีคุณแห่งพระครูบาเจ้าศรีวิชัย ผู้ได้สืบต่อและบูรณะก่อสร้างพุทธสถานอันเกี่ยวกับตำนานเหล่านี้ไว้ เช่น วัดพระเกิด หรือวัดแม่กาเกิด ตั้งอยู่ที่บ้านแม่เลียบ ตำบลทุ่งฮั่ว อำเภอสองแคว จังหวัดลำปาง อยู่ห่างจากเวียงกาหลงประมาณ ๙ กม. พระครูบาเจ้าศรีวิชัยได้บูรณะพระมหาเจดีย์วัดพระเกิด สร้างพระเจดีย์องค์เล็กรายรอบอีก ๔ องค์ หล่อรูปแม่กาไว้บนยอดฉัตร พระธาตุทั้ง ๕ ยอดเป็นการยืนยัน

ตำนานแห่งต้นพระพุทธรูป และได้ไปบูรณะพระธาตุอภัยโขชัยคีรี อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง อยู่ห่างจากวัดพระเกิดประมาณ ๕๐ กม. ได้สร้างพระเจ้าตนหลวง (พระพุทธรูปยืนองค์ใหญ่และวิหารหลวง (ในตำนานว่าเป็นสถานที่แม่พญากาเผือกสิ้นใจตายเพราะตามหาลูกไปตามแม่น้ำคงคา หรือแม่น้ำวัง แล้วไม่พบจนหมดกำลัง) บูรณะพระเจ้าตนหลวง และสร้างวิหารหลวง วัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา (มีตำนานเกี่ยวกับพระพุทธรูปเจ้าโคตมบรมศาสดาของเรา สั่งให้พญานาคผู้รักษากว๊านพะเยาสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ คือ พระเจ้าตนหลวง เป็นองค์แทนของพระพุทธรูปเจ้ากุนนโธ (ลูกแม่กาเผือกองค์ปฐม สูง ๔๐ ศอก) และไปบูรณะพระพุทธรูปที่รอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

๘. วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง อดีตเดิมได้ดำเนินการก่อตั้งขึ้นบนเนื้อที่เขตติดต่อของที่พักสงฆ์ป่าอุดมธรรม ตำบลวังเหนือ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ทางคณะศรัทธาได้มอบพื้นที่ดังกล่าวถวายแด่พระอาจารย์ธรรมสาธิต เวียงกาหลง สภาพพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ทำการเกษตรของชาวไร่ชาวนา และยังมีร่องรอยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของเมืองเวียงกาหลงเก่า ไม่ว่าจะเป็นเตาเผาโบราณ เศษกระเบื้องเคลือบ ซึ่งแสดงออกถึงวัฒนธรรมประเพณีและร่องรอยทางประวัติศาสตร์

ดังนั้น พระอาจารย์ธรรมสาธิต เวียงกาหลง จึงได้ริเริ่มดำเนินการสร้างสรรค์ปรับภูมิทัศน์ พัฒนาสถานที่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นต้นมาให้เป็นสถานที่พักอาศัย ปฏิบัติธรรมบำเพ็ญธรรม จัดสถานที่เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานเรื่องราวอุทยานธรรมพระพุทธรูป ๕ พระองค์และแปลงสาธิตการเรียนรู้ในเรื่องภาคการเกษตรอินทรีย์ ทั้งยังจัดกิจกรรมการเรียนรู้พื้นที่อนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร และปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา การบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุ สามเณร และเป็นสถานที่ฝึกฝนอบรมศึกษา ปฏิบัติพัฒนา พระภิกษุสงฆ์ สามเณร แม่ชี ตลอดจนเป็นสถานที่ที่ใช้ในการอบรมพุทธศาสนิกชนทั่วไป

๙. วัดพระเจ้าหลวง (ม่อนพระเจ้าหลาย) วัดพระเจ้าหลวง หรืออีกชื่อหนึ่งคือ “พระธาตุม่อนพระเจ้าหลาย” แห่งนี้ ปัจจุบันเป็นพื้นที่ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ด้านทิศตะวันตกขององค์พระธาตุจะมีพระประธานธรรมเฉลิมพระเกียรติ เป็นพุทธรูปปางสมาธิขนาดใหญ่ ขนาดหน้าตักกว้าง ๖๙ เมตร สูง ๑๐๙ เมตร วัดพระเจ้าหลวง ตั้งอยู่บนยอดดอยม่อนพระเจ้าหลาย บ้านป่าแะ หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่เจดีย์ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ห่างจากถนนสายหลัก เชียงใหม่-เชียงราย ทางหลวงหมายเลข ๑๑๘ (เทศบาลตำบลแม่ชะจาง) ไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๓ กิโลเมตร

ลักษณะภูมิประเทศเป็นยอดเขาที่สูงกว่าเขาอื่นๆ ในบริเวณนั้นมีซากเจดีย์โบราณ พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกเขาภูนี้ว่า “พระธาตุม่อนพระเจ้าหลาย” เจดีย์องค์ปัจจุบันชำรุดทรุดโทรม ทางคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนจึงมีมติเป็นเอกฉันท์พร้อมใจกันประกอบพิธีผาติกรรม องค์พระธาตุเจดีย์ขึ้นใหม่ โดยสร้างครอบเจดีย์องค์เดิมไว้ลักษณะองค์เจดีย์แบบล้านนา ขนาดกว้าง ๒๕ เมตร สูง ๔๙ เมตร ได้กำหนดวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙ เป็นวันมหามงคลอุดมฤกษ์ ประกอบกับเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี เป็นวันเริ่มก่อสร้างวางรากฐานขององค์เจดีย์จนสำเร็จ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

ประวัติความเป็นมาม่อนพระเจ้าหลาย พระธาตุม่อนพระเจ้าหลายเป็นพระธาตุที่เก่าแก่นับประมาณเป็นพันกว่าปี ไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าใครเป็นคนสร้าง มีแต่ผู้คนได้เห็นพระบรมธาตุ ดวงแก้วใสสว่างเสด็จออกทุก วันโกน วันพระ บนนยอดเขาแห่งนี้ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ท่านพระครูยติวิตรวิมล เจ้าคณะอำเภอเวียงป่าเป้า ได้นำคณะพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุองค์เก่าที่พังทลาย เมื่อสำเร็จเรียบร้อยแล้วจึงได้จัดประเพณีบูชาพระธาตุในวันเพ็ญเดือน ๗ เป็นประจำทุกปีจนถึงบัดนี้

พระธาตุม่อนพระเจ้าหลาย มีความเป็นมาสลับซับซ้อนและอัศจรรย์หลายอย่างคนโบราณเก่าแก่เล่าต่อกันมาว่า ม่อนเขาภูพานี้มีถ้ำอัศจรรย์ ภายในถ้ำมีพระพุทธรูป ทองคำศักดิ์สิทธิ์มากมายมหาศาลพร้อมทั้งเครื่องประดับและของใช้สอยต่างๆ ของกษัตริย์เจ้าเมืองในสมัยก่อน ได้นำมาเก็บรักษาไว้ที่ถ้ำแห่งนี้เมื่อยามบ้านเมืองมีภัยไม่สงบ พร้อมทั้งถวายไว้เป็นพุทธบูชาแก่พระบรมธาตุ เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีก่อน

พระธาตุม่อนพระเจ้าหลาย ความหมายก็คือ เป็นพระธาตุเจดีย์ ที่มีพระพุทธรูปมากมายหลวงหลาย หมายถึง พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ภายในถ้ำมากมาย ภาษาเหนือ คำว่า ม่อน หมายถึงเขา, หลาย หมายถึง มากมาย คนจึงเรียกชื่อว่า พระธาตุม่อนพระเจ้าหลาย สืบต่อกันมา

๑๐. พระธาตุแม่เจดีย์ ตามตำนานกล่าวว่า สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๑๕๘๓ เป็นพระเจดีย์รูปแบบทรงพม่า ซึ่งพระเจ้าอโนธรมังช่อ กษัตริย์พม่าได้ก่อสร้าง เมื่อยกทัพผ่านมาและพักแรมบริเวณดังกล่าว ภายในวัดมีอ่างเก็บน้ำห้วยแม่คำมา เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาหลากหลายพันธุ์ และมีกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้โดยพระสงฆ์

วัดแม่เจดีย์หรือวัดพระธาตุแม่เจดีย์ ตั้งอยู่บนยอดดอยแม่เจดีย์ หมู่ที่ ๓ บ้านแม่เจดีย์ ตำบลแม่เจดีย์ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นวัดเก่าแก่ของเวียงป่าเป้า โดยถูกทิ้งร้างมาเป็นเวลา ๙๖๘ ปี สร้างขึ้นเมื่อประมาณ ๑๕๘๓ โดยพระเจ้าอโนธรมังช่อกษัตริย์พม่า เป็นวัดร้างตกสำรวจ คณะกรรมการจึงขอยกวัดร้างให้เป็นวัดที่มีพระสงฆ์อยู่ประจำ ต่อมาจึงขอพระราชทานวิสุงคามสีมาประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๔๙ ประกาศราชกิจจานุเบกษาฉบับทั่วไป เล่มที่ ๑๒๔ ตอนที่ ๔ กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ

นับตั้งแต่วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๓๑ ทางคณะสงฆ์พร้อมคณะกรรมการโดยมีพระไพฑูริย์ พัฒนาภิรักษ์ (ถวัลย์ ปรกโม) ได้นำพระสงฆ์สามเณร ทายก ทายิกา มาบูรณะปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมองค์พระเจดีย์ทั้งสององค์ ให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงและได้รับพระราชทานพระบรมสารีริกธาตุจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก จึงได้สร้างพระเจดีย์ขึ้นอีก ๑ องค์ ทางทิศตะวันตก รวมเป็นเจดีย์ ๓ องค์

บริเวณโดยรอบองค์พระธาตุพระธาตุแม่เจดีย์มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงชัน ภูมิทัศน์ทั่วไปร่มรื่น ต่อมาทางวัดได้รับอนุมัติจากกรมป่าไม้ให้จัดสร้างสวนป่าชุมชน และศูนย์สาธิตพระพุทธรูปกับกรมป่าไม้ ณ บริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยแม่คำมา เป็นสถานที่ฝึกอบรมศึกษา ดูงาน และพักผ่อนหย่อนใจในพื้นที่ประมาณ ๗,๒๐๐ ไร่

พระธาตุแม่เจดีย์มีตำนานเล่าขานยาวนานมาตั้งแต่ พ.ศ. ๑๕๘๓ โดยพระเจ้าอโนธรมังช่อ ได้แต่งตั้งทูตไปศรีลังกาเพื่อขอคัมภีร์พระไตรปิฎกกับพระพุทธรูปทำด้วยแก้วมรกต

จากกลับเรือถูกพายุลัดหลงทางมาที่ปากแม่น้ำโขง จึงถูกกษัตริย์กัมพูชายึดเรือและสิ่งของไว้ทั้งหมด จากนั้นเป็นเวลาเกือบปี พระเจ้าอโนรธาจึงขอทราบเรื่องเข้า จึงได้แต่งตั้งทูตไปกัมพูชาเพื่อขอคืนพระไตรปิฎก ส่วนพระแก้วมรกตหากกษัตริย์กัมพูชาอยากได้ก็จะไม่ขอคืน แต่กษัตริย์กัมพูชาไม่ยอมคืนให้แม้แต่อย่างเดียว พระเจ้าอโนรธาจึงยกทัพพม่ามาทางเชียงลาว (เชียงรายในปัจจุบัน) เมื่อมาถึงตำบลแม่เจดีย์ (ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ ในปัจจุบัน) ก็ทรงสร้างพระเจดีย์ขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชาในปี พ.ศ. ๑๕๘๕ โดยองค์พระธาตุได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ ๒ ครั้ง ครั้งแรกโดยชาวเงี้ยว แต่ไม่ทราบเวลาที่แน่ชัด ครั้งที่ ๒ โดยพระครูไพบูลพัฒนาวริรักษ์ (ถวัลย์ ปรกุกโม) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแม่เจดีย์องค์ปัจจุบัน ขณะขึ้นมาปฏิบัติธรรม เมื่อได้เห็นสภาพชำรุดทรุดโทรมขององค์พระธาตุเนื่องจากกาลเวลาและขาดการบำรุงรักษา จึงได้เป็นผู้นำร่วมกับพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา ทำการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุฯ โดยได้รับการสนับสนุนจากกรมศิลปากร จนอยู่ในสภาพที่มั่นคงและงดงามดังเช่นปัจจุบัน

สำหรับพระพุทธรูปทองคำนั้น เพิ่งมีการขุดค้นพบเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๕๐ จากการตัดถนนเพื่อปรับพื้นที่ทำถนนจากสวนสาธารณะบ้านชุมเมืองเย็นไปยังถนนอีกเส้นหนึ่ง ทำให้พบศิลปกรรมที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและวัตถุโบราณจำนวนมาก และในคืบนั้นเองท่านพระครูได้นิมิตถึงพระภิกษุสงฆ์ชื่อครูบาแสงมา มาบอกว่าจะพาไปเอาพระพุทธรูปทองคำและสมบัติต่างๆ ในบริเวณพื้นที่ที่ตัดถนน ซึ่งเป็นของนายอ้าย แสนบ่อแก้ว และกำชับให้สร้างพระเจดีย์ทรงพระเจดีย์บนดอยตุงองค์เดิมพร้อมอุโบสถหลัง หนึ่งด้วย เมื่อสะดุ้งตื่นท่านจึงตัดสินใจเดินทางไปยังจุดที่ได้นิมิตขึ้น และขุดพบพระพุทธรูปทองคำ ๒ องค์ คือ พระพุทธรูปสิงห์หนึ่ง และพระพุทธรูปสิงห์สาม พร้อมสายสังวาลย์

นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑวัดพระธาตุแม่เจดีย์ ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมเก็บรักษาพระเครื่อง วัตถุโบราณ เพื่อจรรโลงและสืบทอดพระพุทธศาสนา แหล่งศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม

พระเครื่องที่จัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑวัดพระธาตุแม่เจดีย์ มีที่มาจาก ๓ แหล่งด้วยกัน

(๑) กรวัดน้อย เมื่อปลายปี ๒๕๕๐ พระครูไพบูลได้ขุดพบพระทองคำ ๒ องค์ สิงห์หนึ่งและสิงห์สาม สร้อยสังวาล พระธาตุ และพระเครื่องอีกจำนวนมาก พระเครื่องต่างๆ ถูกบรรจุในภาชนะดินเผาซุกไว้ใต้ฐานพระอุโบสถของวัดน้อย และบริเวณใกล้เคียง ในนิมิตของพระครูไพบูลนั้น “ครูบาแสงมา” เล่าให้ท่านฟังว่า พระเครื่องเหล่านี้สร้างที่อินเดีย แล้วนำเข้ามาในสุวรรณภูมิ โดยเจ้าหญิงมณีแสงธรรม ผ่านพม่าเข้ามาทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน พระครูไพบูลยังได้ขุดพบแผ่นจารึกเป็นภาษาล้านนา เมื่อถอดความแล้วได้ข้อความที่ตรงกัน จึงใช้อ้างอิงเป็นหลักฐาน พระเครื่องในกลุ่มนี้มักประดับด้วยแก้วหลากสี สวยงาม

(๒) พระที่นำมาจากกรุงเทพฯ พระในกลุ่มนี้ได้แก่ พระวังหน้า พระสมเด็จพระวัดอินทร์ และพระเครื่องอื่นๆ ในราวปี ๒๔๖๐-๒๔๘๐ พ่อค้าชาวจีนท่านหนึ่งนามว่า “พด” มีภูมิลำเนาอยู่ในละแวกวัดอินทวิหาร กรุงเทพฯ ท่านมีอาชีพล่องเรือสินค้าขึ้นล่องระหว่างกรุงเทพฯ-ลำพูน ได้รู้จักและสนิทสนมกับหม่อน (ทวด) ของพระครูไพบูล หม่อนจึงยกที่นาให้แปลงหนึ่ง ซึ่งพ่อค้าพดได้สร้างยุ้งฉางขนาดใหญ่ แล้วนำพระเหล่านี้มาเก็บไว้ทุกเที่ยวที่ขึ้นมา แต่ต่อมาท่านและลูกชายได้เสียชีวิตลงโดยไม่มีทายาท จึงคืนที่นาพร้อมสิ่งของในยุ้งฉางให้หม่อน ต่อมาหม่อนแบ่งเป็นสมบัติให้เณรอ้าย แสงปิ่นตา (ตา) และตกทอดมาถึงพระครูไพบูลย์

เมื่อสร้างหอพระทองคำเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ พระครูไพบูลย์เห็นว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ถึงเวลาอันควรแล้วที่จะนำพระเหล่านี้ออกมาแสดงให้ผู้ที่มาสักการะพระทองคำให้ชม

(๓) **ได้รับบริจาค** พระและวัตถุโบราณที่ผู้มีจิตศรัทธานำมาบริจาคสมทบและที่พระครูไพบูลย์เก็บสะสมเอง ครุบาศรีวิชัยรุ่นที่ ๒๔๗๕ (รุ่นสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ) เป็นพระที่เจ้าแก้วเนาวรัตน์ผู้เป็นเชื้อสายของครุบาศรีวิชัยได้นำมาถวายหลังจากที่ทราบว่าจะสร้างรูปหล่อครุบาศรีวิชัยองค์ใหญ่ที่สุดในโลก

๔.๑.๒ สถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

จากการลงพื้นที่ศึกษาวิจัยในภาคสนามพื้นที่เวียงกาหลงนอกจากจะพบสถานที่ที่เป็นโบราณสถานทั้ง ๑๐ แห่งแล้ว ยังพบว่า มีสถานที่ที่เป็นแหล่งธรรมชาติ แหล่งอนุรักษ์สืบสานศิลปะเวียงกาหลงอีกหลายแห่งที่เป็นที่ท่องเที่ยวสำคัญของพื้นที่เวียงกาหลง เช่น น้ำพุร้อนโป่งเทวี น้ำพุร้อนโป่งน้ำร้อนเวียงป่าเป้า หอศิลป์นิตยา ตามวงศ์ เป็นต้น ดังแสดงในตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒

แหล่งศิลปะและวัฒนธรรมในเขตอำเภอแม่สรวย และ อำเภอเวียงป่าเป้า

ที่	ชื่อแหล่งศิลปะและวัฒนธรรม	สถานที่ตั้ง	
		ตำบล	อำเภอ
๑	ศาลสมเด็จพระนเรศวร	แม่พริก	แม่สรวย
๒	วัดแสงแก้วโพธิญาณ	เจดีย์หลวง	แม่สรวย
๓	น้ำพุร้อนโป่งเทวี	บ้านโป่ง	เวียงป่าเป้า
๔	วิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ห่าง	เวียงกาหลง	เวียงป่าเป้า
๕	หอศิลป์นิตยา ตามวงศ์	เวียงกาหลง	เวียงป่าเป้า
๖	ของฝากแม่ชะจาน	แม่ชะจาน	เวียงป่าเป้า
๗	น้ำพุร้อนเวียงป่าเป้า	แม่เจดีย์	เวียงป่าเป้า

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า สถานที่เหล่านี้เป็นสถานที่ที่ประชาชนนิยมเข้าไปท่องเที่ยว เป็นสถานที่ที่แสดงศิลปะ วัฒนธรรมเวียงกาหลง ทั้งของดั้งเดิมและศิลปะร่วมสมัย เป็นสถานที่ที่ธรรมชาติสรรค์สร้าง นั่นคือความเป็นอัตลักษณ์ของเวียงกาหลง เมื่อแยกเป็นรายการ ๆ มีรายละเอียดดังนี้

๑. ศาลสมเด็จพระนเรศวร ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตั้งอยู่บนเนื้อที่ ๖๙ ไร่ เลขที่ ๑๓๙ หมู่ ๑๓ ตำบลแม่พริก อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย บนเส้นทางถนนสายเชียงราย - เชียงใหม่ สาย ๑๑๘ การเดินทางเข้าเยี่ยมชมสามารถเข้าถึงได้สะดวกสบาย คือ หากเดินทางจากจังหวัดเชียงราย เมื่อถึงสามแยกปากทางแม่สรวย (เส้นทางไปจังหวัดเชียงใหม่) ให้เลี้ยวขวาและตรงมาตลอดจนที่ว่าการอำเภอแม่สรวย ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอแม่สรวยประมาณ ๓ กิโลเมตร สถานที่ตั้งศาลสมเด็จพระนเรศวรอยู่ทางซ้ายมือติดกับโรงพยาบาลอำเภอแม่สรวย และสังเกตได้ชัดเจน คือ มีรูปช้างสองเชือกขนาดใหญ่ตั้งอยู่ที่หน้าศาล

ประวัติความเป็นมา วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพระราชพิธีบวงสรวงสังเวียเป็นราชพิธี และทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอุทิศถวายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เนื่องด้วยข้อสันนิษฐานเบื้องต้นที่ว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงยกทัพเคลื่อนพลข้าม ม้าไปเมืองหาง โดยผ่านอำเภอเวียงป่าเป้า และพักทัพอยู่ ณ พื้นที่อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ คณะสงฆ์ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนทุกหมู่เหล่าในจังหวัดเชียงราย ได้เสนอโครงการสร้างศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ อำเภอแม่สรวย ไปยังกรมศิลปากร และได้รับอนุญาตให้ก่อสร้างในปี พ.ศ. ๒๕๒๖

วันที่ ๕ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ คณะสงฆ์ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนทุกหมู่เหล่า ได้ตั้งผ้าป่าสามัคคีหาทุนสร้างอาคารไม้ ๑ หลัง เพื่อใช้เป็นศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชชั่วคราว ณ หมู่ที่ ๑๓ ถนนเชียงราย-เชียงใหม่ ตำบลแม่พริก อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยในวันที่ ๓ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้มีการประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

นอกจากนั้น ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ยังเป็นที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเฉลิมพระเกียรติแห่งแรก และแห่งเดียวในประเทศไทยด้วยระบบ ๒ ภาษา ไทย อังกฤษ จากห้องแสดงภาพอดีตและปัจจุบัน และจากระบบคอมพิวเตอร์ระบบสัมผัส อำเภอแม่สรวย ได้กำหนดประกอบพิธีบวงสรวงและถวายเครื่องสักการะน้อมรำลึกถึงสมเด็จพระนเรศวร วันที่ ๑๘ มกราคมของทุกปี

๒. วัดแสงแก้วโพธิญาณ หรือวัดพระธาตุแสงแก้วโพธิญาณ ตั้งอยู่บนดอย “ม่อนแสงแก้ว” ตั้งอยู่ที่เลขที่ ๑๙๑ หมู่ ๑๑ บ้านป่าตึง ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่บนเนินดอยห่างจากหมู่บ้านประมาณ ๑.๕ กิโลเมตร มีทัศนียภาพที่สวยงามมองเห็นทั้งตัวอำเภอแม่สรวย และหลายตำบลของอำเภอแม่สรวย สามารถเดินทางเข้าเยี่ยมชมอย่างสะดวกสบาย มีสถานที่จอดรถกว้างขวาง

วัดพระธาตุแสงแก้วโพธิญาณ เริ่มก่อสร้างเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๔๙ ซึ่งตรงกับเดือนแปดเป็งของล้านนา (วันเพ็ญ เดือน ๖) สร้างโดยท่านพระครูบาอริยชาติ อริยจิตโต (ปัจจุบันการสถาปนาให้ดำรงตำแหน่งพระราชาคณะที่ พระภาวนารัตนญาณ)

วิหารของวัดเป็นที่ประดิษฐานพระแสงแก้ว ซึ่งเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องเชียงแสน ล้านนาแบบดั้งเดิม และที่หอไตรเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเชียงแสน และสมเด็จพระองค์ปฐม ๔๓ องค์ ภายในวัดแห่งนี้ยังมีรูปหล่อเกจิพระอาจารย์ที่สำคัญของล้านนา ๓ รูป คือ ครูบาศรีวิชัย ครูบาอภิชัยขาวปี และครูบาชัยวงศา นักท่องเที่ยวสามารถเดินเที่ยวชมลานเทพ ประกอบไปด้วย พระพิฆเนศ พระแม่กวนอิม เป็นต้น และสักการะแม่นางกั้วซึ่งเป็น Highlight ของวัด

แสงแก้วโพธิญาณ แปลว่า ดอกบัวที่ผุดโผล่ขึ้นพ้นน้ำ แล้วมีแสงสว่างเรืองรองเหมือนแสงแก้ว โดยพระครูบาอริยชาติท่านเกิดนิมิตว่า ฝนตกหนักมาก มองอะไรก็ไม่เห็น ครูบาก็เดินหลงไปหลงมาอยู่บนภูเขาสักพัก ก็ได้เห็นป่าทั้งป่าบนภูเขา มีดอกบัวบานเต็มไปหมด มีแสงสว่างไสวสวยงาม ครูบาจึงคิดชื่อได้จากเหตุนิมิตที่เห็นแสงเรืองรองเหมือนแสงแก้ว กลายเป็นดอกบัว อีกนัยหนึ่งคือ โพธิญาณ หมายถึง หยั่งรู้ เหมือนบัวที่ผุดโผล่ขึ้นมาพ้นน้ำ แล้วเปล่งแสง คล้ายแสงแก้ว จึงได้

ตั้งชื่อว่า “วัดแสงแก้วโพธิญาณ”

๓. น้ำพุร้อนโป่งเทวี หรือน้ำพุร้อนทุ่งเทวี มีอุณหภูมิความร้อนโดยเฉลี่ย ๕๐-๖๐ องศาเซลเซียส ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านโป่งเทวี หมู่ที่ ๕ ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดจากธรรมชาติ จากเดิมเป็นที่ราบ เป็นแอ่งน้ำเฉอะแฉะ สัตว์เลี้ยง วัว ควาย ของชาวบ้านมากินน้ำ เป็นดินหล่มหรือเรียกกันว่า “ปอด” ต่อมาก็มีน้ำร้อนพุ่งขึ้นเองจากในดินปอด และมีกลิ่นเหม็นคล้ายแก๊สซัลเฟอร์หรือกลิ่นกำมะถัน ชาวบ้านได้ขุดเป็นบ่อไว้ดักปลา และบุกเบิกพื้นที่รอบบริเวณเป็นที่ทำนา พ่อหลวงดวงคำ พิชัย จึงได้ขอสงวนไว้เป็นที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน

ต่อมานายอำเภอเวียงป่าเป้าในขณะนั้น ได้ทราบข่าวถึงการเกิดโป่งน้ำร้อน จึงได้แนะนำว่าควรปรับปรุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ แต่ในขณะนั้นยังไม่มีถนนเพื่อเข้าออกในบริเวณโป่ง จึงได้ขอความร่วมมือกับชาวบ้านเจ้าของที่ดินใกล้เคียงติดบริเวณโป่งน้ำร้อน เพื่อขอรับบริจาคที่ดินบางส่วนในการขยายเส้นทางทำถนนเข้าออก และบริเวณรอบๆ โป่งน้ำร้อน เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

ทางสภาตำบลบ้านโป่งและผู้ใหญ่บ้าน ได้เล็งเห็นความสำคัญ จึงได้จัดสรรงบประมาณพัฒนาโป่งน้ำร้อนเป็นแหล่งท่องเที่ยวของตำบลจนถึงปัจจุบัน

๔. วิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ห่างใต้ วิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ห่างใต้ ตั้งอยู่ที่วัดแม่ห่าง เลขที่ ๒๑๗ หมู่ที่ ๖ บ้านแม่ห่างใต้ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย โดยการริเริ่มของเจ้าอาวาสวัดแม่ห่าง ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมหนองบัววิทยา ที่ได้นำพระภิกษุสามเณร เด็กนักเรียน และชาวบ้านมาฝึกงานฝีมือ โดยเฉพาะการขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผา และเครื่องเคลือบดินเผา (เซรามิก) ครั้งแรกๆ จะเป็นการนำรูปแบบดั้งเดิมแบบผลิตภัณฑ์โบราณของเวียงกาหลงมาเป็นต้นแบบ เมื่อเกิดความชำนาญแล้ว มีการทดลองผลิตเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบดินเผา (เซรามิก) รูปแบบใหม่ๆ เช่น กาน้ำชา ถ้วยน้ำชา ถ้วยกาแฟ ที่ใส่กระดาษชำระ ที่ใส่ของกระจุกกระจิก พวงกุญแจ และของที่ระลึกต่างๆ เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความสวยงาม คงทน และแปลกใหม่ จึงทำให้มีผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ซื้อหา และได้รับการติดต่อให้ไปออกงานต่างๆ ทั้งทางราชการจัดและเอกชนจัด เช่น งานสินค้าโอท็อป งานแสดงสินค้าในงานกาชาดของอำเภอและของจังหวัด งานแสดงผลฝีมือของนักเรียน เป็นต้น

๕. บ้านศิลปินนิตยา ตามวงศ์ หรือ “สวนศิลป์หลากหลาย” ตั้งอยู่บ้านเลขที่ ๑๖๙ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย (๕๗๒๖๐) โดยคุณนิตยา ตามวงศ์ ได้สร้างหอศิลป์แบบเรียบง่าย สำหรับแสดงผลงานของเธอเอง โดยมีผู้ได้นิยามความเป็นตัวตนของเธอเองว่า ชั่วศิลป์เชียงราย^๒

นิตยา ตามวงศ์ สร้างอาณาจักรดอกไม้ของเธออยู่กลางทุ่งข้าว กลางหุบเขาแห่งเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย หญิงสาวกับดอกไม้ เป็นของคู่กัน นิตยานำพามวลดอกไม้จากหัวใจของเธอมาไว้บนผืนผ้าใบ ในรูปแบบต่างๆ ดอกไม้ของเธอยังบอกเล่าความคิดเห็นของเธอต่อโลก สังคม และชีวิตได้อย่างงดงาม นอกจากภาพวาดบนผ้าใบแล้ว นิตยายังแต่แต้มผืนดินของ

^๒ <https://sites.google.com/site/chingraithecityofart/home>

เธอด้วยทุ่งข้าวเขียว ดอกไม้ในท้องถื่นที่ไม่ต้องซื้อหา สวนศิลป์หลากหลายของเธอจึงเป็น “กาหลงแห่งเวียงกาหลง”

นิตยา ตามวงศ์ เป็นศิลปินเชียงราย ที่ทำอาชีพศิลปินอิสระอย่างแท้จริง ที่สวนศิลป์หลากหลายมีกิจกรรมหลายอย่าง คือ ชมผลงานศิลปะฝีมือของศิลปินและของเพื่อนๆ ศิลปินท่านอื่นๆ (ซึ่งชอบสามารถซื้อผลงานกลับได้) เรียนรู้งานศิลปะกับศิลปินตัวจริงทั้งสีน้ำและสีอะครายลิก และการทดลองทำอาหารของว่างที่ทำจากดอกไม้ในสวนดอกไม้หลากหลาย

สวนศิลป์หลากหลาย ถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่งที่นำไปเยี่ยมชม เพิ่มสุนทรีย์และเติมความเข้มข้นใจให้แก่ผู้ไปเยี่ยมชมเยียนได้เป็นอย่างดี และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปะที่ดีที่สุดและพร้อมที่สุดเพียงแห่งเดียวของอำเภอเวียงป่าเป้า

๖. ของฝากแม่ชะจาน ของฝากแม่ชะจาน ตั้งอยู่ริมฟากฝั่งสองข้างถนนตำบลแม่ชะจาน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย มีระยะทางประมาณ ๑ กิโลเมตร มีสินค้าหลากหลายชนิด แต่ที่ขึ้นชื่อและเป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว คือ “จิ้นส้มอ้วยป็น” (จิ้นส้ม คือ แหนมพื้นเมือง)

จิ้นส้มอ้วยป็น ถือเป็นร้านแรกของหมู่บ้านแม่ชะจานที่เปิดกิจการขายแหนมมาหลายชั่วอายุคน สมัยก่อนแม่ชะจานจะมีแหนมขายเพียงเจ้าเดียวเท่านั้น อ้วยป็นเป็นคนแรกที่เล็งเห็นการณ์ไกล และทำแหนม หรือจิ้นส้มเป็นของฝาก จนขายดิบขายดี ต่อมาชาวบ้านเห็นว่าขายดีจึงพากันทำแหนมขายจนแม่ชะจานกลายเป็นหมู่บ้านที่มีร้านขายแหนมมากที่สุด ต่อมาคนรุ่นหลังก็พัฒนาคุณภาพ รสชาติ และ Packaging รวมถึงความหลากหลายของส่วนผสม ซึ่งถือว่าเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงและแสดงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ที่ใครแวะผ่านต้องซื้อมาฝากเพื่อนสนิทมิตรสหายญาติพี่น้อง และคนรู้จักเสมอ

๗. น้ำพุร้อนธรรมชาติ อำเภอเวียงป่าเป้า บ่อน้ำร้อนธรรมชาติ อำเภอเวียงป่าเป้า ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ ถนนสายเชียงราย-เชียงใหม่ มีบ่อน้ำร้อนธรรมชาติ ๓ บ่อ บริเวณบ่อน้ำร้อนมีชาวบ้านนำไข่มาขายให้กับนักท่องเที่ยว มีร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก บริการนักท่องเที่ยว

น้ำพุร้อนแม่ชะจานเป็นจุดพักระหว่างเดินทางจากเชียงใหม่ไปสู่เชียงราย หรือจากเชียงใหม่ไปสู่พะเยา น้ำพุร้อนแม่ชะจานแต่เดิมมีอยู่เพียงฝั่งเดียว ก็คือฝั่งขวามือหากมาจากเชียงใหม่ หรือฝั่งซ้ายมือถ้ามาจากเชียงราย พะเยา ปัจจุบันมีการเจาะเพิ่มให้มีทั้งสองฝั่ง ภายในบ่อน้ำร้อนธรรมชาติที่มีอุณหภูมิสูงถึง ๙๐ องศาเซลเซียส ซึ่งสามารถต้มไข่ให้สุกได้

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านโป่งน้ำร้อน เล่าว่า เมื่อก่อนบริเวณนี้ยังไม่มีหมู่บ้าน เป็นป่าดงดิบ เมื่อก่อนเรียกว่า โป่งดิน มีสัตว์ทั้งน้อยทั้งใหญ่ลงมากินดินโป่งเป็นประจำ และบริเวณน้ำพุร้อนก็ยังเป็นทางผ่านระหว่างพ่อค้าจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย โดยมีม้าและวัวเป็นพาหนะ เป็นเส้นทางเดินไปตามไหล่เขา และถือเป็นจุดพักแรมค้างคืน เพราะพื้นที่เป็นลานกว้าง ทำเลสะดวก และมีบ่อน้ำร้อนธรรมชาติ

ปัจจุบันมีการปรับปรุงและขยายพื้นที่ทางด้านซ้ายมือ ซึ่งเป็นสถานที่ใหม่ พื้นที่กว้างขวาง สวยงาม มีร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านจำหน่ายสินค้า OTOP เครื่องประดับ ไม้แกะสลัก

และของที่ระลึกไว้บริการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีพื้นที่สำหรับแช่เท้า เพื่อความผ่อนคลายจากการเดินทางได้ และมีบริการอาบน้ำแร่อีกด้วย

๔.๑.๓ แผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตอำเภอแม่สรวยและอำเภอเวียงป่าเป้าจังหวัดเชียงราย

การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม (cultural map) ถือว่าเป็นเครื่องมือในการทำนุบำรุง พิทักษ์ รักษา และบ่งชี้ถึงการมีอยู่ของความหลากหลายทางศิลปะและวัฒนธรรม ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ (tangible and intangible cultural heritage) หมายถึงถึง สมาชิกเครือข่ายด้าน ศิลปะและวัฒนธรรม การเชื่อมโยงระหว่างกันของวิถีชีวิตกับแหล่งศิลปะและวัฒนธรรม ณ พื้นที่ หนึ่งๆ ในที่นี้ คือ พื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมในเขตอำเภอแม่สรวย และ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัด เชียงราย เป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคีหลักที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน นักวิชาการ และสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เพื่อจะทำให้ได้ข้อมูลของแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมเชิง ประจักษ์ และเป็นข้อมูลตั้งต้นในการออกแบบหรือวางแผนเพื่อการพัฒนา พื้นฟู สืบสาน และต่อยอด อย่างมีส่วนร่วมต่อไป

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกโบราณสถาน และศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย รวมถึงแหล่งธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอแม่สรวยและอำเภอเวียงป่าเป้า มาประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดย คำนึงถึงความเชื่อมโยงการเดินทางเข้าถึง และระยะเวลาที่ใช้ในเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งกำหนดสถานที่ เหล่านั้นเป็นศิลปวัฒนธรรมหลัก กับศิลปวัฒนธรรมรอง ดังนี้

๔.๑.๓.๑ ศิลปวัฒนธรรมหลัก

ศิลปวัฒนธรรมหลัก หมายถึง สถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณสถาน พุทธศิลปกรรม รวมถึงศิลปะที่เชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วย ซึ่งประกอบด้วย

๑. วัดพระธาตุจอมแจ้ง
๒. ศาลสมเด็จพระนเรศวร
๓. วัดแสงแก้วโพธิญาณ
๔. วัดศรีสุทธาวาส
๕. พระธาตุจอมฝ่อ
๖. อาคารประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์อำเภอเวียงป่าเป้า
๗. เตาเผาทุ่งม่าน (เตาอู๋ยา)
๘. เมืองวัฒนธรรมโบราณเวียงกาหลง
๙. วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง
๑๐. วัดพระธาตุม่อนพระเจ้าหลาย
๑๑. วัดพระธาตุแม่เจดีย์

รวม ๑๑ แห่ง ที่ถือว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมหลักของเวียงกาหลงที่มีอยู่ในปัจจุบันให้ได้ ศึกษาเรียนรู้ มีทั้งศิลปะแบบดั้งเดิม และศิลปะร่วมสมัยที่แต่ละแห่งสร้างสรรค์ให้เป็นศิลปะอันงดงาม ของล้านนาอีกแบบหนึ่ง

แผนที่แสดงที่ตั้งโบราณสถาน ศิลปะและอารยธรรมเวียงกาหลงโดยสังเขป
ที่มา : นักวิจัยพัฒนาจากแผนที่ google.com

เมื่อนำศิลปวัฒนธรรมหลัก และศิลปวัฒนธรรมรอง มาประเมินความพร้อมในการที่จะจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวทั้งด้านสถานที่ การมีส่วนร่วมของชุมชน ตามเกณฑ์ ๑๐ ประการที่ทีมงานวิจัยกำหนดตามเกณฑ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแล้ว พบว่า วัฒนธรรมหลักที่เข้าเกณฑ์เหมาะสมกับการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเวียงกาหลงที่มีค่าระดับพอใช้ขึ้นไปมีเพียง ๖ แห่ง ประกอบด้วย

๑. วัดพระธาตุจอมแจ้ง
๒. วัดแสงแก้วโพธิญาณ
๓. เมืองวัฒนธรรมโบราณเวียงกาหลง
๔. วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง
๕. วัดพระธาตุม่อนพระเจ้าหลาย
๖. วัดพระธาตุแม่เจดีย์

ส่วนศิลปวัฒนธรรมรอง พบว่า ศิลปวัฒนธรรมรองที่เข้าเกณฑ์เหมาะสมกับการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเวียงกาหลงที่มีค่าระดับพอใช้ขึ้นไปมีเพียง ๔ แห่ง ประกอบด้วย

๑. กลุ่มเครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลง เตาคุนหัน จิจิตตั้ง
๒. สวนศิลป์หลากสี (หอศิลป์นิตยา ตามวงศ์)
๓. น้ำพุร้อนเวียงป่าเป้า
๔. วิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ห่าง

จึงทำให้ทีมงานวิจัยได้พื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงที่มีความพร้อมเหมาะสมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของเวียงกาหลงทั้งวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมรอง มีเพียง ๑๐ แห่ง ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีความมีความพร้อมในการจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลงได้

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า สถานที่ที่เหมาะสมที่จัดทำแผนที่ทางศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลง เป็นแผนที่ที่เป็นศิลปะและวัฒนธรรมหลัก ๒ กลุ่มใหญ่ คือ (๑) กลุ่มแหล่งโบราณสถาน และพุทธศิลปกรรม (๒) กลุ่มอนุรักษ์ศิลปะลวดลายเวียงกาหลง รวมถึงผู้ประกอบการ/นิทรรศการ แสดงศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยด้วย ตามเส้นทาง ดังภาพที่ ๔.๒

แผนที่แสดงที่ตั้งโดยสังเขปแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลง
ที่มีความพร้อมเป็นสถานที่ท่องเที่ยว
ที่มา : นักวิจัยพัฒนาจาก google.com

จากการลงพื้นที่ภาคสนามในพื้นที่การวิจัย พบว่า มีพื้นที่ที่เป็นศิลปะและวัฒนธรรมเกือบทุกตำบลของอำเภอเวียงป่าเป้า ที่ควรอนุรักษ์ และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมได้ ที่สำคัญ ได้แก่ โบราณสถานทางพระพุทธศาสนา โบราณสถานเตาเผาทุ่งม่าน (เตาเผ่าอู๋ยา ถาดู่) เตาเผาเครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลง โดยลงบันทึกจัดตั้ง เลขที่ ๘๗ หมู่ที่ ๓ บ้านทุ่งม่าน ตำบลเวียง

กาหลง เตาเผาเครื่องปั้นดินเผาโบราณลุ่มศรี ลีมนตร เลขที่ ๔๖ หมู่ที่ ๓ บ้านทุ่งม่าน รวมไปถึงศิลปิน ท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาศิลปะเวียงกาหลงดั้งเดิม และศิลปะร่วมสมัย ได้แก่เตาเผา ไฟฟ้าวัดแม่हां (บ้านแม่हांใต้) ตำบลเวียงกาหลง เตาเผาเครื่องปั้นดินเผาโรงเรียนวัดหนองบัว พิตยา ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ เตาเผาโรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม เมื่อนำพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมไปสู่การ สร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในพื้นที่เวียงกาหลง มีรายละเอียด ดังนี้

๔.๒.๑ พื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว

ดังกล่าวแล้วข้างต้นว่า พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเวียงกาหลงได้แก่ โบราณสถาน ทางพระพุทธศาสนา โบราณสถานเตาเผาทุ่งม่าน (เตาเผ่าฮู้ยา ถาดู้ย) ศิลปะลวดลายเวียงกาหลง วัฒนธรรมท้องถิ่น ฯลฯ เป็นสถานที่ที่ควรอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของเวียงกาหลงสืบไป อย่าให้หายสูญ แต่พื้นที่ทางวัฒนธรรมเหล่านั้นบางแห่งยังขาดการบูรณะปฏิสังขรณ์เอาใจใส่ในการที่ จะพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์ บางแห่งได้รับการพัฒนาบูรณะเป็นอย่างดี ทีมงานวิจัยจึงได้ใช้เกณฑ์การ ท่องเที่ยวมาเป็นกรอบในการจัดพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ทางวัฒนธรรม ๒ หลักการ คือ

๑. ข้อมูลด้านคุณสมบัติและความพร้อมเบื้องต้น จำนวน ๕ ข้อ
๒. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม จำนวน ๕ ข้อ

แนวทางการคัดเลือกแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ มีรายละเอียด ดังนี้

๑. ข้อมูลด้านคุณสมบัติและความพร้อมเบื้องต้น สำหรับข้อมูลด้านคุณสมบัติและ ความพร้อมเบื้องต้น ในการคัดเลือกแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมเข้าร่วมโครงการ จำนวน ๕ ข้อ คือ

- ๑) เจ้าของ ผู้รับผิดชอบ หรือผู้ประกอบการ เป็นคนเชียงราย หรือพำนักอยู่ใน เชียงราย ไม่น้อยกว่า ๕ ปี
- ๒) เจ้าของ ผู้รับผิดชอบ หรือผู้ประกอบการ ยินดีเข้าร่วมโครงการ
- ๓) แหล่งศิลปะและวัฒนธรรมอยู่ในเขตอำเภอแม่สรวย และ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๔) แหล่งศิลปะและวัฒนธรรมมีการดำเนินการหรือมีการประกอบการเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวติดต่อกันในท้องถิ่นไม่น้อยกว่า ๕ ปี

๕) แหล่งศิลปะและวัฒนธรรมเป็นสถานที่เปิด ทุกคนสามารถเข้าเยี่ยมชมหรือเข้า รับบริการได้ โดยไม่จำกัดทั้งด้านเพศ อายุ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติ สัญชาติ และ ศาสนาความเชื่อ

๒. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม สำหรับด้าน ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม ในการคัดเลือกแหล่งศิลปะและ วัฒนธรรมเข้าร่วมโครงการ จำนวน ๕ ข้อ คือ

- ๑) แหล่งศิลปะและวัฒนธรรมมีชื่อเสียงและมีความโดดเด่น บ่งบอกอัตลักษณ์และ เอกลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่นเชียงรายและล้านนา
- ๒) นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและประสงค์จะไปท่องเที่ยว
- ๓) ความสะดวกสบายในการเดินทางเข้าถึงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเป้าหมาย

๔) ขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

๕) แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของอำเภอเวียงป่าเป้า และ อำเภอแม่สรวย มีแหล่งผลิต/จำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์อยู่เส้นทางการเดินทางเข้าถึงพื้นที่เป้าหมาย

แนวทางการวิเคราะห์ความพร้อมของแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมในเขตอำเภอแม่สรวย และ อำเภอเวียงป่าเป้า ได้กำหนดเป็นตัวเลขออกเป็น ๔ ระดับ ประกอบด้วย ความพร้อมของสถานที่ เป็นแหล่งเรียนรู้ มีกิจกรรม และความพร้อมของชุมชน ตามความเข้มข้นหรือความพร้อม หรือ แม้กระทั่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมในเขตอำเภอแม่สรวย และ อำเภอเวียงป่าเป้า เพื่อหาความพร้อมของการรองรับนักท่องเที่ยว โดยกำหนดดังนี้

ตารางที่ ๔.๓

แสดงค่าระดับความพร้อม

ระดับ	ความพร้อม ของสถานที่	เป็นแหล่งเรียนรู้	กิจกรรม	ความพร้อม ของชุมชน
๑	- มีสถานที่รับรอง นักท่องเที่ยว แต่ยัง ไม่มีความพร้อมใน การรองรับการ ท่องเที่ยวอย่างเป็น รูปธรรม	- เป็นแหล่งศิลปะ และวัฒนธรรม เชียงรายและ ล้านนา แต่ไม่มี เอกสารหรือผู้ให้ ความรู้	- ไม่มีกิจกรรม - ไม่มีผลิตภัณฑ์ - ไม่มีการท่องเที่ยว ต่อเนื่อง - มีศักยภาพในการ พัฒนาเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวได้	- ชุมชนไม่รับทราบ ว่าเป็นแหล่ง ท่องเที่ยว/แหล่ง ศิลปะและ วัฒนธรรม
๒	- มีศักยภาพเป็น แหล่งท่องเที่ยวได้ แต่ต้องได้รับการ ปรับปรุง	- เป็นแหล่งศิลปะ และวัฒนธรรม เชียงรายและ ล้านนา มีเอกสาร หรือผู้ให้ความรู้ แต่ ไม่ชัดเจน	- มีศักยภาพจัด กิจกรรม - ไม่มีผลิตภัณฑ์ จำหน่าย - สามารถพัฒนาเป็น แหล่งท่องเที่ยว ต่อเนื่องได้	- ชุมชนรับทราบว่า เป็นแหล่ง ท่องเที่ยว/แหล่ง ศิลปะและ วัฒนธรรม แต่ไม่มี ส่วนร่วม
๓	- เป็นสถานที่สำหรับ ท่องเที่ยวอยู่แล้ว แต่ ยังขาดความพร้อมใน การรองรับนัก ท่องเที่ยวและ สามารถพัฒนาได้	- เป็นแหล่งศิลปะ และวัฒนธรรม เชียงรายและ ล้านนา มีเอกสาร หรือผู้ให้ความรู้ ที่ ชัดเจน แต่ไม่ได้	- มีกิจกรรมเฉพาะการ ผลิตสินค้าและของที่ ระลึก - มีนักท่องเที่ยวอย่าง ต่อเนื่อง	- ชุมชนรับทราบว่า แหล่งท่องเที่ยว/ แหล่งศิลปะและ วัฒนธรรม แต่มี ส่วนร่วมบ้าง

ตารางที่ ๔.๓ (ต่อ)

ระดับ	ความพร้อม ของสถานที่	เป็นแหล่งเรียนรู้	กิจกรรม	ความพร้อม ของชุมชน
		เชื่อมโยงกับแหล่งอื่นๆ		
๔	มีความพร้อมใน การรองรับ นักท่องเที่ยวเต็ม รูปแบบ	- เป็นแหล่งศิลปะและ วัฒนธรรมเชียงราย และล้านนา มีเอกสาร หรือผู้ให้ความรู้ ที่ ชัดเจน และเชื่อมโยง กับแหล่งอื่นๆ	- มีกิจกรรมรองรับ ตลอดเวลา - มีผลิตภัณฑ์จำหน่าย และจัดแสดง - มีนักท่องเที่ยวอย่าง ต่อเนื่อง	- ชุมชนรับทราบว่า แหล่งท่องเที่ยว/ แหล่งศิลปะและ วัฒนธรรม มีส่วน ร่วมและสนับสนุน กิจกรรม

จากแนวทางการวิเคราะห์ความพร้อมของแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมในเขตอำเภอแม่สรวย และ อำเภอเวียงป่าเป้า ทั้ง ๔ ระดับนั้น จำนวน ๑๖ ตัวชี้วัด รวมคะแนนเต็ม จำนวน ๑๖ คะแนน โดยกำหนด ดังนี้

๑) ความพร้อมของสถานที่	มีค่าคะแนน ๑ - ๔
๒) เป็นแหล่งเรียนรู้	มีค่าคะแนน ๑ - ๔
๓) กิจกรรม	มีค่าคะแนน ๑ - ๔
๔) ความพร้อมของชุมชน	มีค่าคะแนน ๑ - ๔

สามารถกำหนดค่าคะแนนออกเป็น ๔ ช่วง ดังนี้

ค่าคะแนน	๔ - ๖	มีค่าเท่ากับ	ระดับต้องปรับปรุง
ค่าคะแนน	๗ - ๙	มีค่าเท่ากับ	ระดับพอใช้
ค่าคะแนน	๑๐ - ๑๒	มีค่าเท่ากับ	ระดับดี
ค่าคะแนน	๑๓ - ๑๖	มีค่าเท่ากับ	ระดับดีมาก

ระดับค่าคะแนนทั้ง ๔ ช่วงดังกล่าวนี้ คณะผู้วิจัยจะได้นำไปวิเคราะห์ระดับความพร้อมของแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมในเขตอำเภอแม่สรวย และ อำเภอเวียงป่าเป้า

จากแนวทางการคัดเลือกแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ ทั้งในด้านคุณสมบัติและความพร้อมเบื้องต้น และ ด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม จำนวนทั้ง ๑๐ ข้อดังกล่าวนี้ เมื่อนำไปพิจารณาคูณสมบัติเบื้องต้นของแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมในเขตอำเภอแม่สรวย และ อำเภอเวียงป่าเป้า คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกที่มีคุณสมบัติครบทั้ง ๑๐ ประการ ทำให้มีแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ที่มีศักยภาพในการที่จะเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้เพียง ๑๐ แห่งเท่านั้น ที่มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์พอใช้ขึ้นไป ได้แก่

๑. วัดพระธาตุจอมแจ้ง ตำบลแม่สรวย อำเภอแม่สรวย
๒. วัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย
๓. วิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ท่า ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า
๔. สวนศิลป์หลากสี (หอศิลป์นิเทศา ตามวงศ์) ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า

๕. เครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลง (เตาคุนทัน อิจิตตั้ง) ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า

๖. วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง

๗. เมืองโบราณเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า

๘. วัดพระเจ้าหลวง (ม่อนพระเจ้าหลาย) ตำบลแม่เจดีย์ อำเภอเวียงป่าเป้า

๙. วัดพระธาตุแม่เจดีย์ ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า

๑๐. น้ำพุร้อนเวียงป่าเป้า ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงนำเสนอเฉพาะพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในการจัดการพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ จำนวน ๑๐ แห่งข้างต้น ดังเส้นทางแผนที่การท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลง ภาพที่ ๔.๒

จากการลงพื้นที่ภาคสนามศึกษาวิจัยเชิงลึกในชุมชนต่าง ๆ เพื่อการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในเขตเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย นั้น พบว่า ในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันไปในประเด็นต่าง ๆ ๕ ประเด็นหลัก คือ ความแตกต่างด้านต้นทุน ด้านวิธีการดำเนินการ ด้านกระบวนการ ด้านการประกอบการสร้าง และก่อเกิดผลประโยชน์ เมื่อนำปัจจัยด้านความแตกต่างกันมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับแนวคิดของนักวิชาการอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธนวรรธน์ นิธิภานันท์^๓ ดังนี้

ประการแรก การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมมีต้นทุนที่แตกต่างกัน ภายใต้แนวคิดประเพณีประดิษฐ์ (invented tradition) ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มคนในสังคม ที่ทำการคัดสรร (selection) วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมของสังคมในอดีตมาตีความหมายใหม่ (redefined) เพื่อเป้าหมายในการสร้างความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของร่วมกัน (sense of belonging) โดยสิ่งที่เลือกสรรขึ้นมานั้นต้องเป็นภาพตัวแทนของชุมชนด้วย เป็นการผสมผสาน (hybrid) ทางวัฒนธรรม โดยการนำเอาต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุดิบมาจากแหล่งต่าง ๆ แล้วมาผสมรวมกัน ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะเป็นวิธีการเดียวกับการเกิดขึ้นของแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า โดยผสมผสานทั้งวัฒนธรรมทั้งแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่เข้าด้วยกัน ยกตัวอย่าง เช่น การทำผลิตเครื่องปั้นดินเผาและการทำน้ำเคลือบ บางแหล่งเช่นเตาคุนทัน อิจิตตั้ง ได้ผลิตแบบดั้งเดิมทั้งการขึ้นรูป รูปทรงของภาชนะต่างๆ การทำน้ำเคลือบ ทำได้ซ้ำ แต่มีคุณภาพและความสวยงามคงทนเทียบเท่าของโบราณ สินค้าราคาแพง คุ่มค่ากับการผลิตที่ยุ่งยากซับซ้อน บางแหล่ง ได้นำกรรมวิธีการผลิตสมัยมาใช้ ทั้งการผลิตการขึ้นรูป รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และการนำเคลือบสำเร็จรูป เป็นต้น ทำให้ผลิตได้มาก ราคาไม่สูง สินค้าที่หลากหลาย ซึ่งผู้ที่ซื้อสินค้าสามารถเลือกได้ตามรสนิยม ลักษณะการใช้สอย และฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ จะแตกต่างกันเพราะต้นทุนทางความคิดและความชำนาญในแต่ละชุมชนแตกต่างกันนั่นเอง

ประการที่สอง การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมมีวิธีการที่ต่างกัน วิธีการผสมผสาน (Hybrid) ที่ชุมชนนำมาใช้ในการสร้างศิลปะและวัฒนธรรมในเขตเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้านั้น มี

^๓ อ่างแล้ว, ธนวรรธน์ นิธิภานันท์, กระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเพลินวาน อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์. (๒๕๕๘), หน้า ๘๘ – ๙๔.

การนำเอาต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มาจากหลายแห่ง ทั้งบริบทโลก (Global) และบริบทท้องถิ่น (Local) ทั้งนี้ ประเด็นเรื่องการผสมผสานนั้นเป็นสิ่งที่ชุมชนนำเอาบางส่วนที่เป็นจุดเด่นที่ผู้คนนิยมในปัจจุบัน เช่น กระแสของภูมิปัญญาท้องถิ่น (โดยเฉพาะเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง) กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกระแสของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น มาใช้เป็นต้นทุนเพื่อหลอมรวมเข้ากับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชน

ประการที่สาม การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมมีกระบวนการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในแง่ของขั้นตอนหรือกระบวนการในการประกอบสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้น ย่อมมีความแตกต่างในแต่ละชุมชน โดยบางแหล่งได้พัฒนาจากที่ชุมชนดำเนินการมานานหลายสิบปี และพยายามพัฒนาให้เหมาะสมชุมชนและยุคสมัย เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านทุ่งม่าน โดยเฉพาะเตาคุณทัน ธิดิตั้ง และเตาลุงศรี ลีมนตร ได้ดำเนินการมากกว่า ๒๐ ปี ลองผิดลองถูกจนประสบความสำเร็จในปัจจุบัน แต่บางแหล่งก็สร้างขึ้นใหม่ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ห่าง ซึ่งตั้งขึ้นโดยอาจารย์เจ้าอาวาสที่มีความสนใจเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง เริ่มจากนำพระเณรในวัดและที่โรงเรียนหนองบัววิทยา มาเรียนรู้และทดลองปั้นขึ้นรูป เขียนลาย ทำน้ำเคลือบ และเผา หลังจากนั้น ได้ให้ชาวในชุมชนบ้านแม่ห่างมาทดลองทำกัน เพื่อจะได้มีรายได้ของครอบครัว เป็นการประสมประสานทั้งแบบดั้งเดิมและแบบสมัย ดังนั้น ในเขตวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จึงมีทั้งแหล่งผลิตสินค้าหัตถกรรมทางศิลปะ ร้านจำหน่ายสินค้า การสาธิตผลิตสินค้า และการเปิดเป็นร้านกาแฟ ซึ่งเป็นกระแสที่ผู้คนกำลังนิยมสำหรับการบริโภคในปัจจุบัน

ประการที่สี่ การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมมีการประกอบสร้างที่แตกต่างกัน การประกอบสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม มีทั้งองค์ประกอบในการประกอบสร้างเพียงกลุ่มเดียว และการประกอบสร้างโดยบุคคลหลายกลุ่ม แต่ส่วนใหญ่แล้ว ชุมชนมักจะเริ่มต้นด้วยตนเองก่อน เมื่อเริ่มมีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จแล้ว หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะหน่วยงานพัฒนาชุมชนและหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวจึงจะเข้าไปสนับสนุน ดังนั้น ชุมชนจึงริเริ่มก่อน แล้วจึงจะขอให้องค์กรต่างๆ ช่วยเหลือ ซึ่งชุมชนในเขตเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า มักจะดำเนินการเช่นนั้น ทำให้ผลการดำเนินการมีความมั่นคงและยั่งยืน แม้ว่าจะพัฒนาช้าๆ ก็ตาม ซึ่งแตกต่างจากชุมชนที่หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้าไปส่งเสริมและตั้งกลุ่มของชุมชนตั้งแต่ พอดำเนินการไปได้ไม่นาน กลุ่มต่างๆ ก็ค่อยๆ หายไป เพราะชุมชนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของนั่นเอง

ประการที่ห้า การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้น ย่อมมีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญมาก เพราะเรื่องผลประโยชน์ย่อมทำให้เกิดความแตกแยกและเกิดความล้มเหลวในที่สุด ดังนั้น หากชุมชนใดสามารถจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ที่เป็นผลมาจากกิจกรรมของชุมชน ต้องมีระบบการจัดสรรผลประโยชน์ที่ชัดเจน

ปัจจุบันชุมชนในพื้นที่แหล่งวัฒนธรรมในเขตพื้นที่เวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้าส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในเรื่องนี้ จากการสอบถามกลุ่มต่างๆ ทำให้ทราบว่า เรื่องผลประโยชน์ภายในชุมชนนี้ เกิดขึ้นมานานแล้ว และชุมชนได้พยายามแก้ไขปัญหาดังนั้น ในปัจจุบัน หลายชุมชนจึงจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยให้มีผู้รับผิดชอบหลายๆ คนร่วมกัน และต้องพยายามแบ่งผลประโยชน์ของแต่ละคนที่ควรได้รับตามสิทธิ์และผลตอบแทนที่ควรได้รับตามความเป็นจริง

จากข้อมูลที่น่าเสนอถึงเรื่องราวและปัจจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอยางป่าเป้า ที่ผ่านมานั้น ถือว่าเป็นการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่ง อันจะพบได้จากวัฒนธรรมการผลิต วัฒนธรรมการบริโภค วัฒนธรรมการแต่งกาย และวัฒนธรรมการพักผ่อน ทั้งนี้เมื่อเวลาเปลี่ยนไป การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมก็เปลี่ยนแปลงไปมาก เช่น มีการสร้างพระพุทธรูปที่มากมายบนวัดม่อนพระเจ้าหลาย จัดทำพิธีภัณฑ์พระพุทธรูปทุกยุคทุกสมัย จำลองทั้งในเขตภาคเหนือ ในประเทศไทย และในต่างประเทศ ที่วัดแม่เจดีย์ การทำเครื่องปั้นดินเผาที่ใหญ่โตสูงเกินกว่าหนึ่งเมตร ซึ่งในอดีตไม่สามารถทำได้ เพราะเตาเผามีขนาดเล็ก เป็นต้น สิ่งที่เกิดขึ้นต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นและเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก โดยพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้ได้ก่อให้เกิดสองสิ่งพร้อม ๆ กันคือ การสลายความหมายเก่า และการสร้างความหมายใหม่ให้เกิดขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า บริบทที่เปลี่ยนแปลงการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมก็เปลี่ยนไป

๔.๒.๒ การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง

เบื้องต้นต้องกล่าวถึงเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงก่อน กล่าวคือ เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงเริ่มเป็นที่รู้จักนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๗ โดยการสำรวจของ พระยานครพระราม (สวัสดิ์ มหากาย) พบว่า มีการสร้างงานเครื่องเคลือบดินเผาหลากหลายรูป ทั้งภาชนะเครื่องใช้ ตุ๊กตา พระพุทธรูป ตัวหมากกรุก ฯลฯ สามารถแบ่งกลุ่มตามชนิดการเคลือบและการตกแต่งลวดลายออกเป็น ๔ กลุ่มคือ

๑. กลุ่มชิ้นงานประเภทเขียนลวดลายสีดำได้เคลือบชิ้นงานมีคุณภาพดีเนื้อแกร่ง เพราะเผาด้วยอุณหภูมิสูงมาก เนื้อดินละเอียด สีออกขาวนวลจนถึงสีเหลืองเทาที่ผิวภาชนะมีการเคลือบน้ำเคลือบรองพื้นชั้นหนึ่ง ก่อนจะเขียนลวดลายแล้วเคลือบใสทับไม่มีหรือให้สีฟ้าจางๆ ชั้นเคลือบใสบางแต่ทรานละเอียดทั้งใบ ส่วนใหญ่จะผลิตเป็นชามจานปากกว้างชามทรงสูงขนาดเล็ก มีการเขียนลวดลายทั้งด้านนอกและด้านในโดยมักจะเขียนลายจีน ลายพันธุ์พฤกษา ลายปักนก สามารถมองเห็นลวดลายที่เขียนลงไปด้วยสีดำ ตัดกับสีของน้ำเคลือบอย่างชัดเจน

๒. กลุ่มชิ้นงานประเภทเคลือบใส มีเนื้อดินละเอียดสีนวล มีลักษณะบอบบางมาก เพราะเผาในอุณหภูมิไม่สูงมาก จึงเปราะและแตกหักได้ง่าย มักผลิตชิ้นงานเป็นชาม กระปุก ขวดปากบานทรงน้ำเต้า กระปุกเต้าปูน เต้าปูน ตะเกียง ตุ๊กตารูปสัตว์ ถ้วยขนาดเล็ก เป็นต้น เคลือบด้วยน้ำเคลือบสีเทาหม่นค่อนข้างดำไปทางสีฟ้า

๓. กลุ่มชิ้นงานประเภทเคลือบเขียว สามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มย่อยคือ เคลือบสีเขียวศิลาตล (Celadon) ผิวมักแตกรานนิยมผลิตเป็นจาน และกลุ่มที่สองคือ เคลือบสีเขียวจากสนิมของตะกั่วหรือทองแดงมักผลิตเป็นกระปุกและพระพุทธรูป

๔. กลุ่มชิ้นงานประเภทเคลือบสีน้ำตาล บางชิ้นมีสีน้ำตาลค่อนข้างดำบ้าง มีสีน้ำตาลอมเหลือง ส่วนใหญ่จะผลิตเป็นภาชนะประเภทไห ถ้วย ชาม แจกัน และตุ๊กตารูปสัตว์การเคลือบไม่สม่ำเสมอ

ชุมชนเวียงกาหลงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้คนที่ย้ายมาอยู่บริเวณนี้ เมื่อราว ๒๐๐ ปีที่ผ่านมา ซึ่งหมดยุคสมัยที่รุ่งเรืองของเวียงกาหลง เหลือเพียงแต่ซากและเศษชิ้นส่วนเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงโบราณที่พบเห็นได้ทั่วไปในเวียงกาหลง จนกระทั่งเมื่อเริ่มมีความต้องการโบราณวัตถุ

ชาวบ้านเวียงกาหลงจึงพากันขุดซากเตาโบราณ และนำเครื่องเคลือบดินเผาที่ทั้งสมบูรณ์ในเตาและเศษซากชิ้นส่วนไปขายกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน จากการขุดค้นโบราณสถานเวียงกาหลงและแหล่งเตาเผา ทำให้วัตถุโบราณที่เคยฝังอยู่ใต้ดินถูกขุดขึ้นมาขายให้แก่พ่อค้าวัตถุโบราณอย่างมากมาย เป็นสาเหตุทำให้คนในท้องถิ่นอย่างเช่น คุณทัน อิจิตตัง และคุณศรี สิมเนตร รู้สึกเป็นห่วงกับสิ่งที่เกิดขึ้น สมบัติล้ำค่าที่ถูกสร้างขึ้นมาจากฝีมือบรรพบุรุษคงจะไม่หลงเหลือ จึงทำให้ท่านเหล่านี้เริ่มคิดสร้างเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงขึ้นมาใหม่และพลิกฟื้นภูมิปัญญาของชาวเวียงกาหลงแต่โบราณให้กลับมาอีกครั้ง

เมื่อนาศิลปะลวดลายเวียงกาหลงทั้ง ๔ กลุ่มดังกล่าวข้างต้นมาวิเคราะห์แล้วพบว่า ต่อมา มีการรณรงค์เพื่ออนุรักษ์ สืบสาน และฟื้นฟู จนทำให้เกิดการสร้างกลุ่มผู้ประกอบการเพื่ออนุรักษ์ ศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลงขึ้นในหลาย ๆ กลุ่ม

กลุ่มประกอบการอนุรักษ์กลุ่มแรก ๆ ได้แก่ สล่าทัน อิจิตตัง และสล่าศรี สิมเนตร ซึ่งได้ เล็งเห็นถึงร่องรอยอารยธรรมอันเก่าแก่ของชุมชน จึงได้ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ เวียงกาหลงและศึกษาเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง โดยเฉพาะ สล่าทัน อิจิตตัง ท่านได้ทดลองผลิต เครื่องเคลือบโดยใช้วัตถุดิบที่หาได้ในพื้นที่จนกระทั่งมีประสบการณ์ด้านการผลิตเครื่องเคลือบดินเผา เวียงกาหลงมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้รับการคัดสรรให้เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ ๔ ดาว เมื่อ ปี ๒๕๔๖ สล่าทันได้ศึกษาค้นคว้าถึงกรรมวิธีที่จะผลิตเครื่องเคลือบให้มีคุณสมบัติ ใกล้เคียงกับเครื่องดั้งเดิม เช่น การผลิตด้านอนุรักษ์ การผลิตด้านศิลปะร่วมสมัย การผลิตงานปูนต่ำ และลอยตัว เครื่องเคลือบเวียงกาหลงของสล่าทันจึงมีความประณีตในทุกชิ้นงาน ไม่ใช้วัตถุดิบที่เป็น สารเคมี และใช้วัตถุดิบในพื้นที่ทั้งหมด ตั้งแต่ดิน สี และน้ำเคลือบ สล่าทันมีเทคนิคการเผาที่ทำให้ สามารถผลิตเครื่องเคลือบที่บาง มีน้ำหนักเบาซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องเคลือบเวียงกาหลง และมี ลวดลายมากกว่า ๕๐ ลาย เป็นที่นิยมนำไปเป็นของตกแต่ง เหมือนวัตถุโบราณ ในกลุ่มลูกค้าที่เป็น คหบดีชาวต่างชาติที่ชอบสะสมของโบราณ

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง จะเป็นงานศิลปะร่วมสมัย คือ งาน ร่วมสมัยที่มีการปรับเปลี่ยนรูปทรงและสีสันทันแต่ยังคงเน้นลวดลายโบราณ และงานปั้นลอยตัวรูปสัตว์ใน วรรณคดีต่าง ๆ ในด้านการตลาด ลูกค้านอกจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังสถานที่เองส่วน หนึ่งแล้ว ยังมีกลุ่มลูกค้าที่รับทราบจากหน่วยงานราชการและจากการออกงานแสดงสินค้าในภาย ประเทศ ด้วยมีอัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ คือ ๑. ในพื้นที่มีแหล่งวัตถุดิบหลัก ราคาถูกและ หาง่าย ๒. ผู้ประกอบการและผู้ถ่ายทอดมีความรู้ในเรื่องราวเครื่องเคลือบเวียงกาหลง และมีทักษะใน การผลิตรวมถึงลวดลายอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของเวียงกาหลง ๓. ผลิตภัณฑ์มีลักษณะบาง เบา เพราะปั้นขึ้นรูปด้วยดินลาวาภูเขาไฟ

เอกลักษณ์ของเครื่องเคลือบดินเผาจากกลุ่มสล่าทัน คือ ชิ้นงานมีความประณีต เนื่องจากมี ความเป็นดินเผาเนื่องจากเนื้อดินเป็นดินดำที่มีเฉพาะที่เวียงกาหลงซึ่งสามารถทนความร้อนสูง สามารถ เผาโดยใช้อุณหภูมิสูงได้โดยไม่เสียรูปทรง นอกจากนั้นยังมีลวดลายที่ตกแต่งประดับบนชิ้นงานที่ สัมพันธ์กับคติความเชื่อ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

- กลุ่มสัตว์มงคล เช่น ลายปลาตะเพียน ลายกิเลน ลายม้ามังกร ลายมังกร ฯลฯ โดยมีความเชื่อในเรื่องมงคลโชคลาภ ความอยู่เย็นเป็นสุข มงคลมหาอำนาจ ความแข็งแกร่ง อายุยืนยาว เป็นต้น

- กลุ่มที่สองคือกลุ่มพฤษภามงคล เช่น ลายก้านขด ลายบัวเล็บช้าง ลายผักกูด ลายเถาวัล เป็นต้น มีความเชื่อเกี่ยวกับการไม่มีอุปสรรค ความมั่นคง ความสะดวกราบรื่น

- กลุ่มที่สามคือ กลุ่มลวดลาย ที่มีความหมายตามตำนานท้องถิ่น คือ ลายตัวกาและลายดอกกาหลง ซึ่งเป็นลวดลายที่ได้มาจากตำนานแม่กาเผือก มีความหมายถึงความเป็นสิริมงคล ความสงบ

เนื่องจากการผลิตลวดลายต่างๆ บนชิ้นงานมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา กลุ่มสล่าเขียนลายก่อนที่จะทำงานจะต้องนั่งสมาธิปฏิบัติธรรมเพื่อถ่ายทอดความสงบ สัจธรรม คติธรรมในพุทธศาสนาลงบนชิ้นงาน ดังนั้นชิ้นงานที่เป็นรูปสัตว์ไม่ว่าจะเป็นลวดลายหรือชิ้นงาน เครื่องเคลือบดินเผาประยุกต์ที่เป็นตุ๊กตาของกลุ่มสล่าท้นจะมีเอกลักษณ์คือหน้าตาแจ่มใสและอารมณ์ดีใจดีทุกตัว

เตาลุงศรี ดำเนินงานโดยคุณศรี หรือสล่าศรี ลืมเนตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นต้นมา เมื่อชุมชนเวียงกาหลงตื่นตัวจากการขุดค้นพบวัตถุโบราณจากแหล่งเตาเผา ทำให้เกิดการซื้อขายอย่างแพร่หลายและเริ่มมีการนำเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตใหม่จากพื้นที่อื่นมาปลอมเป็นของเก่า จึงทำให้สล่าศรีผู้ที่เดิมเคยประกอบอาชีพช่างวาดภาพเหมือนวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังตามวัดต่างๆ เกิดความรู้สึกเสียตายและหวงแหนเครื่องปั้นดินเผาโบราณจึงอยากจะทำฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปะ โดยเริ่มศึกษากรรมวิธีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาอย่างจริงจัง โดยมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพได้เข้ามาแนะนำ และจัดตั้งกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงกลุ่มเตาลุงศรีขึ้น ชิ้นงานเครื่องเคลือบดินเผาจากกลุ่มเตาลุงศรีสามารถแบ่งประเภทของ การออกแบบได้ ๓ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มลายพันธุ์พฤกษา คือลายต่างๆ ที่มีลักษณะของลายพันธุ์ไม้ลายดอกไม้ลายกลีบดอกไม้และลายใบไม้ซึ่งลวดลายของดอกไม้หรือพันธุ์พฤกษณ์แต่ละลายจะนิยมประดับตกแต่งในบริเวณต่างๆของชิ้นงานแตกต่างกันไป

กลุ่มที่ ๒ คือ กลุ่มลายรูปสัตว์โดยมากจะไม่เขียนลายรูปสัตว์ใดๆ แต่จะมีลายพันธุ์ไม้ประกอบอยู่ด้วย มักจะเขียนลายปลาช่อน ลายกิเลน ลายนกและ ลายหงส์

กลุ่มที่ ๓ คือกลุ่มลายเบ็ดเตล็ด เช่น ลายคลื่น ลายดอกกลมสลักดอกสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ลายดาวหรือลายดวงอาทิตย์ลายจักร เป็นต้น

แม้ว่าลวดลายในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบดินเผาของเตาลุงศรีจะมีความหลากหลายแต่ก็ยังคงไว้ซึ่งศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงอย่างเด่นชัด ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเตาลุงศรีมีหลากหลาย ประเภท เช่น ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตกแต่งภายในอาคาร เช่น เครื่องเรือน โคมไฟ ไห จาน ชาม ชุดกาแฟ พาน รวมถึงผลิตภัณฑ์ประเภทวัตถุมงคล เช่น พระพุทธรูป พระพิมพ์เนศ เจ้าแม่กวนอิม เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ภายนอกอาคาร เช่น ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตกแต่ง สววยงาม และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตตามความต้องการของลูกค้าไม่ผลิตจำนวนมากเพื่อวางขาย

เมื่อทั้ง ๒ ท่านได้ปลุกวิญญาณความเป็นอัตลักษณ์ของเวียงกาหลงขึ้น ทำให้คนในท้องถิ่นมีความกระตือรือร้นในการที่จะนำศิลปะลวดลายเวียงกาหลงไปสู่การประกอบอาชีพมากขึ้น มีคนเข้า

ไปฝึกฝนการปั้นดินเผา การเขียนลวดลาย ลอกลายเวียงกาหลงในหลาย ๆ กลุ่ม จึงนับว่าเป็นการสร้างกลุ่มผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงขึ้นตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

๔.๒.๓ กลุ่มผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงในปัจจุบัน

๔.๒.๓.๑ ผู้ประกอบการกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง

ผู้ประกอบการกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่คุ้นเคยกัน ธิดิตั้ง จัดตั้งดำเนินการขึ้น อยู่ที่เลขที่ ๙๗ หมู่ที่ ๓ บ้านทุ่งม่าน ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย มีประชาชนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายจำนวน ๓๔ คน เป็นกลุ่มที่สนับสนุนศิลปะเวียงกาหลงที่คุ้นเคยกัน ธิดิตั้ง ดำเนินการอยู่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมเพื่ออนุรักษ์ พื้นฟูและสืบสานไว้เป็นมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมจะเน้นศิลปะศิลปะเวียงกาหลงแบบดั้งเดิมเป็นหลัก

ผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการกลุ่มนี้ ได้แก่

- ไหกิเลน เทพ หงส์ และพันธุ์ไม้
- จานลายปลาคู่ ลายปลาคู่ปากแหลม ลายสระบัว ลายกาหลง
- ไหลายวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง ฯลฯ ฯลฯ

ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ทำให้ได้รับคัดเลือกให้เป็นสินค้า OTOP ระดับ ๔ ดาว ปี ๒๕๕๖ และได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ถือเป็นครั้งแรกในประเทศไทย จึงได้จัดให้มีการขึ้นทะเบียนใน ๒ สาขาก่อน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงทั้งนักวิชาการในท้องถิ่น และประชาชนผู้เป็นเจ้าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในการที่จะร่วมกันอนุรักษ์ สืบสาน ตลอดจนส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการประกาศให้คงอยู่ต่อไป นอกจากนี้ จะดำเนินการประกาศสาขาอื่นๆ เพิ่มเติมด้วยในปีต่อไป

ภาพที่ ๔.๓

ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์ส่วทำกัน ธิดิตั้ง

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ขึ้นทะเบียนมี ๒ ประเภท คือ

ประเภทแรก ศิลปะการแสดง ๑๒ รายการ ด้านการแสดง ได้แก่ โขน หนังใหญ่ ละครชาตรี โนรา หนังตะลุง ด้านร้องเพลงพื้นบ้าน ได้แก่ ซอล้านนา หมอลำพื้น หมอลำกลอนลำผญา เพลงโคราช ดีเกร์ฮูลู ด้านดนตรี ได้แก่ สะล้อ ซอ ปิน

ประเภทที่สอง งานช่างฝีมือดั้งเดิม ๑๓ รายการ ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า ได้แก่ ชินตีนจกแม่แจ่ม ผ้าแพรวา ผ้าทอนาหมื่นศรี เครื่องจักสาน ได้แก่ ก่องข้าวดอก เครื่องจักสาน

ย่านลิเภา เครื่องปั้น ดินเผา ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง เครื่องโลหะ ได้แก่ มีดอรัญญิก กระดิ่งทองเหลือง กริช เครื่องไม้ ได้แก่ เกรียนสลักลาย เครื่องหนัง ได้แก่ รูปหนังตะลุง เครื่องประดับ ได้แก่ เครื่องทองโบราณสกุลช่างเมืองเพชร และงานศิลปกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ ปราสาทศพลูกช้างลำปาง

สรุปได้ว่า ผู้ประกอบการกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง โดยลุงทัน จิจิตตั้ง และทีมงาน เป็นกลุ่มแรก ๆ ที่ได้รับเริ่มฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลง จนได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม “เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง”

๔.๒.๓.๒ ผู้ประกอบการกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาโบราณเวียงกาหลง

ผู้ประกอบการกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเช่นกัน โดยมีคุณลุงศรี สิมเนตร ซึ่งก็อยู่ที่เลขที่ ๔๖ หมู่ ๓ บ้านทุ่งม่าน ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เช่นเดียวกับคุณลุงทัน ในบริเวณบ้านคุณลุงศรี ก็มีเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาโบราณอีกเตาหนึ่งทีนอกเหนือจากเตาบ้านลุงทัน จิจิตตั้ง คุณลุงศรีหรือส่าศรี สิมเนตร เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่ร่วมกับชุมชนร่วมกับคุณลุงทัน ขุดค้นพบวัตถุโบราณจากแหล่งเตาเผา ซึ่งในขณะนั้นมีการซื้อขายอย่างแพร่หลาย และเริ่มมีการนำเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตใหม่จากพื้นที่อื่นมาปลอมเป็นของเก่าจึงทำให้ส่าศรีผู้ที่เคยประกอบอาชีพช่างวาดภาพเหมือน วาดภาพจิตรกรรมฝาผนังตามวัดต่างๆ เกิดความรู้สึกเสียขายและหวงแหนเครื่องปั้นดินเผาโบราณจึงอยากจะฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปะโดยเริ่มศึกษากรรมวิธีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาอย่างจริงจัง โดยมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ ได้เข้ามาแนะนำและจัดตั้งกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงกลุ่มเตาลุงศรีขึ้น

ชิ้นงานเครื่องเคลือบดินเผาจากกลุ่มเตาลุงศรีสามารถแบ่งประเภทของการออกแบบได้ ๓ กลุ่มคือ

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มลายพันธุ์พฤกษา คือ ลายต่างๆ ที่มีลักษณะของลายพันธุ์ไม้ ลายดอกไม้ ลายกลีบดอกไม้และลายใบไม้ ซึ่งลวดลายของดอกไม้หรือพันธุ์พฤกษแต่ละลายจะนิยมประดับตกแต่งในบริเวณต่างๆ ของชิ้นงานแตกต่างกันไป

กลุ่มที่ ๒ คือ กลุ่มลายรูปสัตว์ โดยมากจะไม่เขียนลายรูปสัตว์ใดๆ แต่จะมีลายพันธุ์ไม้ประกอบอยู่ด้วย มักจะเขียนลายปลา ลายนาค ลายกิ้งก่า ลายนกและลายหงส์

กลุ่มที่ ๓ คือกลุ่มลายเบ็ดเตล็ด เช่น ลายคลื่น ลายดอกกลมสลักดอกสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ลายดาวหรือลายดวงอาทิตย์ ลายจักร เป็นต้น

แม้ว่าลวดลายในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบดินเผาของเตาลุงศรีจะมีความหลากหลาย แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงอย่างเด่นชัด ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเตาลุงศรีมีหลากหลายประเภท เช่น

- ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตกแต่งภายในอาคาร เช่น เครื่องเรือน โคมไฟ ไห จาก ชาม ชุดกาแฟ พาน

- ผลิตภัณฑ์ประเภทวัตถุมงคล เช่น พระพุทธรูป พระพิฆเนศ เจ้าแม่กวนอิม เป็นต้น

- ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตกแต่งสวยงาม และ

- ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตตามความต้องการของลูกค้า ไม่ผลิตจำนวนมากเพื่อวางขาย

ภาพที่ ๔.๔

ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์เตาลุงศรี ลี้มนตร

จึงสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการกลุ่มเครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลง เป็นกลุ่มที่เกิดจากความรู้อีกหนึ่งของลุงศรี โดยมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ ได้เข้ามาแนะนำและจัดตั้งกลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงกลุ่มเตาลุงศรีขึ้น ปัจจุบันคุณลุงศรี ลี้มนตร ได้ถึงแก่กรรม มีลูกชายนายภานุวัฒน์ ลี้มนตร ได้สืบทอดเจตนารมณ์ของคุณพ่อได้สร้างผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลงแนวเตาลุงศรีไปแสดงและจำหน่ายที่ร้านนายภานุวัฒน์ ลี้มนตร ในตลาดอำเภอเวียงป่าเป้า จนถึงปัจจุบัน

๔.๒.๓.๓ ผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเวียงกาหลงเซรามิค

ผู้ประกอบการกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่ผลิตและจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผาเซรามิคที่เป็นศิลปะเวียงกาหลงที่หลากหลาย ซึ่งดำเนินการโดยคุณชินภัทร ไชยมล ซึ่งเขามีอัตลักษณ์ของเขาว่า “เวียงกาหลงเซรามิค ยืนหยัดรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรม” เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ซึ่งมีลักษณะเด่นที่ไม่เหมือนใคร คือ มีความบางเบา มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย มีประวัติความเป็นมายาวนาน เป็นอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์ของชุมชน จากจำนวน ๕ รายการสินค้าจากทั่วภาคเหนือ ที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือกเพื่อเข้าสู่กระบวนการขึ้นทะเบียนสินค้าที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ GI (Geographical Indication) เพื่อปกป้องภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่เป็นมรดกตกทอดกันมานาน ผู้ประกอบการกลุ่มร้านเวียงกาหลงเซรามิคเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่เห็นคุณค่า

ของศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ควรต้องรักษาไว้เป็นมรดกของท้องถิ่นเวียงป่าเป้า ในขณะเดียวกัน ชลพ์ ไชยลังกา วงษ์ ทายาทเวียงกาหลงเซรามิก กล่าวว่า จากเครื่องปั้นดินเผา กระทั่งมาถึงความร่วมมือเป็นเครื่องเคลือบดินเผา แม้จะมีการพัฒนารูปแบบสินค้าขึ้นมาบ้าง แต่เรายังยึดโยงอยู่กับศิลปะและวัฒนธรรมที่มีมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะการปั้นมือ และการสืบทอดลายแบบดั้งเดิม ต่างจากที่อื่นๆ ซึ่งมุ่งการพัฒนาสู่ระบบอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก นอกจากนี้ยังกล่าวอีกว่า กว่า ๒๐ ปี ที่เวียงกาหลงเซรามิกยืนหยัดจุดยืนดังกล่าว โดยการรวมตัวของชุมชนและช่างปั้นฝีมือดี สู่การต่อยอดธุรกิจ ภายใต้ชื่อวิสาหกิจชุมชนเวียงกาหลงเซรามิก กลุ่มลูกค้าที่มีความชื่นชอบในผลิตภัณฑ์ จำนวนกว่า ๙๐% ยังคงเป็นตลาดภายในประเทศ โดยลูกค้าต้องการผลิตภัณฑ์เพื่อการตกแต่งสถานที่ เน้นความหรูหราและมีศิลปะ ดังนั้นส่วนใหญ่งานที่เข้ามาจึงเป็นลักษณะทำตามที่ลูกค้าต้องการมากถึงกว่า ๗๐% ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะลูกค้าสามารถออกแบบรายละเอียด ข้อความ ลวดลาย หรือโลโก้ ได้อย่างอิสระขึ้นต่อชิ้นบนผิวผลิตภัณฑ์แต่รักษาเอกลักษณ์ของศิลปะเวียงกาหลงไว้ด้วย

ภาพที่ ๔.๕

ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์ศิลปะเวียงกาหลงของร้านวิสาหกิจชุมชนเวียงกาหลงเซรามิก

ที่มา : <https://www.posttoday.com/economy/sme/๓๕๖๓๖๕>

<https://www.facebook.com/pg/wiengkalongCeramic/posts/>

๔.๒.๓.๔ ผู้ประกอบการกลุ่มเหือนของฝาก

ผู้ประกอบการกลุ่มนี้ เป็นการดำเนินการโดยโรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนได้ดำเนินงานเพื่อฝึกฝนนักเรียนให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยอาศัยสื่อท้องถิ่นคือ การนำศิลปะเวียงกาหลงมาใช้เป็นอุปกรณ์ เป็นรายวิชาสร้างเสริมประสบการณ์และอาชีพเพื่อการหารายได้ในครอบครัว กลุ่มนักเรียนจึงได้คิดวิธีการจะนำศิลปะเวียงกาหลงสู่อาชีพที่ยั่งยืนของ

ตนเอง ครอบครัว และชุมชน จึงตั้งชื่อกลุ่มว่า “ผลิตภัณฑ์ลวดลายเวียงกาหลง โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม”

สร้างสรรค์ผลงานในหลายรูปแบบโดยนำศิลปะเวียงกาหลงลงบนวัสดุต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้า ร่มกันแดด แจกัน สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพที่ ๔.๖

ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์ของโรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม

๔.๒.๓.๕ ผู้ประกอบการกลุ่มส่งเสริมหัตถศิลป์เวียงกาหลง

ผู้ประกอบการกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ส่งเสริมผลิตที่เป็นหัตถกรรมศิลปะเวียงกาหลงทุกประเภท ซึ่งตั้งอยู่ที่วัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย โดยสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนทั้งบ้านแม่हांใต้ และ บ้านแม่हांเหนือได้รวมกิจกรรมกัน และยังได้ตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้เวียงกาหลงศึกษาขึ้น โดยมีพระอธิการสมชาติ จิตปัญโญ เจ้าอาวาสวัดแม่हांเป็นผู้เริ่มดำเนินการ จัดเป็นศูนย์แสดงนิทรรศการผลงานที่เป็นหัตถกรรมทุกชนิดที่ประชาชน ชุมชน ผลิตขึ้น อันจักนำไปสู่การสร้างอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน โดยใช้หลักแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ประกอบการกลุ่มนี้ มีเตาเผาเครื่องเคลือบดินเผาประเภทไฟฟ้า จำนวน ๑ เตา เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านกระบวนการเผาเครื่องเคลือบดินเผาสมัยใหม่ ให้ชุมชนได้สร้างสรรค์ผลงานประเภทดินปั้นและเคลือบเผา ตลอดถึงการสอนการปั้น การวาด การออกแบบพัฒนาศิลปะเวียงกาหลงร่วมสมัยแก่ผู้สนใจอีกด้วย

ภาพที่ ๔.๗

ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์กลุ่มส่งเสริมหัตถกรรมเวียงกาหลง

ภาพที่ ๔.๘

ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวัดแม่हां (บ้านแม่हांใต้)

ภาพที่ ๔.๙

ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์กลุ่มโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา

นอกจากนี้ ยังมีผู้ประกอบการอีกมากมายที่ร่วมอนุรักษ์ สืบสาน และฟื้นฟูศิลปะ และวัฒนธรรมเวียงกาหลงไว้ รวมถึงวัดวาอารามต่าง ๆ ต่างก็ได้อนุรักษ์ สืบสานมรดกทางวัฒนธรรม เวียงกาหลงไว้เป็นอย่างดี ดังกล่าวแล้วในตอนต้น

ในขณะที่ในพื้นที่พื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงเอง มีการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากมายทั้งทางด้านที่อยู่อาศัย การขยายตัวของชุมชน การท่องเที่ยว และเส้นทางการคมนาคมขนส่ง ที่เชื่อมโยงจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดพะเยา ซึ่งบริบทของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้ส่งผลต่อการสร้างพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่เกิดใหม่เพื่อการท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยมีวัฒนธรรม เข้าไปผสมผสานอยู่ในพื้นที่ไม่เข้มแข็งเช่นแต่โบราณ กล่าวคือ พื้นที่ทางวัฒนธรรม (cultural space) คือ การจัดการให้เกิดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางศิลปะ และ วัฒนธรรม ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ (tangible and intangible cultural heritage) ของท้องถิ่นในเขตพื้นที่ทางศิลปะและ วัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ในรูปแบบต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อรื้อฟื้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ดังนั้น การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ทราบถึง กิจกรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในวันอะไร เมื่อไหร่ สถานที่ไหน ซึ่งจะให้เกิดการบริหารจัดการพื้นที่ ร่วมกันของเครือข่ายชุมชนต่างๆ และจะทำให้คนท่องเที่ยวหรือผู้มีความประสงค์จะเข้าเยี่ยมชม สามารถที่จะกำหนดตารางของตนเองได้ การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เริ่มตั้งแต่ยุคแรก ๆ (ก่อน พ.ศ. ๒๕๓๕) เรื่อยมาจนถึง ปัจจุบัน ที่ผู้ประกอบการภายในชุมชนได้ดำเนินการกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

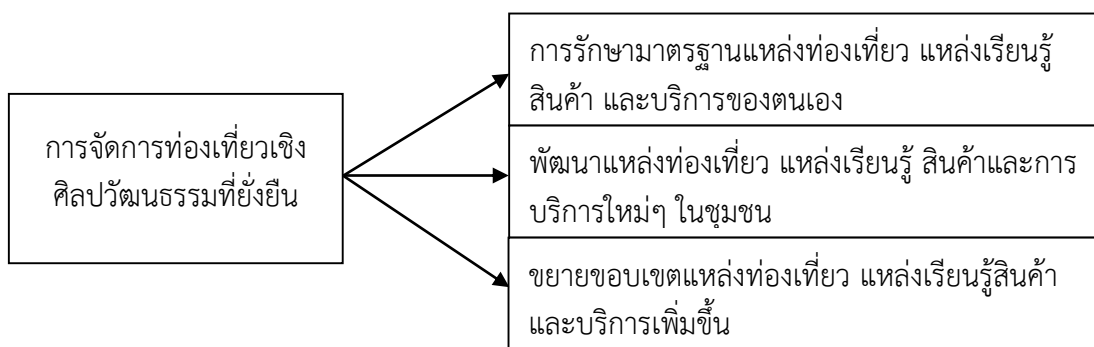
สรุปการจัดทำแผนการพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว จากแนวคิดและแนวทางต่างๆ ที่ได้ศึกษาวิจัย พอสรุปได้ ดังนี้

๑) การรักษามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว สินค้า และบริการที่มีอยู่เดิม คือ ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ผลิตขึ้นภายในชุมชน และการบริการนักท่องเที่ยวและผู้เข้ามาศึกษาดูงาน

๒) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้า และบริการใหม่ๆ ได้แก่ การพัฒนาภูมิทัศน์ แหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ และรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับบริบทและยุคสมัย ด้านการผลิตสินค้าที่ผู้คนใช้ในวิถีชีวิตประจำวันในปัจจุบัน เช่น เครื่องปั้นดินเผาต้องปรับเปลี่ยนรูปทรงจากอดีตมาเป็นสินค้าที่ใช้ร่วมยุคสมัยหรือเป็นเครื่องประดับ ปรับปรุงผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ในครัวเรือนเป็นเครื่องประดับมากกว่าจะนำไปใช้จริง ส่วนการบริการ ควรเพิ่มแห่งโฮมสเตย์ เพราะนักท่องเที่ยวปัจจุบันนิยมศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน โดยเป็นการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม ดังนั้น การสร้างบ้านแบบดั้งเดิมหรือแบ่งบางส่วนของบ้านให้นักท่องเที่ยวได้พัก ย่อมเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว และเป็นการขยายขอบเขตการบริการเพิ่มขึ้น

๓) การขยายขอบเขตแหล่งท่องเที่ยวและบริการเพิ่มขึ้น เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ เพิ่มขึ้น คือ แหล่งศิลปกรรมเตาโบราณเวียงกาหลง ซึ่งยังมีสมบูรณ์หลายเตา เป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่คนโบราณสามารถทำเตาพื้นบ้านให้มีความร้อนสูงเกินกว่า ๑,๐๐๐ องศา อาจทำเป็นเส้นทางเรียนรู้แหล่งเตาโบราณและแหล่งดินปั้นที่มีคุณภาพเวียงกาหลงได้ นอกจากนี้ ยังมีสถานที่ด้านศาสนสถานที่เชื่อมโยงความเชื่อพื้นบ้าน ทั้งเรื่องพระยอดขุนพลเวียงกาหลง พระเจ้าห้าพระองค์ เป็นต้น อาจทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระ ๗ วัด หรือ ๙ วัด เวียงกาหลง ที่ชุมชนสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของชุมชนได้ นอกจากนี้ ในเขตเวียงกาหลงยังสามารถเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวระหว่างชุมชนใกล้เคียงกัน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นแผนที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยแบ่งออกเป็น ๒ เส้นทาง ครอบคลุมทั้งในเขตอำเภอแม่สรวยและอำเภอเวียงป่าเป้า ดังได้กล่าวแล้วในหัวข้อที่ ๔.๓ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และวิสาหกิจชุมชนเวียงกาหลงกับชุมชนต่างๆ ในเขตอำเภอเวียงป่าเป้าและบางส่วนของอำเภอแม่สรวย ต้องเป็นเครือข่ายความร่วมมือกัน ไม่ใช่เป็นคู่แข่งกันที่แย่งลูกค้ากัน จะเป็นเช่นนั้นได้ แต่ละชุมชนต้องนำเสนอสินค้าและบริการที่แตกต่างกัน ซึ่งลูกค้า ผู้มาเยี่ยมชม และผู้มาศึกษาดูงาน สามารถที่จะเข้าชมได้ทุกชุมชน เพราะแต่ละชุมชนต่างมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

สรุปแผนการพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑๐

ผังพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง

๔.๓ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

จากการลงพื้นที่ภาคสนามตามเป้าหมายของการวิจัย ในภาพรวม พบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นแผนการขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน และการจัดทำแผนการพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในพื้นที่ทางวัฒนธรรมในเขตเวียงกาหลง สำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน โดยเป็นเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดหนองบัววิทยา และโรงเรียนระดับประถมศึกษา /มัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตำบลเวียงกาหลง ร่วมกับ สภาวัฒนธรรมอำเภอเวียงป่าเป้า ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ห้า เมื่อนำผลการศึกษามาวิเคราะห์ พบว่า

ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม (Cultural Entrepreneur) หรือเรียกว่า วิสาหกิจวัฒนธรรม (Cultural Enterprises) เป็นแนวทางสำหรับการประสานศิลปะและวัฒนธรรมกับการตลาด เพื่อส่งเสริมให้เกิดกิจการภายในชุมชน สามารถสร้างรายได้ สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจโดยมีตลาดรองรับ และยังคงคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมไว้ได้ เป็นการส่งเสริมชุมชนเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงหรือผู้ที่สร้างนวัตกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรม เกิดจากศิลปะและวัฒนธรรมด้านต่างๆ เช่น จากบุคลากรทางศิลปะ ผลผลิตทางศิลปะและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม เป็นต้น เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากกิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรมนั้นๆ

เครือข่ายความร่วมมือด้านแหล่งศิลปวัฒนธรรมไม่ใช่เฉพาะเวียงกาหลงเท่านั้น แต่เป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ครอบคลุมทั้งอำเภอเวียงป่าเป้าและบางส่วนของอำเภอแม่สรวย มี ๓ ฝ่าย ได้แก่ ๑) หน่วยงานการศึกษาและหน่วยงานของรัฐ ๒) หน่วยงานทางศาสนา และ ๓) ชุมชนและหน่วยงานเอกชน โดยสามารถนำแหล่งศิลปะและวัฒนธรรม ในเขตอำเภอแม่สรวย และ อำเภอเวียงป่าเป้า ที่ได้คัดเลือกเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งศิลปะและวัฒนธรรม และหน่วยงานในพื้นที่ ดังนี้

๑. หน่วยงานการศึกษาและหน่วยงานของรัฐ ประกอบด้วย

- ๑.๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรมหนองบัววิทยา
- ๑.๒) พัฒนาชุมชนอำเภอเวียงป่าเป้า
- ๑.๓) พัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลเวียงกาหลง
- ๑.๔) สภาวัฒนธรรมอำเภอเวียงป่าเป้า
- ๑.๕) สภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สรวย

๒. หน่วยงานทางศาสนา

- ๒.๑) วัดแสงแก้วโพธิญาณ
- ๒.๒) วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง
- ๒.๓) วัดแม่เจดีย์

๒.๔) วัดพระเจ้าหลวง (ม่อนพระเจ้าหลาย)

๒.๕) วัดพระธาตุจอมแจ้ง

๓. ชุมชนและหน่วยงานเอกชน

๓.๑) หอศิลป์นิตยา ตามวงศ์

๓.๒) เตาคูณทัน ธิจิตตั้ง

๓.๓) น้ำพุร้อนเวียงป่าเป้า

๓.๔) วิสาหกิจชุมชนเวียงกาหลงเซรามิค

๓.๕) วิสาหกิจชุมชนบ้านแม่हां

แต่หากจะนำเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษา กับหน่วยงานของรัฐมา เป็นกรอบแนวคิดในการอนุรักษ์และส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ควรมีการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีคุณค่าและรู้ค่าวัฒนธรรม โดยชุมชนท้องถิ่น ต้องมีแนวปฏิบัติดังนี้

๑. ควรปลูกฝังจิตสำนึกของทุกคนทุกฝ่ายให้รู้จักคุณค่า และหวงแหนมรดกทาง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์มา

๒. ควรมีการรวมกลุ่ม ชมรม เพื่อสานต่องานด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของ ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม และควรให้ความรู้แก่สมาชิกในกลุ่ม ตลอดจนชาวบ้านในชุมชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

๓. ควรประสานความร่วมมือทุกภาคส่วนในการรักษามรดกของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป และช่วยประชาสัมพันธ์เผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

๔. ควรจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ท้องถิ่นอย่างเพียงพอ เพื่อเป็นการสร้างและสานต่อกิจกรรมให้คงอยู่ต่อไป

๕. ควรสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ทุก ฝ่ายได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างจริงจัง ขณะเดียวกัน องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นควรเป็นแกนนำและสนับสนุนอย่างจริงจังด้วยเช่นกัน

๖. ควรมีแผนระยะยาวในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และควรมี การศึกษาผลได้ผลเสียให้ดีกว่าเสนอขายให้แก่นักท่องเที่ยว

๗. ควรมีการแสวงหาผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสานต่อ กิจกรรมต่างๆ มิให้สูญหายไปตามกาลเวลา

การจะสร้างความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น จะต้องมีการดำเนินการทั้งในส่วนเจ้าของวัฒนธรรมหรือแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวด้วย จึงจะ ทำให้ตระหนักในคุณค่าทางวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง

ปัจจุบัน ด้วยกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการเพิ่มจำนวน นักท่องเที่ยวในด้านปริมาณมากขึ้น มีผลทำให้เกิดความต้องการสร้างสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งใหม่ขึ้น รูปแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการสร้างขึ้นแบบหนึ่ง คือ แหล่งท่องเที่ยวย้อน ยุคตลาดเก่า หรือย่านเก่า โดยอาศัยทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม ประกอบกับวิถีชีวิตของชุมชนที่ อาศัยอยู่ในพื้นที่ ทำเป็นรูปแบบตลาดให้นักท่องเที่ยวได้จับจ่ายซื้อของ โดยมีการส่งเสริมจากทั้ง

ภาครัฐและเอกชนให้มีแหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นจำนวนมากในรอบทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ มีทั้งการฟื้นฟูและมีทั้งการสร้างพื้นที่ขึ้นใหม่ ซึ่งในเขตเวียงกาหลง ถือว่าเป็นแหล่งวัฒนธรรมโบราณ มีทั้งหลักฐานทางโบราณคดี โบราณวัตถุ ซึ่งสามารถสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมได้ โดยต้องเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน ทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวที่ปรากฏในหลักฐานทางสิ่งของเครื่องใช้ เพื่อจะได้นำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสกับสถานที่จริง

แนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านศักยภาพที่แหล่งศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ที่มีศักยภาพ ทั้งในเรื่องโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ และศาสนสถานจำนวนมาก ที่ยังคงมีเอกลักษณ์ในวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ตลอดทั้งความงามของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น หากมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวในภาพรวม จะพบว่า แนวโน้มการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังคงเป็นกระแสที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก

จึงสรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือสำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ยั่งยืนในเขตพื้นที่ตำบลเวียงกาหลง และพื้นที่ใกล้เคียง คือ ในเขตอำเภอแม่สรวยและอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วยผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ศาสนสถาน และสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือ ๓ ฝ่าย คือ การร่วมมือแบบ ๓ เสา ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑๑

ผังการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวัฒนธรรมของหน่วยงาน องค์กร

จากการศึกษาวิจัยตลอดโครงการ พอสรุปได้ว่า การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชนนั้น ต้องศึกษาพื้นฐานความรู้วัฒนธรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ทั้งที่เป็นศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม และศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ตลอดถึงแหล่งอารยธรรมโบราณเวียงกาหลงให้ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมอันจักเชื่อมโยงถึงการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลงที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วส่งเสริมให้เกิดกระบวนการสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ที่เป็นโบราณสถาน กลุ่มอนุรักษ์สืบสานและฟื้นฟูศิลปะและวัฒนธรรมดั้งเดิม กลุ่มส่งเสริมการนำศิลปะเวียงกาหลงไปเป็นอาชีพเสริมรายได้แก่ชุมชน เช่น ของที่ระลึก ของประดับตกแต่งบ้าน สถานที่ ฯลฯ และกลุ่มอื่น ๆ ที่ทำการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลง โดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษากับภาคงานของรัฐ ภาคเอกชน และภาคของประชาชนเป็นฐานในการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงจึงจะทำให้เกิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน และที่สำคัญต้องอาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าร่วมขับเคลื่อนด้วย

๔.๔ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน” โดยการลงพื้นที่ภาคสนามตามเป้าหมายของการวิจัย ทำให้ได้รับองค์ความรู้ใหม่ ๑ กลุ่มเรื่อง ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลงยุคไทยแลนด์ ๔.๐

๔.๔.๑ กรอบการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว

ตามที่ ดร.ยุทธศักดิ์ สุภสร ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) แถลงทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว ประจำปี ๒๕๖๒ โดยเน้นย้ำว่า ททท. จะปรับแผนการตลาดให้น้ำหนักไปยังเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำอย่างจริงจัง ผลักดันการกระจายรายได้สู่จังหวัดท่องเที่ยวรอง ให้เดินทางได้ทุกฤดูกาล เพิ่มเป้าหมายจากรายได้ทางการท่องเที่ยวให้เติบโตไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๑.๕ ซึ่งได้ให้นโยบายว่า ปี ๒๕๖๒ การส่งเสริมการท่องเที่ยวต้องตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ชาติ ใช้อุตสาหกรรมเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจ ส่งเสริมเมืองรองและชุมชน

๑. การส่งเสริมการท่องเที่ยว ปี ๒๕๖๒ ต้องตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ชาติ

ยุทธศาสตร์ชาติ คือ กรอบพัฒนาประเทศระยะยาว เพื่อให้ประเทศบรรลุวิสัยทัศน์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ โดยครอบคลุมตั้งแต่ปี ๒๕๖๑-๒๕๘๐ ในส่วนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวระดับโลก หรือ เป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยวระดับโลก โดยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

๑) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยว ผ่านการพัฒนาสินค้าและบริการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นอาชีพที่ยั่งยืนของเวียงกาหลง

๒) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทยยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพ

๓) การเสริมความงามสู่ตลาดระดับสูง

๔) การท่องเที่ยวทางน้ำ

๕) การท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค เพื่อขยายการท่องเที่ยวของไทย และภูมิภาคไปพร้อมกัน ซึ่งนับเป็นมูลค่ามากมายที่จะสามารถพัฒนาชุมชนให้น้ำท่องเที่ยว เน้นพัฒนาระดับท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้ การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลง จึงต้องนำเป้าประสงค์ดังกล่าวมาเป็นส่วนสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเวียงกาหลง

๒. ความคาดหวังของรัฐบาลในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลยังคงมีความไว้วางใจให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้ถึงท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยให้น้ำหนักไปยังเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำอย่างจริงจัง พร้อมกับกำหนดเป้าหมายชัดเจนให้ผลักดันการกระจายรายได้สู่จังหวัดท่องเที่ยวรอง และความมุ่งมั่นของ ททท. ที่ต้องการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาประเทศตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในส่วนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวระดับโลก หรือเป็นแม่เหล็กของการท่องเที่ยวระดับโลก งานหลักทางการตลาด จึงเผชิญกับโจทย์ที่ยากและท้าทาย เพราะต้องแสวงหาโอกาสทางการตลาด ไปพร้อมๆ กับการแสวงหาความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่า การขยายและกระจายตัวของนักท่องเที่ยวจะส่งผลดีมากกว่าผลเสียต่อประเทศ โดยเฉพาะต่อชุมชนที่มีความเปราะบาง

๓. จุดเน้นการดำเนินการในปี ๒๕๖๒ เมื่อนำบริบทเหล่านี้มาวิเคราะห์ร่วมกับนโยบายของรัฐบาล ปี ๒๕๖๒ ในภาพรวม ททท. จะต่อยอดการทำงานบน ๓ จุดเน้นเดิมของปี ๒๕๖๑ คือ

๑) ใช้วิถีการกินนำไปสู่การสัมผัส Local Experience

๒) สร้างมูลค่าเพิ่มด้วย content

๓) สร้างกระแสใส่ใจสิ่งแวดล้อม และเพิ่มเรื่องอัตลักษณ์เมืองรอง มาเป็นส่วนผสมหลักในการสร้างสรรค์สินค้า สร้างประสบการณ์ ด้านการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายทั้งในตลาดต่างประเทศและตลาดในประเทศต่อไป

โดยแนวทางการคัดสรรสินค้าและบริการ สำหรับทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ จะคำนึงถึง ๔ เกณฑ์ประกอบกัน คือ ศิลปวัฒนธรรมหลัก พังศิลปะวัฒนธรรมรอง ชุมชนพร้อมชาย ตอบโจทย์ปัญหาของภูมิภาค และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มตลาดเป้าหมายในพื้นที่

๔.๔.๒ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมรองและชุมชน

สำหรับการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมรองและชุมชน คือ ต้องการให้การท่องเที่ยวช่วยลดความเหลื่อมล้ำในแง่ของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย แต่ความท้าทายอย่างที่สุด คือ วิธีการดำเนินการในทางปฏิบัติที่จะให้การเปิดตัวเมืองรองและชุมชนสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ไม่ทิ้งความเสียหายไว้ในภายหลัง จึงให้ความสำคัญเรื่องการประเมินความพร้อมของเมืองรองและชุมชน เพื่อให้มั่นใจว่า ความต้องการด้านการตลาดจะดำเนินไปอย่างสมดุลกับความพร้อมด้านอุปทาน

การทำงานกับภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชน จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุด โดยการส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็ง แบ่งได้เป็น ๓ รูปแบบ คือ

๑) การสร้างสรรค์เส้นทางท่องเที่ยวที่กระจายการเดินทางจากศิลปวัฒนธรรมหลักเข้าสู่ศิลปวัฒนธรรมรอง และชุมชน ภายใต้แนวคิด A B C ดังนี้

A. Additional คือ เส้นทางท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมหลัก เชื่อม ศิลปวัฒนธรรมรอง

B. Brand New คือ ศิลปวัฒนธรรมรองศักยภาพ

C. Combined คือ เส้นทางศิลปวัฒนธรรมรอง เชื่อม ศิลปวัฒนธรรมรองด้วยกัน

๒) ประเมินศักยภาพวัฒนธรรมรอง โดยพิจารณาจำนวนผู้เยี่ยมชมเข้าพื้นที่ร่วมกับอัตราการเข้าพักแรม โดยสามารถแบ่งระดับเป็น ๓ Tiers ดังนี้

Tier 1 พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความพร้อม แบบเที่ยวได้ และ พักแรมได้

Tier 2 พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ควรส่งเสริม ให้เที่ยว และ พักแรม

Tier 3 พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ควรส่งเสริม ให้เที่ยวไปเช้า-เย็นกลับ

๓) ประเมินศักยภาพชุมชน โดยทำงานร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนเจ้าของแหล่ง เพื่อคัดกรองชุมชนที่พร้อมในการส่งเสริมให้ตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ

๔.๔.๓ เป้าหมายและทิศทางปี ๒๕๖๒ และการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ปี ๒๕๖๒

กำหนดให้เป้าหมายรายได้รวม ทั้งจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศและในประเทศเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๑.๕ โดยตั้งเป้าหมายการเติบโตของตลาดต่างประเทศ ร้อยละ ๑๒ และในประเทศ ร้อยละ ๑๐ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๑ ผลที่ได้ทางเศรษฐกิจจะไม่ได้มุ่งแต่เรื่องการเพิ่มรายได้ แต่จะให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ในขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยควบคู่ไปกับการส่งเสริมเมืองรองและชุมชน

การดำเนินงานในท้องถิ่นให้บรรลุตามเป้าหมาย ควรเน้นการดำเนินงานใน ๓ ส่วน คือ การส่งเสริมตลาดต่างประเทศ ตลาดในประเทศ และการกำหนดแคมเปญการสื่อสารการตลาด

สำหรับ ทิศทางการส่งเสริมตลาดในประเทศของแต่ละภูมิภาค จะมีจุดเน้น ดังนี้

- ภาคเหนือ : เจาะตลาดศักยภาพด้วยประสบการณ์สัมผัสวิถีเหนือแท้ๆ

- ภาคตะวันออก/เฉียงเหนือ : ขยายฐานกลุ่ม Silver Age ด้วยฮีต ๑๒ คอง ๑๔ หัตถกรรม และอาหารถิ่นอีสาน

- ภาคกลาง : เดินทางย้อนอดีตแบบ Premium Nostalgia

- ภาคตะวันออก : เจาะกลุ่ม SMEs และ Corporate เดินทางในวันธรรมดา

- ภาคใต้ : ปรับมุมมองการรับรู้ที่ไม่ได้มีดีแค่ทะเล และพลิกมุมมองของจังหวัดภาคใต้

ชายแดน

ในวิจัยนี้จะขอลำถึงเฉพาะแคมเปญสื่อสารตลาดในประเทศ การกระตุ้นให้คนไทยหันมาสนใจเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ Key Message ในการสื่อสาร คือ ทำให้การท่องเที่ยวเมืองไทยเท่กว่าที่เคยด้วย แคมเปญ Amazing ไทยเท่ แคมเปญที่จะทำให้คนไทยเห็นว่าการเที่ยวเมืองไทยสวยทุกที่ ทุกเวลา ด้วยการเที่ยวแบบลึกซึ้งและเข้าถึง

ในปี ๒๕๖๒ เป็นต้นไป คนท้องถิ่นทั่วไทยจะถูกเรียกว่า Local Hero

- ฮีโร่ ผู้ปกป้องวิถีชีวิต วัฒนธรรมให้คงอยู่
- ฮีโร่ ผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อยอดและเพิ่มคุณค่า
- ฮีโร่ ผู้ถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นให้เป็นแรงบันดาลใจของผู้คน
- ฮีโร่ ที่จะทำให้คนไทยมองโลกและเข้าใจชีวิตในมุมใหม่
- ฮีโร่ ที่เป็นคนธรรมดา แต่มีศักดิ์ศรีที่น่าชื่นชม เพราะมีความเข้าใจถิ่น และรักถิ่น

อย่างจริงจัง

จึงสรุปได้ว่า องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยได้แก่ กรอบการจัดทำพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการจัดการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดที่ ททท. กำหนดไว้ ที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมอย่างสำคัญของทุกหน่วยงาน องค์กร กลุ่มพลังมวลชน ชุมชน ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาประเทศ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เพื่อสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการอนุรักษ์ และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และ เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษา กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย สำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน ในบทนี้ มีผลการศึกษาพอสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการศึกษาวิจัย

๕.๑.๑ จัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

สรุปผลการศึกษาวิจัยโดยการลงพื้นที่ภาคสนาม ในภาพรวม พบว่า เวียงกาหลงในอดีต คือ อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย บางส่วน และอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง บางส่วน มีโบราณสถาน ศิลปะ และวัฒนธรรมเวียงกาหลงเกือบทุกพื้นที่ และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของท้องถิ่นอีกด้วย มีทั้งแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นของชุมชน เป็นของเอกชน และเป็นแหล่งที่รัฐร่วมกับชาวบ้านและเอกชนสร้างขึ้น โดยรวมทั้งอนุสาวรีย์ โบราณสถาน ศาสนสถานด้วย ซึ่งสามารถแยกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นโบราณสถาน และกลุ่มที่เป็นศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวของท้องถิ่นด้วย เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในพื้นที่เวียงกาหลง

การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในงานวิจัยฉบับนี้ จะกำหนดใช้แหล่งศิลปะและวัฒนธรรมในเขตอำเภอแม่สรวย และ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยคัดเอาจำนวน ๑๐ แหล่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยงการเดินทางเข้าถึง และระยะเวลาที่ใช้ในเดินทางท่องเที่ยว นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้นำสถานที่ทางศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งสถานที่ที่น่าสนใจอื่นๆ ประกอบเป็นเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของพื้นที่และความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม อันจะทำให้เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวในอนาคตได้ โดยกำหนดสถานที่เหล่านั้นเป็นศิลปวัฒนธรรมหลัก กับศิลปวัฒนธรรมรอง

ศิลปวัฒนธรรมหลัก หมายถึง สถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณสถาน พุทธศิลปกรรม รวมถึงศิลปะที่เชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วย ซึ่งประกอบด้วย วัดพระธาตุจอมแจ้ง ศาลสมเด็จพระนเรศวร วัดแสงแก้วโพธิญาณ วัดศรีสุทธาวาส พระธาตุจอมฝ่อ. อาคารประวัติศาสตร์และ

พิพิธภัณฑสถานอำเภอเวียงป่าเป้า เต่าเผาทุ่งม่าน (เต่าอู๋ยา) เมืองวัฒนธรรมโบราณเวียงกาหลง วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง. วัดพระธาตุม่อนพระเจ้าหลาย และวัดพระธาตุแม่เจดีย์ รวม ๑๑ แห่ง ที่ถือว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมหลักของเวียงกาหลงที่มีอยู่ในปัจจุบันให้ได้ศึกษาเรียนรู้ มีทั้งศิลปะแบบดั้งเดิม และศิลปะร่วมสมัยที่แต่ละแห่งสร้างสรรค์ให้เป็นศิลปะอันงดงามของล้านนาอีกแบบหนึ่ง

ศิลปวัฒนธรรมรอง หมายถึง สถานที่ที่แสดงนิทรรศการศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลงร่วมสมัย สถานที่จำหน่าย รวมถึงแหล่งธรรมชาติที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวในเวียงกาหลงด้วย ประกอบด้วย กลุ่มเครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลง เต่าคุนหัน จีตติง เต่าลุงศรี ลืมเนตร (นายภานุวัฒน์ ลืมเนตร) หอศิลป์นิตยา ตามวงศ์ น้ำพุร้อนเวียงป่าเป้า น้ำพุร้อนโป่งเทวีหรือทุ่งเทวี ของผาแม่ชะจาน และ. วิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ห่าง จากการแบ่งสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลง ออกเป็นศิลปวัฒนธรรมหลัก และศิลปวัฒนธรรมรองนี้ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกชม ศึกษาเรียนรู้ได้ตามความสนใจของตนเอง ตามแผนที่ทางศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลง

๕.๑.๒ การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการอนุรักษ์ และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

สรุปผลการศึกษาวิจัย พบว่า มีพื้นที่เกือบทุกตำบลของอำเภอเวียงป่าเป้า เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ควรอนุรักษ์ และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมได้ ที่สำคัญ ได้แก่ โบราณสถานทางพระพุทธศาสนา โบราณสถานเต่าเผาทุ่งม่าน (เต่าเผ่าอู๋ยา ถาดู๋) เต่าเผาเครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลง โดยลุงหัน จีตติง เลขที่ ๙๗ หมู่ที่ ๓ บ้านทุ่งม่าน ตำบลเวียงกาหลง เต่าเผาเครื่องปั้นดินเผาโบราณลุงศรี ลืมเนตร เลขที่ ๔๖ หมู่ที่ ๓ บ้านทุ่งม่าน รวมไปถึงศิลปินท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาศิลปะเวียงกาหลงดั้งเดิม และศิลปะร่วมสมัย ได้แก่เต่าเผาไฟฟ้าวัดแม่ห่าง (บ้านแม่ห่างใต้) ตำบลเวียงกาหลง เต่าเผาเครื่องปั้นดินเผาโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ เต่าเผาโรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม เมื่อนำพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรมไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในพื้นที่เวียงกาหลง

สล่าหัน จีตติง และสล่าศรี ลืมเนตร เป็นต้นกำเนิดของการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงเพื่อการอนุรักษ์และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในพื้นที่เวียงกาหลง เนื่องจากทั้ง ๒ ท่าน ได้เล็งเห็นถึงร่องรอยอารยธรรมอันเก่าแก่ของชุมชน จึงได้ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเวียงกาหลงและศึกษาเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง โดยเฉพาะ สล่าหัน จีตติง ท่านได้ทดลองผลิตเครื่องเคลือบโดยใช้วัตถุดิบที่หาได้ในพื้นที่จนกระทั่งมีประสบการณ์ด้านการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้รับการคัดสรรให้เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ ๔ ดาว เมื่อ ปี ๒๕๔๖ สล่าหันได้ศึกษาค้นคว้าถึงกรรมวิธีที่จะผลิตเครื่องเคลือบให้มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับเครื่องดั้งเดิม เช่น การผลิตด้านอนุรักษ์ การผลิตด้านศิลปะร่วมสมัย การผลิตงานปูนต่ำและลอยตัว เครื่องเคลือบเวียงกาหลงของสล่าหันจึงมีความประณีตในทุกชิ้นงาน ไม่ใช้วัตถุดิบที่เป็นสารเคมี และใช้วัตถุดิบในพื้นที่ทั้งหมด ตั้งแต่ดิน สี และน้ำเคลือบ สล่าหันมีเทคนิคการเผาที่ทำให้สามารถผลิตเครื่องเคลือบที่บาง มีน้ำหนักเบาซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องเคลือบเวียง

กาหลง และมีลวดลายมากกว่า ๕๐ ลาย เป็นที่นิยมนำไปเป็นของตกแต่ง เหมือนวัตถุโบราณ ในกลุ่มลูกค้ำที่เป็นคนพบดีชาวต่างชาติที่ชอบสะสมของโบราณ

ปัจจุบันมีกลุ่มประกอบการทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์และเป็นอาชีพเสริมรายได้เป็นอย่างดีเจนน้อย ๕ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง โดยลุงทัน ธิจิตตั้ง กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาโบราณเตาสูงศรี ลิ่มเนตร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเวียงกาหลงเซรามิค กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวัดแม่हां กลุ่มสถานศึกษา ได้แก่ โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม

๕.๑.๓ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษา กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

สรุปผลการศึกษาวิจัย ในภาพรวม พบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษา กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นแผนการขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน และการจัดทำแผนการพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในพื้นที่ทางวัฒนธรรมในเขตเวียงกาหลง สำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน โดยเป็นเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดหนองบัวพิทยา และโรงเรียนระดับประถมศึกษา /มัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตำบลเวียงกาหลง ร่วมกับ สภาวัฒนธรรมอำเภอเวียงป่าเป้า ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่हां

นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม หรือเรียกว่า วิสาหกิจวัฒนธรรมเป็นแนวทางสำหรับการประสานศิลปะและวัฒนธรรมกับการตลาด เพื่อส่งเสริมให้เกิดกิจการภายในชุมชน สามารถสร้างรายได้ สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจโดยมีตลาดรองรับ และยังคงคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมไว้ได้ เป็นการส่งเสริมชุมชนเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงหรือผู้ที่สร้างนวัตกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรม เกิดจากศิลปะและวัฒนธรรมด้านต่างๆ เช่น จากบุคลากรทางศิลปะ ผลิตทางศิลปะและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม เป็นต้น เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากกิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรมนั้นๆ

เครือข่ายความร่วมมือด้านแหล่งศิลปวัฒนธรรมไม่ใช่เฉพาะเวียงกาหลงเท่านั้น แต่เป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ครอบคลุมทั้งอำเภอเวียงป่าเป้าและบางส่วนของอำเภอมะสรวย โดยสรุปมี ๓ ฝ่าย ได้แก่ (๑) หน่วยงานการศึกษาและหน่วยงานของรัฐ (๒) หน่วยงานทางศาสนา และ (๓) ชุมชนและหน่วยงานเอกชน โดยสามารถนำแหล่งศิลปะและวัฒนธรรม ในเขตอำเภอมะสรวย และ อำเภอเวียงป่าเป้า ที่ได้คัดเลือกเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งศิลปะและวัฒนธรรม และหน่วยงานในพื้นที่

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชนนั้น ต้องศึกษาพื้นฐานความรู้วัฒนธรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ทั้งที่เป็นศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม และศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ตลอดถึงแหล่งอารยธรรมโบราณเวียงกาหลงให้ชัดเจน แล้วนำไปสู่การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมอันจักเชื่อมโยงถึงการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลงที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วส่งเสริมให้เกิดกระบวนการสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ที่เป็นโบราณสถาน กลุ่มอนุรักษ์สืบสานและฟื้นฟู

ศิลปะและวัฒนธรรมดั้งเดิม กลุ่มส่งเสริมการนำศิลปะเวียงกาหลงไปเป็นอาชีพเสริมรายได้แก่ชุมชน เช่น ของที่ระลึก ของประดับตกแต่งบ้าน สถานที่ ฯลฯ และกลุ่มอื่น ๆ ที่ทำการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลง โดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษากับภาคงานของรัฐ ภาคเอกชน และภาคของประชาชนเป็นฐานในการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงจึงจะทำให้เกิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน และที่สำคัญต้องอาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าร่วมขับเคลื่อนด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง หรือพื้นที่ทางวัฒนธรรมใด ๆ ถ้าขาดความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจในศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน ก็ไม่สามารถที่จะทำให้การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้นๆ บรรลุผลตามที่ชุมชนต้องการหรือประเทศชาติต้องการได้

๕.๒ สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลงยุคไทยแลนด์ ๔.๐ โดยได้กรอบการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นกรอบดำเนินการ เพื่อสนองนโยบายรัฐบาลตาม ยุทธศาสตร์ชาติ เป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น โดยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปฏิบัติ โดยมุ่งไปที่

๑) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยว ผ่านการพัฒนา สินค้าและบริการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นอาชีพที่ยั่งยืนของเวียงกาหลง

๒) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทยยกระดับมาตรฐานธุรกิจ บริการด้านการส่งเสริมสุขภาพ

๓) การเสริมความงามสู่ตลาดระดับสูง

๔) การท่องเที่ยวทางน้ำ

๕) การท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค เพื่อขยายการท่องเที่ยวของไทย และภูมิภาคไปพร้อมกัน ซึ่งนับเป็นมูลค่ามากมายที่จะสามารถพัฒนาชุมชนให้น่าท่องเที่ยว เน้นพัฒนาระดับท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้ การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเวียงกาหลง จึงต้องนำเป้าประสงค์ดังกล่าวมาเป็นส่วนสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเวียงกาหลง จะต่อยอดการทำงานบน ๓ จุดเน้นเดิมของปี ๒๕๖๑ คือ

๑) ใช้วิถีการกินนำไปสู่การสัมผัส Local Experience

๒) สร้างมูลค่าเพิ่มด้วย content

๓) สร้างกระแสใส่ใจสิ่งแวดล้อม และเพิ่มเรื่องชูอัตลักษณ์เมืองรอง มาเป็นส่วนผสมหลักในการสร้างสรรค์สินค้า สร้างประสบการณ์ ด้านการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายทั้งในตลาดต่างประเทศและตลาดในประเทศต่อไป

สำหรับการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมรองและชุมชน คือ ต้องการให้การท่องเที่ยวช่วยลดความเหลื่อมล้ำในแง่ของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย แต่ความท้าทายอย่างที่สุด คือ วิธีการดำเนินการในทางปฏิบัติที่จะให้การเปิดตัวเมืองรองและชุมชนสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ไม่ถึงความเสียหายไว้ในภายหลัง จึงให้ความสำคัญเรื่องการประเมินความพร้อมของเมืองรองและชุมชน เพื่อให้มั่นใจว่า ความ

ต้องการด้านการตลาดจะดำเนินไปอย่างสมดุลกับความพร้อมด้านอุปทาน การทำงานกับภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชน จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุด โดยการส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็ง แบ่งได้เป็น ๓ รูปแบบ คือ

๑) การสร้างสรรค์เส้นทางท่องเที่ยวที่กระจายการเดินทางจากศิลปวัฒนธรรมหลักเข้าสู่ศิลปวัฒนธรรมรอง และชุมชน ภายใต้แนวคิด A B C ดังนี้

A. Additional คือ เส้นทางท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมหลัก เชื่อมศิลปวัฒนธรรมรอง

B. Brand New คือ ศิลปวัฒนธรรมรองศักยภาพ

C. Combined คือ เส้นทางศิลปวัฒนธรรมรอง เชื่อม ศิลปวัฒนธรรมรองด้วยกัน

๒) ประเมินศักยภาพวัฒนธรรมรอง โดยพิจารณาจำนวนผู้เยี่ยมชมเข้าพื้นที่ร่วมกับอัตราการเข้าพักแรม โดยสามารถแบ่งระดับเป็น ๓ Tiers ดังนี้

Tier 1 พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความพร้อม แบบเที่ยวได้ และ พักแรมได้

Tier 2 พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ควรส่งเสริม ให้เที่ยว และ พักแรม

Tier 3 พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ควรส่งเสริม ให้เที่ยวไปเช้า-เย็นกลับ

๓) ประเมินศักยภาพชุมชน โดยทำงานร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนเจ้าของแหล่ง เพื่อคัดกรองชุมชนที่พร้อมในการส่งเสริมให้ตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ

ในขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย ควบคู่ไปกับการส่งเสริมเมืองรองและชุมชน เน้นการดำเนินงานในทิศทางส่งเสริมตลาดในประเทศของแต่ละภูมิภาค จะมีจุดเน้น เจาะตลาดศักยภาพด้วยประสบการณ์สัมผัสวิถีเหนือแท้ ๆ และในปี ๒๕๖๒ เป็นต้นไป คนท้องถิ่นเวียงกาหลงจะถูกเรียกว่า Local Hero

- ฮีโร่ ผู้ปกป้องวิถีชีวิต วัฒนธรรมให้คงอยู่
- ฮีโร่ ผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อยอดและเพิ่มคุณค่า
- ฮีโร่ ผู้ถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นให้เป็นแรงบันดาลใจของผู้คน
- ฮีโร่ ที่จะทำให้คนไทยมองโลกและเข้าใจชีวิตในมุมใหม่
- ฮีโร่ ที่เป็นคนธรรมดา แต่มีศักดิ์ศรีที่น่าชื่นชม เพราะมีความเข้าใจถิ่น และรักถิ่น

อย่างจริงจัง

จึงสรุปได้ว่า องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยได้แก่ กรอบการจัดทำพื้นที่ทางวัฒนธรรม เพื่อการจัดการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดที่ ททท. กำหนดไว้ ที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมอย่างสำคัญ ของทุกหน่วยงาน องค์กร กลุ่มพลังมวลชน ชุมชน ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาประเทศ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๕.๓ อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นการศึกษาวเคราะห์แหล่งศิลปวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงและมีคุณค่าของเวียงกาหลงเป็นหลัก แล้วนำแหล่งศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ใกล้เคียงมาประกอบ คือ พื้นที่ในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า และ พื้นที่บางส่วนของเขตอำเภอแม่สรวย เพื่อนำมาจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยคำนึงแหล่งศิลปวัฒนธรรมที่แสดงถึงศิลปะและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีพื้นที่, ความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกัน, อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวเดียวกัน โดยกำหนดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวหลักและเส้นทางท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมรอง โดยแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ แหล่งศิลปวัฒนธรรมเนื่องด้วยโบราณสถานศาสนสถานและวัดวาอารามในพระพุทธศาสนา แหล่งศิลปวัฒนธรรมที่เป็นอนุสาวรีย์อาคารและสิ่งปลูกสร้าง และแหล่งศิลปวัฒนธรรมที่เป็นงานหัตถกรรมและศิลปกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล^๑ ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาศรีพญากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัย พบว่า จังหวัดปทุมธานีมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวมอญ ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ทางด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่ วัดมอญ เตาโอ่งอ่าง เครื่องปั้นดินเผา ตุ่มสามโคก ตลอดจนด้านประเพณี เทศกาล ได้แก่ งานสงกรานต์ งานแห่เสาหงส์ธงตะขา และวิถีชีวิตของชุมชนมอญ ได้แก่ อาหารการกิน การแต่งกาย ดังนั้น แสดงให้เห็นว่า หากนำสิ่งที่อยู่ในชุมชน เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และเป็นที่ยึดมั่นในของคนภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ย่อมจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและบริการของชุมชนได้

การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในเขตเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ แต่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกัน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ต้องปรับประยุกต์จากสิ่งเก่าและสิ่งใหม่ผสมผสานกัน เป็นลักษณะการสร้างให้เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมด้วยรูปแบบใหม่ขึ้น และเป็นการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความผสมผสานมีความแตกต่างและความเหมือนกับวัฒนธรรมดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา สำหรับเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรมเขตเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เพื่อจัดทำแผนการพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม เป็นการนำเสนอแนวคิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และแนวทางการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม สำหรับนำไปใช้ขับเคลื่อนงานศิลปะและวัฒนธรรมในเขตเวียงกาหลง ได้แก่ ๑) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและวิสาหกิจชุมชนในเขตเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า ๒) แนวทางการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมนั้น เป็นแนวทางที่วางแผนในกรณีที่เกิดปัญหาขึ้นแล้ว หรือป้องกันปัญหาที่ยังไม่เกิดขึ้น คือ แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างรู้เท่าทันและตระหนักในคุณค่าวัฒนธรรมทั้งสองฝ่าย ทั้งเจ้าของวัฒนธรรมหรือแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว และแนวทางการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ๓) แนวโน้มรูปแบบและการจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิง

^๑ อ้างแล้ว, พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล, การศึกษาศรีพญากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี, หน้า ๒๓.

ศิลปวัฒนธรรมในเขตเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า ทั้งการจัดจำหน่ายสินค้าและการบริการการท่องเที่ยวในปัจจุบัน คือ การพัฒนารูปแบบการบริการการท่องเที่ยวจากทรัพยากรที่มีอยู่เดิม และการสร้างสถานที่ท่องเที่ยวใหม่จากทรัพยากรศิลปวัฒนธรรม และ ๔) สรุปการจัดทำแผนการพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม คือ การรักษามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการที่มีอยู่เดิม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการใหม่ๆ และการขยายขอบเขตแหล่งท่องเที่ยวและการบริการเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล^๒ ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาศิลปะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี พบว่า แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี ควรเน้นการพัฒนาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ อนุรักษ์และถ่ายทอดปัญญา และองค์ความรู้ให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง ส่วนแนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนชาวมอญ ควรพัฒนาด้านการคมนาคม โดยการปรับปรุงถนน และพัฒนาเส้นทางเดินทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงถึงกัน ตลอดจนพัฒนาด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว ควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวรรณ นิธิภานันท์^๓ ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษา : เพลินวาน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย้อนยุค “เพลินวาน” มีกระบวนการสร้างพื้นที่ (เชิงกายภาพ) ที่มีความแตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป กล่าวคือ เป็นการสร้างพื้นที่แบบนำอดีตมาตัดปะ มีการคัดเลือกอดีตในช่วงเวลาที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เป็นการสร้างอดีตด้วยข้อมูลที่มาจากการผสมผสาน เป็นการสร้างความหมายใหม่ และเป็นการสร้างพื้นที่ที่ไม่ต้องการอ้างอิงบริบทของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทั้งนี้สิ่งสำคัญในกระบวนการสร้างพื้นที่คือ เรื่องของการออกแบบและใช้องค์ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมที่เป็นการผสมผสานทั้งศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกัน ดังนั้น การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมนั้น ไม่จำเป็นต้องนำช่วงระยะเวลาทุกช่วงในประวัติศาสตร์มานำเสนอ เพียงแต่นำช่วงระยะเวลาที่ผู้คนรับทราบและจดจำมานำเสนอ ถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาแหล่งศิลปวัฒนธรรมในชุมชนได้ แหล่งศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลง จึงควรนำเสนอเพียงช่วงระยะเวลาที่ผู้รับทราบและจดจำ คือ ช่วงระยะเวลาของเวียงกาหลงดังชื่อ เพราะมีวัฒนธรรมที่ผู้รับทราบและจดจำได้ คือ ผลิตภัณท์เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง แนวคิดปรัชญาที่ปรากฏบนลวดลายเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง

^๒ อ้างแล้ว, พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล, การศึกษาศิลปะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี, หน้า ๕๓.

^๓ อ้างแล้ว, ธนวรรณ นิธิภานันท์, กระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเพลินวาน อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์, หน้า ๔๘.

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะการนำผลงานวิจัยไปใช้

๑. หน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่มบุคคลในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้าและอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย สามารถนำข้อมูลที่ได้และแนวคิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ ได้ต่อยอดเพื่อให้สามารถดำเนินการทั้งทางด้านสินค้าและการบริการให้มีศักยภาพยิ่งขึ้นกว่าปัจจุบันได้

๒. หน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องนอกพื้นที่ สามารถนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเข้าไปส่งเสริมและต่อยอดองค์ความรู้ ทั้งในรูปแบบการส่งเสริมการตลาดเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มของสินค้าและการบริการ และรูปแบบการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เน้นการวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงพื้นที่เป้าหมาย เพื่อหาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ ดังนั้น ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ โดยนำแนวคิดที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปทดลองปฏิบัติกับชุมชนใดชุมชนหนึ่ง แล้วหาชุมชนต้นแบบในการพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนต้นแบบหรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรมต้นแบบ

๒. ควรมีการศึกษาวิจัยในลักษณะเปรียบเทียบแหล่งวิสาหกิจและแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรมระหว่างชุมชน หรือระหว่างพื้นที่ที่ต่างวัฒนธรรมกัน เช่น พื้นที่ระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง พื้นที่ภาคเหนือกับภาคใต้ เป็นต้น เพื่อหาจุดร่วมในการพัฒนาชุมชนต้นแบบต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑.๑ หนังสือ

- กรชนก สนิทวงศ์. **ตำนานประวัติศาสตร์เชียงใหม่ในอดีต**. เชียงราย : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย. ๒๕๕๒.
- กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม. **แผนที่ชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๔๘.
- กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา. **เรื่องวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา. ๒๕๒๐.
- กลุ่มวิจัยและประเมินคุณภาพทางการศึกษา. **โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๔๓.
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. **สังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๐.
- งามพิศ สัตย์สงวน. **วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย: การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ : เท็กซ์ แอนด์เจอนัล พับลิเคชั่น จำกัด. ๒๕๔๕.
- ดิฐา แสงวัฒนะชัย และคณะ. **การสร้างแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหนองคูขาด อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๕๘.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. **การมีส่วนร่วมในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๒๗.
- นิเทศ ดินณะกุล. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๖.
- บดินทร์ กินวงศ์และคณะ. **ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่-เชียงใหม่**. เชียงราย : มูลนิธิส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. ๒๕๔๖.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. **๓๐ ชาติในเชียงใหม่**. กรุงเทพฯ: ศยาม. ๒๕๔๗.
- ประชาภิจักรจักร, พระยา. **พงศาวดารโยนก**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา. ๒๕๑๖.
- ประวิทย์ ตันตลานุกุล. **ตำนานวัดพระธาตุผาเงา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. เชียงราย : วัดพระธาตุผาเงา. ๒๕๕๐.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. **ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : วชรินทร์การพิมพ์. ๒๕๒๔.
- มนตรี กระพุ่มมัลย์. **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน**. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๙.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๕๖.

- ศรีศักดิ์ วลลิโกดม. **ล้านนาประเทศ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน. ๒๕๔๕.
- สากล สถิตวิทยานันท์. **ภูมิศาสตร์การเกษตร**. กรุงเทพฯ: แพร่วิทยา. ๒๕๓๒.
- สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. **เมืองเชียงแสน**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. ๒๕๓๙.
- สุรัสวดี อ่องสกุล. **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. เชียงใหม่ : ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๓๘.
- _____. **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. เชียงใหม่ : ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๕๑.
- เสาวภา ไพทยวัฒน์. **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย:แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา**. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์การศาสนา. ๒๕๔๐.
- อคิน รพีพัฒน์. **แนวคิดในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ฉบับที่ ๘**.
มปท. มปป.
- อนุสรณ์การสมโภชเมืองเชียงราย ๗๒๕ ปี**. เชียงใหม่ : เชียงใหม่สหนวิกิจ. ๒๕๒๙.อมรา พงศา
พิชญ์. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๒.
- _____. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม)**.
กรุงเทพฯ : นักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๗.
- _____. **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๑.

๑.๒ รายงานการวิจัย

- กรรณิกา ชมดี. **การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ:ศึกษาเฉพาะการมี
โครงการบ้านสารภีตำบลท่าช้าง อำเภอรินจาราบ จังหวัดอุบลราชธานี**.
รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๔.
- กิตติชัย การโสภ. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้
หลักสูตรประถมศึกษา**. รายงานการวิจัย เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๓๖.
- ทัศนีย์ ไทยาภิรมย์. **การสร้างความพร้อมในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนใน
บริหารงานโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมือง**. รายงานการวิจัย เชียงราย : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงราย. ๒๕๒๖.
- ธนวรรณ นิธิพานันท์. **กระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษา
เพลินวาน อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์**. รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ : วิทยาลัย
สหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๕๘.
- นพพร นิลนรงค์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน:ศึกษากรณีบ้านไม้ตะเคียน
ตำบลตะเคียนปม กิ่งอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์**. รายงานการวิจัย เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๓๘.
- นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทย**. รายงานการวิจัย
เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๒๔.

- นิพนธ์ จินดาธรรม. บทบาทการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาเชียงรายขององค์การบริหารส่วนตำบล. รายงานการวิจัย
เชียงราย : สถาบันราชภัฏเชียงราย. ๒๕๔๔.
- ปรัชญา เวสารัชช์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน. รายงานการวิจัย.
กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๒๘.
- พงษ์ศักดิ์ ปันแก้ว. การสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (เวียงหนองล่อง) ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอ
แม่จันจังหวัดเชียงราย. เชียงราย : โรงเรียนจันจว้าวิทยาคม. ๒๕๔๘.
- พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ. การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่าน
กระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรายน้อย.
รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ๒๕๕๗.
- พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล. การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี. รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๕๓.
- พิชญาค์ จูแจ่มญาณ. การมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน จังหวัด
เชียงใหม่. รายงานการวิจัย เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๒๙.
- พิมพา ตามี. ความต้องการของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนประถมศึกษา
อำเภออ้อมก้อย จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๐.
- พิมานา บุรณพินทุ. การมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมศึกษาและการพัฒนาชุมชนบ้านปง
กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน. รายงานการวิจัย เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
๒๕๓๖.
- ยุทธชัย ชูชัย. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทาง
การศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย.
รายงานการวิจัย เชียงราย: สถาบันราชภัฏเชียงราย. ๒๕๔๔.
- วิรัตน์ หมั่นจินะ. ปัจจัยที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของผู้แทน
ประชาชนในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดเชียงราย.
รายงานการวิจัย เชียงราย : สถาบันราชภัฏเชียงราย. ๒๕๔๔.
- สุทัศน์ กันทะมา. การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทย. รายงานการวิจัย
เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๒.
- สุรัชย์ ต้อยศ. การพัฒนาบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้โดย
ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมแบบ AIC ของโรงเรียนบ้านสันหลวงสามัคคี อำเภอ
พญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย. รายงานการวิจัย เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงราย. ๒๕๔๘.
- อรุณี กาพย์ไชย. บริบททางสังคมวัฒนธรรมที่กำหนดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพระดับ
ครอบครัวและชุมชน. รายงานการวิจัย เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๕.

๑.๓ วารสาร/จุลสาร

กนกพร ฉิมพลี. แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ ตำบลตะคุ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา. วารสารชุมชนวิจัย ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๙) หน้าที่ ๗ – ๘.

มาลินี ศรีไมตรี. การพัฒนารูปแบบและศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นสู่นักท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙) หน้าที่ ๕๓-๕๔.

สุพรรณิ พรพนารมย์ และ วิลาวัลย์ ปัดภัย. การจัดการองค์ความรู้เพื่อทำแผนที่ทางวัฒนธรรม. วารสารภาษาและวัฒนธรรม ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ – ๒ (มกราคม – ธันวาคม ๒๕๕๐) สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

๑.๔ หนังสือแปล

Corol Ember and Melvin Ember. **Cultural Antropology**. New Jersey : Prentice-Hall. 1977.

ภาคผนวก ก

เครื่องมือการวิจัย

(๑) แบบเก็บข้อมูลพื้นฐานทางศิลปกรรมและศิลปวัฒนธรรม
ลักษณะทางสังคม แหล่งศิลปกรรม แหล่งวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น
ในเขตตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ชื่อหมู่บ้าน / ชุมชน.....
หมู่ที่ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๑. ลักษณะทางสังคมของท้องถิ่น

๑.๑ ทางกายภาพ

(๑) หมู่บ้านนี้อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเป็นระยะทาง.....กิโลเมตร

☐ อยู่ในเขตเทศบาล

☐ อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

(๒) ที่ตั้งหมู่บ้านมีลักษณะ

☐ ที่ราบ

☐ ที่ราบริมแม่น้ำ

☐ เชิงเขา

☐ ในหุบเขา

(๓) ลักษณะการตั้งบ้านเรือน

☐ แออัด

☐ กระจายกระจ่าย

☐ เป็นกลุ่ม

☐ ตามแนวถนน

☐ ตามแนวแม่น้ำ

☐ อื่นๆ

(๔) ลักษณะภูมิอากาศ

☐ เป็นไปตามฤดูกาล

☐ เย็นสบายตลอดปี

☐ ร้อนแห้งแล้ง

☐ อื่นๆ.....

๑.๒ ชชาติพันธุ์

ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนี้ประกอบด้วยชาติพันธุ์ คือ

☐ ไทยยวน (คนเมือง)

☐ ไทยลื้อ

☐ ไทยใหญ่

☐ ไทยยอง

☐ ไทยภูเขาเผ่า.....

☐ อื่นๆ.....

๑.๓ การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของประชาชนในหมู่บ้านนี้ คือ

☐ อาชีพเกษตรกรรม

☐ รับจ้าง

☐ ค้าขาย

☐ อื่นๆ

๑.๔ ประวัติหมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหรือชุมชนแห่งนี้

(๑) หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นเมื่อ

.....

.....

(๒) ผู้ก่อตั้งหรือชนกลุ่มแรกที่มาอยู่ คือใคร มาจากไหน

.....

.....

(๓) กลุ่มที่ติดตามมาอยู่ในท้องถิ่นนี้ในเวลาต่อมาคือใคร มาจากไหน

.....

(๔) สาเหตุที่เลือกอยู่ที่นี่ เพราะ

.....

(๕) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน (ทั้งทางบวกและทางลบ)

.....

.....

.....

.....

.....

(๖) ประวัติการตั้งชื่อหมู่บ้าน (ในกรณีที่ชื่อหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กับประวัติของท้องถิ่น หรือ

(๖) ประวัติการตั้งชื่อหมู่บ้าน (ในกรณีที่ชื่อหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กับประวัติของท้องถิ่น หรือมีความน่าสนใจ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ลักษณะทางวัฒนธรรม : เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมประเพณี

๒.๑ ศาสนาหรือความเชื่อโดยทั่วไปในละแวกนี้ ชาวบ้านนับถือ

☐ ศาสนาพุทธ

☐ ศาสนาคริสต์

☐ ศาสนาอิสลาม

☐ ผี

☐ อื่นๆ

๒.๒ ปุชนิยสถานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญที่สุดที่ชาวบ้านนับถือ

(๑) ชื่อ

(๒) สถานที่ตั้ง

.....

(๓) ลักษณะทางกายภาพ (สัณฐาน, ขนาด, วัสดุที่ใช้ ฯลฯ)

.....

(๔) ความเป็นมาและสภาพปัจจุบัน

.....

(๕) เทศกาลหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับปุชนิยสถานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

.....

๒.๓ งานประเพณีที่สำคัญตามเทศกาล เช่น งานสงกรานต์, งานจับออกไฟ, ลอยกระทง, งานทานข้าวใหม่, งานแข่งเรือ ฯลฯ

.....

๒.๔ พิธีกรรมอื่นๆ ที่ปฏิบัติตามความเชื่อถือเฉพาะกลุ่ม เช่น การเลี้ยงผีปู่ย่าในชนบท, การเลี้ยงผีเสื้อบ้านหรือผีเสื้อวัด, พิธีสืบทอดบ้านเป็นต้น มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๕ การละเล่นพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้าน (ที่ยังมีการสืบทอดจนถึงปัจจุบัน)

.....

.....

.....

.....

๓. สถานที่สำคัญ

๓.๑ แหล่งโบราณคดี

(๑) ชื่อ

(๒) สถานที่ตั้ง

(๓) ประวัติความเป็นมา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(๔) ลักษณะทั่วไป (ลักษณะทางโบราณคดีของสิ่งนั้น)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(๕) หลักฐานที่พบ (หลักฐานทางโบราณคดี เช่น พระพุทธรูป อิฐ จารึก ถ้วย ฯลฯ)

.....

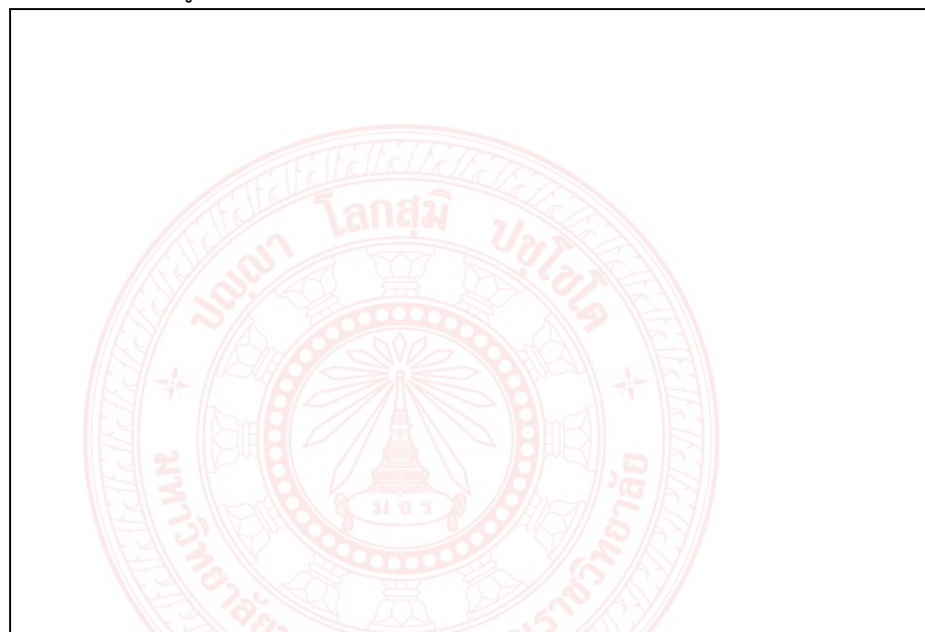
.....

.....

.....

.....

(๖) เส้นทางเข้าสู่แหล่งโบราณคดี (วาดแผนที่ประกอบ)

๓.๒ สถานที่สำคัญทางศาสนา

(๑) ชื่อ

(๒) สถานที่ตั้ง

.....

(๓) ประวัติความเป็นมา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

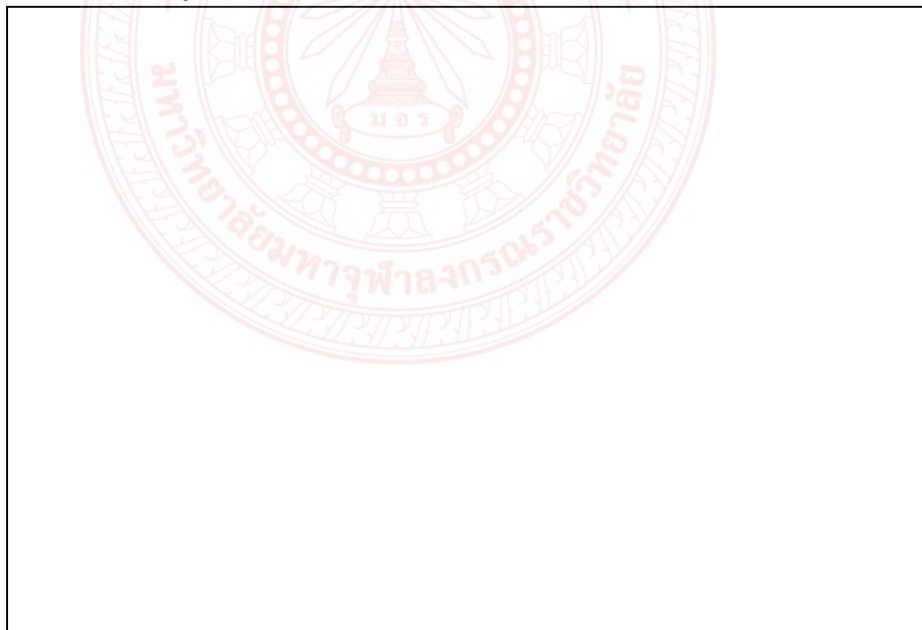
(๔) ความสำคัญต่อชุมชน

.....

.....

(๕) ลักษณะทางสถาปัตยกรรม (ถ้ามี)

(๖) เส้นทางเข้าสู่สถานที่สำคัญทางศาสนา (วาดแผนที่ประกอบ)

๓.๓ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

(๑) ชื่อ

(๒) สถานที่ตั้ง

(๓) ประวัติความเป็นมา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(๔) ความสำคัญต่อชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(๕) ลักษณะทางสถาปัตยกรรม (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(๖) เส้นทางเข้าสู่สถานที่สำคัญทางศาสนา (วาดแผนที่ประกอบ)

๓.๔ แหล่งท่องเที่ยว

(๑) ชื่อ

.....

(๒) สถานที่ตั้ง

.....

.....

(๓) สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ / ที่ดึงดูดใจ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(๔) ความสำคัญต่อชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

(๕) เส้นทางเข้าสู่สถานที่สำคัญทางศาสนา (วาดแผนที่ประกอบ)

๔. บุคคลสำคัญทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๔.๑ ด้านหัตถกรรม (เช่น การจักสาน การช่าง การแกะสลัก การปั้น การทอ เป็นต้น)

๑. ชื่อ นามสกุล
 อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน..

 ความเชี่ยวชาญ

๒. ชื่อ นามสกุล
 อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน..

 ความเชี่ยวชาญ

๓. ชื่อ นามสกุล
 อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน..

 ความเชี่ยวชาญ

๔.๒ ด้านศิลปกรรม (เช่น การวาดภาพ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม เป็นต้น)

๑. ชื่อ นามสกุล
 อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน..

 ความเชี่ยวชาญ

๒. ชื่อ นามสกุล
 อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน..

 ความเชี่ยวชาญ

๓. ชื่อ นามสกุล
 อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน..

 ความเชี่ยวชาญ

๔.๓ ด้านนาฏศิลป์และดนตรี

๑. ชื่อ นามสกุล

อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน.. ..

.....
ความเชี่ยวชาญ

๒. ชื่อ นามสกุล

อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน.. ..

.....
ความเชี่ยวชาญ

๓. ชื่อ นามสกุล

อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน.. ..

.....
ความเชี่ยวชาญ๔.๔ ด้านศาสนาและประเพณี (เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านประเพณีและพิธีกรรมพื้นบ้าน ผู้นำด้าน
ประเพณีและพิธีกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น)

๑. ชื่อ นามสกุล

อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน.. ..

.....
ความเชี่ยวชาญ

๒. ชื่อ นามสกุล

อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน.. ..

.....
ความเชี่ยวชาญ

๓. ชื่อ นามสกุล

อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน.. ..

.....
ความเชี่ยวชาญ

๔.๕ ด้านด้านโภชนาการ (เช่น ผู้เชี่ยวชาญในด้านอาหารและการถนอม เป็นต้น)

๑. ชื่อ นามสกุล

อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน..

.....

ความเชี่ยวชาญ

.....

๒. ชื่อ นามสกุล

อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน..

.....

ความเชี่ยวชาญ

.....

๓. ชื่อ นามสกุล

อายุ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน..

.....

ความเชี่ยวชาญ

.....

๕. องค์กรชุมชน

ได้แก่ กลุ่มองค์กรภายในหมู่บ้าน / ชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ศูนย์สาธิตการตลาด กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มจักสาน กลุ่มทอผ้า กองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มเกษตรธรรมชาติ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

๑. ชื่อกลุ่ม / องค์กร

สถานที่ตั้ง

ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ประธานกลุ่มคือ

จำนวนสมาชิกเมื่อก่อตั้ง คน จำนวนสมาชิกในปัจจุบัน คน

กิจกรรมของกลุ่ม / องค์กร คือ

๑.

๒.

๓.

จุดเด่นของกลุ่ม / องค์กร คือ

๑.

๒.

เกียรติคุณของกลุ่ม / องค์กร ที่ได้เคยได้รับ คือ

๑.

๒.

๓.

๔.

๕.

๖.

บันทึกข้อมูล	วันที่..... เดือน พ.ศ.
ผู้บันทึกข้อมูล	ชื่อ..... นามสกุล
ผู้ให้ข้อมูล	ชื่อ..... นามสกุล
	ที่อยู่ปัจจุบัน
	โทรศัพท์

(๒) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยว
ในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า-แม่สรวย
ประกอบกรวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง
โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน
ความคิดเห็นนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า-แม่สรวย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ในหัวข้อที่ตรงกับความเป็นจริง

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ต่ำกว่า ๑๕ ปี

☐ ๑๕ - ๒๐ ปี

☐ ๒๑ - ๓๐ ปี

☐ ๓๑ - ๖๐ ปี

☐ ๖๑ ปีขึ้นไป

๓. การศึกษา

☐ ประถมศึกษา

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

☐ อนุปริญญา/ปวส.

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

☐ ไม่ได้ผ่านการศึกษาระบบ

๔. พาหนะที่ใช้สำหรับการเดินทางท่องเที่ยวในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า-แม่สรวย

☐ พาหนะส่วนตัว

☐ รถโดยสารประจำทาง

☐ คณะทัวร์

☐ อื่นๆ (ระบุ)

๕. เดินทางมาจากจังหวัด / ประเทศ

☐ จังหวัด

☐ ประเทศ

๖. ระยะเวลาในการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

☐ ๑ วัน

☐ ๒ วัน

☐ ๓ วัน

☐ มากกว่า ๓ วัน

ตอนที่ ๒ สถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอเวียงป่าเป้า-แม่สรวย

๒.๑ สถานที่ท่องเที่ยวที่ท่านมาท่องเที่ยว/ที่ท่านรู้จัก

๑.

๒.

๓.

๔.

๕.

๖.

๗.

๒.๒ ท่านรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวจากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ☐ สื่อมวลชน (หนังสือพิมพ์, โทรทัศน์ ฯลฯ)
- ☐ หนังสือ/เอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย/อำเภอเวียงป่าเป้า
- ☐ สื่อสารสนเทศสมัยใหม่ (เฟสบุ๊ก, ไลน์, เว็บไซต์, อินสตาแกรม ฯลฯ)
- ☐ การพูดคุย/บอกเล่าจากบุคคลอื่น/ไกด์ทัวร์แนะนำ
- ☐ จากแหล่งอื่นๆ (ระบุ)

๒.๓ ท่านคิดว่า อะไรเป็นจุดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอเวียงป่าเป้า-แม่สรวย (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ☐ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (น้ำพุร้อนแม่ขจาน ฯลฯ)
- ☐ แหล่งโบราณคดี (เมืองเก่าเวียงกาหลง, เตาโบราณเวียงกาหลง)
- ☐ ศาสนสถาน, วัดวาอาราม
- ☐ สินค้าโอท็อป (เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง, สินค้าหัตถกรรม อาหาร ฯลฯ)
- ☐ อื่นๆ (ระบุ)

๒.๔ ท่านคิดว่า ถ้ามาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายอีกครั้ง จะมาท่องเที่ยวอำเภอเวียงป่าเป้า-แม่สรวย อีกหรือไม่

- ☐ ท่องเที่ยว ☐ ไม่ท่องเที่ยว

ตอนที่ ๓ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอเวียงป่าเป้า-แม่สรวย

๓.๑ นักท่องเที่ยวคาดหวังอะไรจากการท่องเที่ยวในอำเภอเวียงป่าเป้า-แม่สรวย

๑.
๒.
๓.
๔.

๓.๒ จุดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอเวียงป่าเป้า-แม่สรวย

๑.
๒.
๓.
๔.

๓.๓ จุดด้อยของสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอเวียงป่าเป้า-แม่สรวย

๑.
๒.
๓.
๔.

๓.๔ รูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวในอำเภอเวียงป่าเป้า-แม่สรวยที่
นักท่องเที่ยวสนใจ/อยากให้เกิดขึ้น/อยากให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องดำเนินการ

๑.
๒.
๓.
๔.

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอเวียงป่าเป้า-
แม่สรวย

๑.
๒.
๓.

(๓) แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งวิสาหกิจชุมชนเวียงกาหลง
ประกอบการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง
โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน
ประเมิน
ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งวิสาหกิจชุมชนเวียงกาหลง

๑. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวหรือแหล่งวิสาหกิจชุมชน

.....

๒. สถานที่ตั้ง

.....

.....

๓. สำหรับข้อมูลด้านคุณสมบัติและความพร้อมเบื้องต้น ในการคัดเลือกแหล่งศิลปะและ
วัฒนธรรม

เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๕ ข้อ คือ

คุณสมบัติและความพร้อมเบื้องต้น	ผลการประเมิน	
	ใช่	ไม่ใช่
๑) เจ้าของ ผู้รับผิดชอบ หรือผู้ประกอบการ เป็นคนเชียงราย หรือพำนัก อยู่ในเชียงราย ไม่น้อยกว่า ๕ ปี		
๒) เจ้าของ ผู้รับผิดชอบ หรือผู้ประกอบการ ยินดีเข้าร่วมโครงการ		
๓) แหล่งศิลปะและวัฒนธรรมอยู่ในเขตอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย		
๔) แหล่งศิลปะและวัฒนธรรมมีการดำเนินการหรือมีการประกอบการ เป็นแหล่งท่องเที่ยวติดต่อกันในท้องถิ่นไม่น้อยกว่า ๕ ปี		
๕) แหล่งศิลปะและวัฒนธรรมเป็นสถานที่เปิด ทุกคนสามารถเข้าเยี่ยมชม หรือเข้ารับบริการได้ โดยไม่จำกัดทั้งด้านเพศ อายุ การศึกษา ฐานะทาง เศรษฐกิจ เชื้อชาติ สัญชาติ และศาสนาความเชื่อ		

ข้อสังเกตของผู้ประเมิน

.....

.....

.....

๔. ศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยว จำนวน ๕ ข้อ คือ

คุณสมบัติและความพร้อมเบื้องต้น	ผลการประเมิน	
	ใช่	ไม่ใช่
๑) แหล่งศิลปะและวัฒนธรรมมีชื่อเสียงและมีความโดดเด่น บ่งบอกอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่นเชิงรายและล้านนา		
๒) นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและประสงค์จะไปท่องเที่ยว		
๓) ความสะดวกสบายในการเดินทางเข้าถึงพื้นที่เป้าหมาย		
๔) ชีตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว		
๕) แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของอำเภอเชียงของ อำเภอใกล้เคียง และแหล่งผลิต/จำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์อยู่เส้นทางการเดินทางเข้าถึงพื้นที่เป้าหมาย		

ข้อสังเกตของผู้ประเมิน

.....

.....

.....

๕. การวิเคราะห์ความพร้อมของแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมเข้าร่วมโครงการ

ระดับ	ความพร้อมของสถานที่	เป็นแหล่งเรียนรู้	กิจกรรม	ความพร้อมของชุมชน
๑	- มีสถานที่รับรองนักท่องเที่ยว แต่ยังไม่มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ ☐	- เป็นแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมเชิงรายและล้านนา แต่ไม่มีเอกสารหรือผู้ให้ความรู้ ☐	- ไม่มีกิจกรรม - ไม่มีผลิตภัณฑ์ - ไม่มีการท่องเที่ยวต่อเนื่อง - มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ☐	- ชุมชนไม่รับทราบว่าแหล่งท่องเที่ยว/แหล่งศิลปะและวัฒนธรรม ☐
๒	- มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ แต่ต้องได้รับการปรับปรุง ☐	- เป็นแหล่งศิลปะและวัฒนธรรมเชิงรายและล้านนา มีเอกสารหรือผู้ให้ความรู้ แต่ไม่ชัดเจน ☐	- มีศักยภาพจัดกิจกรรม - ไม่มีผลิตภัณฑ์จำหน่าย - สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อเนื่องได้ ☐	- ชุมชนรับทราบว่าแหล่งท่องเที่ยว/แหล่งศิลปะและวัฒนธรรม แต่ไม่มีส่วนร่วม ☐

ระดับ	ความพร้อม ของสถานที่	เป็นแหล่งเรียนรู้	กิจกรรม	ความพร้อม ของชุมชน
๓	- เป็นสถานที่สำหรับ ท่องเที่ยวอยู่แล้ว แต่ยัง ขาดความพร้อมในการ รองรับนักท่องเที่ยวและ สามารถพัฒนาได้ ☐	- เป็นแหล่งศิลปะและ วัฒนธรรมเชิงราย และล้านนา มีเอกสาร หรือผู้ให้ความรู้ ที่ ชัดเจน แต่ไม่ได้เชื่อมโยง กับแหล่งอื่นๆ ☐	- มีกิจกรรมเฉพาะ การผลิตสินค้าและ ของที่ระลึก - มีนักท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่อง ☐	- ชุมชนรับทราบ ว่าแหล่ง ท่องเที่ยว/แหล่ง ศิลปะและ วัฒนธรรม แต่มี ส่วนร่วมบ้าง ☐
๔	มีความพร้อมในการ รองรับนักท่องเที่ยวเต็ม รูปแบบ ☐	- เป็นแหล่งศิลปะและ วัฒนธรรมเชิงราย และล้านนา มีเอกสาร หรือผู้ให้ความรู้ ที่ ชัดเจน และเชื่อมโยง กับแหล่งอื่นๆ ☐	- มีกิจกรรมรองรับ ตลอดเวลา - มีผลิตภัณฑ์ จำหน่ายและจัด แสดง - มีนักท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่อง ☐	- ชุมชนรับทราบ ว่าแหล่ง ท่องเที่ยว/แหล่ง ศิลปะและ วัฒนธรรม มีส่วน ร่วมและสนับสนุน กิจกรรม ☐

ข้อสังเกตของผู้ประเมิน

.....

.....

.....

(๔) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม
 ประกอบการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง
 โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน
 บันทึกการสนทนากลุ่ม
 การขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนและเพื่อจัดทำแผนการพัฒนาผู้ประกอบการ
 ทางวัฒนธรรมในพื้นที่ทางวัฒนธรรมในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๑. ชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ที่	ชื่อ - สกุล (ฉายา)	เบอร์โทรศัพท์	ลายมือชื่อ
๑			
๒			
๓			
๔			
๕			
๖			
๗			
๘			
๙			
๑๐			
๑๑			
๑๒			
๑๓			
๑๔			
๑๕			

หมายเหตุผู้บันทึก

.....

.....

.....

.....

.....

๒. การวิเคราะห์แหล่งศิลปวัฒนธรรมในเขตอำเภอเวียงป่าเป้าด้วยทฤษฎี SWOT Analysis

๒.๑ จุดแข็ง (Strengths)

- ๑).....
- ๒).....
- ๓).....
- ๔).....
- ๕).....
- ๖).....
- ๗).....
- ๘).....
- ๙).....
- ๑๐).....

๒.๒ จุดอ่อน (Weaknesses)

- ๑).....
- ๒).....
- ๓).....
- ๔).....
- ๕).....
- ๖).....
- ๗).....
- ๘).....
- ๙).....
- ๑๐).....

๒.๓ โอกาส (Opportunities)

- ๑).....
- ๒).....
- ๓).....
- ๔).....
- ๕).....
- ๖).....
- ๗).....
- ๘).....
- ๙).....
- ๑๐).....

๒.๔) อุปสรรค (Threats)

- ๑).....
- ๒).....
- ๓).....
- ๔).....
- ๕).....
- ๖).....
- ๗).....
- ๘).....
- ๙).....
- ๑๐).....

๓. การขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อจัดทำแผนการพัฒนาผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในพื้นที่ทางวัฒนธรรมในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๓.๑ ปัญหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๒ แนวทางการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๓ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๓.๓ แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๓.๔ แนวโน้มรูปแบบและการจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม

๑) การพัฒนารูปแบบการบริการการท่องเที่ยวจากทรัพยากรที่มีอยู่เดิม

๒) การสร้างสถานที่ท่องเที่ยวใหม่จากทรัพยากรศิลปะและวัฒนธรรม

๔. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม

.....

.....

.....

.....

บันทึก

๑. สถานที่
๒. วัน/เดือน/ปี
๓. เริ่มประชุมเวลา เลิกประชุมเวลา
๔. ผู้จัดบันทึกการประชุม (๑)
- (๒)

ภาคผนวก ข

ภาพถ่ายกิจกรรมการศึกษาวิจัย

ภาพถ่ายกิจกรรมการศึกษาวิจัย
โครงการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง
การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง
โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน

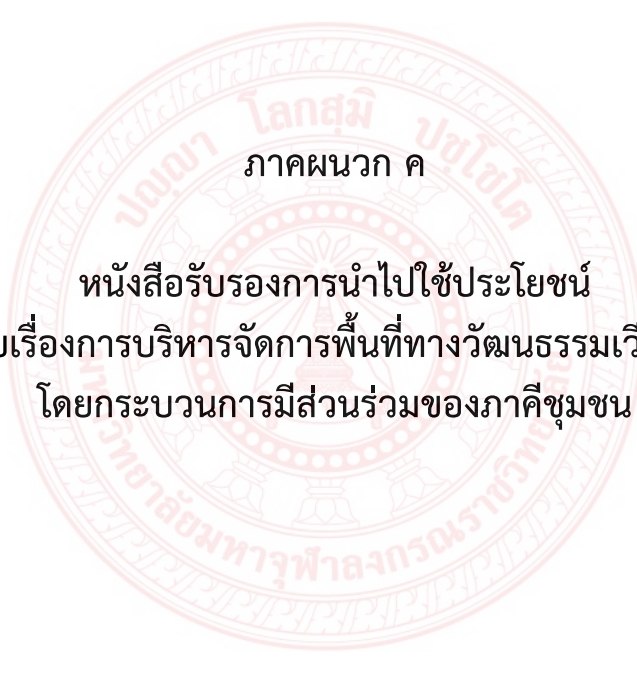

ลงพื้นที่ภาคสนามอบรมให้ความรู้แก่พลังมวชนในท้องถิ่นเวียงกาหลง
ณ วัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง

นิทรรศกาลวิสาhekijchumnatmaehang ตำบลเวียงกาหลง

ภาคผนวก ค

หนังสือรับรองการนำไปใช้ประโยชน์
งานวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง
โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 7 มิถุนายน 2562

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายทอง สุธะทา ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเวียงกาหลง
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน เทศบาลตำบลเวียงกาหลง
ที่อยู่ 111 หมู่ที่ 8 ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย 57260
โทรศัพท์ 053704510 โทรสาร 053704510
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน ซึ่งเป็นชุดแผนงานโครงการวิจัย โดยมี
โครงการย่อย 2 โครงการ ได้แก่
- โครงการวิจัยย่อยที่ 1 งานศิลปหัตถ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง
- โครงการวิจัยย่อยที่ 2 การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ
ภาคีชุมชน
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระครูวิมลศิลปกิจ และคณะ
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☒ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นไป จนถึง - ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

1. ทำให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานศิลปะเวียงกาหลงไว้ให้ลูกหลาน
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ สนับสนุนส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน
3. เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสถานศึกษา เรื่องศิลปะเวียงกาหลงศึกษา

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(.....นายทอง สุธะทา.....)

ตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเวียงกาหลง

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สฟ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 7 มิถุนายน 2562

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายวราวุธ เปลี๋ยวิญญา ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน บ้านแม่ทางใต้ หมู่ที่ 6

ที่อยู่ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย 57260

โทรศัพท์ 053 789 071 โทรสาร -

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
 ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน ซึ่งเป็นชุดแผนงานโครงการวิจัย โดยมี
 โครงการย่อย 2 โครงการ ได้แก่

- โครงการวิจัยย่อยที่ 1 งานศิลปหัตถ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง
- โครงการวิจัยย่อยที่ 2 การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ

ภาคีชุมชน

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระครูวิมลศิลป์กิจ และคณะ

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☒ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาได้นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ปี.งปม. 2563 เป็นต้นไป จนถึง - ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

1. ทำให้เกิดการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานศิลปะเวียงกาหลงไว้ให้ลูกหลาน
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ สนับสนุนส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(.....นายวราวุธ เปลี๋ยวิญญา.....)

ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านแม่ทางใต้ หมู่ที่ 6.....

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 7 มิถุนายน 2562

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นางนงค์พร ตี๋ปาละ ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียน

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา

ที่อยู่ ต.แม่เจดีย์ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย 57260

โทรศัพท์ 053 789 071 โทรสาร -

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง : ลายเวียงกาหลงสู่เป้าหมายอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน ซึ่งเป็นชุดแผนงานโครงการวิจัย โดยมี
โครงการย่อย 2 โครงการ ได้แก่

- โครงการวิจัยย่อยที่ 1 งานศิลปพิมพ์ลายเวียงกาหลงบนวัสดุที่หลากหลาย : นวัตกรรมศิลปะเวียงกาหลง
- โครงการวิจัยย่อยที่ 2 การบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ

ภาคีชุมชน

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระครูวิมลศิลปกิจ และคณะ

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ปี.งปม. 2563 เป็นต้นไป จนถึง - - - - - ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

1. ทำให้เกิดการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานศิลปะเวียงกาหลงไว้ให้ลูกหลาน
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ สนับสนุนส่งเสริมนักเรียนและผู้ปกครองด้านอาชีพเสริมแก่ครอบครัว
3. เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสถานศึกษา เรื่องศิลปะเวียงกาหลงศึกษา

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(.....นางนงค์พร ตี๋ปาละ.....)

ตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา

ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการ

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก ง
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย
(Output / Outcome / Impact)
งานวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง
โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชน

ตารางที่ ๑

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output / Outcome / Impact) ตามขอบเขตวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์	ผลผลิต (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)	ผลกระทบ (Impact)
๑. เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย	๑. ได้แผนที่ทางวัฒนธรรมในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และพื้นที่ใกล้เคียง ประกอบด้วยวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้	๑. พัฒนาแผนที่วัฒนธรรม เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และพื้นที่ใกล้เคียง โดยแบ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวหลักและเส้นทางท่องเที่ยวรอง จำนวน ๒ เส้นทาง	๑. หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สามารถนำไปพัฒนาเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงรายและพื้นที่ใกล้เคียงได้ ๒. บริษัทที่บริการด้านท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยว สามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ๓. ผู้ประกอบการ วิสาหกิจชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถสร้างรายได้ และเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวของหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน

วัตถุประสงค์	ผลผลิต (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)	ผลกระทบ (Impact)
๒. เพื่อสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับการอนุรักษ์ และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย	๑. สร้างพื้นที่วัฒนธรรมต้นแบบสำหรับการอนุรักษ์และนำไปสู่การสร้างผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม จำนวน ๑ แห่ง คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่हांได้สถานที่ตั้ง คือ วัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย โดยนำรูปแบบศิลปะเวียงกาหลง มาเป็นต้นแบบในการผลิตสินค้า คือ เครื่องเคลือบดินเผา (เซรามิก) ที่หลากหลายรูปแบบ และนำศิลปะเวียงกาหลงมาประยุกต์ให้มีสินค้าที่หลากหลาย เช่น การพิมพ์ลายศิลปะเวียงกาหลงบนผ้า เสื้อ ร่ม ยาม และการเขียนลายศิลปะเวียงกาหลง บนผ้าใบสำหรับประดับ เป็นต้น	๑. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่हां (สมาชิก ประกอบด้วย พระภิกษุ สามเณร, เยาวชน, ชาวบ้าน) มีสินค้าที่หลากหลายขึ้น ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถนำไปเพิ่มรายได้ของครอบครัว เป็นค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียน เป็นค่าใช้จ่ายประจำวันของวัด และเป็นเงินออมสำหรับใช้จ่ายในอนาคต	๑. เป็นแนวทางในการสร้างวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่हांที่ครบวงจรในอนาคตได้ คือ เป็นสถานที่ผลิตสินค้า จำหน่ายสินค้า และแหล่งเรียนรู้ศิลปะเวียงกาหลง ๒. จะทำให้มีรายได้เป็นประจำ สม่ำเสมอจากการเข้ามาเยี่ยมชมและเข้ามาเรียนรู้ที่ศูนย์เรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่हांของนักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไปได้ ๓. หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปเป็นชุมชนต้นแบบ สำหรับพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง มาสร้างมูลค่าเพิ่ม และเป็นแหล่งเรียนรู้ได้

วัตถุประสงค์	ผลผลิต (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)	ผลกระทบ (Impact)
๓. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานการศึกษากับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมเวียงกาหลง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย สำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน	๑. มีเครือข่ายระหว่างองค์กร/หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน กลุ่มบุคคล บุคคล และศาสนา ในเขตพื้นที่เวียงป่าเป้าและพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน ๙ แห่ง สำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน โดยมีศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนเป็นแกน ร้อยรัดแต่ละกลุ่มเข้าด้วยกัน	๑. เกิดความร่วมมือระหว่างเครือข่าย คือ ด้านการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กันและกัน ด้านการเชื่อมโยงการจำหน่ายสินค้า การบริการ การท่องเที่ยว และการเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑. แต่ละกลุ่มที่เป็นเครือข่ายกันสามารถนำไปขยายเครือข่ายของตนเองเพิ่มขึ้น ทำให้ขนาดของเครือข่าย กิจกรรมและความร่วมมือเพิ่มขึ้น ทั้งในระดับอำเภอ จังหวัด และภาค เป็นต้นได้ ๒. เป็นแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายผ่านระบบสารสนเทศสมัยใหม่ เชื่อมโยงกันในการจำหน่ายสินค้า การบริการ การท่องเที่ยว และการเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติคณะนักวิจัย

๑. ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ ฉายา/นามสกุล พระครูสุธีสุตสุนทร (สมพงษ์ พอกพูน), ดร.
PHRAKHRUSUTEESUTASUNTORN (SOMPONG PHOKPHUN),

Dr. ๒. เลขบัตรประจำตัวประชาชน -

๓. วุฒิการศึกษา ศศ.บ. (ศึกษาศาสตร์) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ,
M.A. (Linguistics),
PH.D. (Linguistics)

๔. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร วิทยาลัยสงฆ์เชียงรายมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

๕. ที่อยู่ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยศาลา
กลางจังหวัดเชียงราย (หลังเดิม) ดอยจำปี ถนนฤทธิประศาสน์ ตำบลเวียง
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ๕๗๐๐๐ โทรศัพท์ ๐-๕๓๗๑-๗๐๕๕
โทรสาร ๐-๕๓๗๑-๕๘๗๖ E-mail : pongpara๒๐๐๓@hotmail.com

๖. สาขาวิชาที่มีความชำนาญหรือมีทักษะความสามารถพิเศษ

: การใช้คอมพิวเตอร์ ระบบพื้นฐานได้ดี

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดย
ระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้
ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย :

(๑) การวิเคราะห์เนื้อหา สถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์
(พ.ศ. ๒๕๕๖)

(๒) การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาคภาษาอังกฤษสำหรับวัด ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวใน
จังหวัดเชียงราย (พ.ศ. ๒๕๖๐)

(๓) เชียงรายเมืองแห่งศิลปะ: วัด โบราณสถานในเขตอำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย
(พ.ศ. ๒๕๖๑)

ผู้ร่วมโครงการวิจัย

การพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทย (พ.ศ. ๒๕๖๐)

๒. ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๑

๑. ชื่อ ฉายา/นามสกุล ผศ.ดร.สมหวัง อินทร์ ไชย (Somwang i
nchai)

๒. วันเดือนปีเกิด -

๓. วุฒิการศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- ศศ.ม. (สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- ป.บัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการและการประเมินโครงการ) มหาวิทยาลัยแม่โจ้

- พธ.บ. (สาขาวิชาภาษาไทย) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ตำแหน่ง

- ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย
- กรรมการประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการสอนภาษาไทย)
- โปรแกรมวิชาภาษาและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

๕. ที่อยู่

บ้านเลขที่ ๖๔ หมู่ ๑ ซอย ๔ ถนนศูนย์ราชการ ตำบลริมกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
รหัสไปรษณีย์ ๕๗๐๐๐

โทรศัพท์ ๐-๕๓๗๗-๖๒๑๑

โทรสาร ๐-๕๓๗๗-๖๔๖๓

E-mail somwang.inc@crru.ac.th

๖. สาขาวิชาที่มีความชำนาญหรือมีทักษะความสามารถพิเศษ

- การใช้คอมพิวเตอร์ ระบบพื้นฐานได้ดี
- อ่าน เขียน อักษรล้านนาได้เป็นอย่างดี

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดย
ระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้
ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

ผู้อำนวยการแผนงานชุดวิจัย

เรื่อง ฐานข้อมูลแหล่งศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำกก
(พ.ศ. ๒๕๕๕)

หัวหน้าโครงการวิจัย :

เรื่อง สภากาชาดที่ใกล้จะสูญหายของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
ตอนบน (พ.ศ. ๒๕๕๗)

ผู้ร่วมวิจัย

- (๑) วัฒนธรรมล้านนา : มิติด้านการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน (พ.ศ. ๒๕๕๓)
- (๒) การศึกษาอัตลักษณ์ของชาวไทยอง จังหวัดลำพูน ผ่านประวัติศาสตร์
วรรณกรรม และพิธีกรรม (พ.ศ. ๒๕๕๕)
- (๓) การเตรียมความพร้อมของพลเมืองในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนภาคเหนือ
ตอนบนโดยใช้กิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะสากลเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน (พ.ศ. ๒๕๕๙)
- (๔) การขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ อำเภอเชียงของ
จังหวัดเชียงราย (พ.ศ. ๒๕๖๑)

๓. ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๒

๑. ชื่อ ฉายา/นามสกุล ผศ. จำริญ ฐานันดร

๒. เลขบัตรประจำตัวประชาชน

๓. วุฒิการศึกษา

- ศศ.ม. (สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส) มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ศศ.บ. (สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๔. ตำแหน่ง

- คณาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาศาสตร์ โปรแกรมวิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

๕. ที่อยู่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย อ.เมืองเชียงราย จ. เชียงราย ๕๗๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๗๗๖๐๒๕, ๐๕๓-๗๗๖๒๑๑, ๐๕๓-๗๗๖๔๖๓
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๑-๘๘๓๗-๖๐๔
โทรสาร ๐๕๓-๗๗๖-๐๒๕

๖. สาขาวิชาที่มีความชำนาญหรือมีทักษะความสามารถพิเศษ

: การใช้คอมพิวเตอร์ ระบบพื้นฐานได้ดี

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

ผู้ร่วมวิจัย

(๑) วัฒนธรรมล้านนา : มิติด้านการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน (พ.ศ. ๒๕๕๓)

(๒) การศึกษาอัตลักษณ์ของชาวไทยอง จังหวัดลำพูน ผ่านประวัติศาสตร์

วรรณกรรม และพิธีกรรม (พ.ศ. ๒๕๕๕)

(๓) การเตรียมความพร้อมของพลเมืองในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนภาคเหนือตอนบนโดยใช้กิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะสากลเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน (พ.ศ. ๒๕๕๙)

(๔) การขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย (พ.ศ. ๒๕๖๑)

๔. ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๓

๑. ชื่อ ฉายา/นามสกุล ผศ. ดร.สัททยา สิทธิวิเศษ

๒. วันเดือนปีเกิด

๓. วุฒิการศึกษา ค.บ.(ภาษาจีน)

- Ph.D. (Linguistics and Applied Linguistics), Beijing language and Culture University, China

- M.A. (Linguistics and Applied Linguistics), Beijing language and Culture University, China

- ค.บ. (ภาษาจีน (เกียรตินิยม)) สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

๔. ตำแหน่ง

- คณบดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

- ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

- กรรมการกองทุนสนับสนุนงานวิจัยเพื่อพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

๕. ที่อยู่

บ้านเลขที่ ๒๙๖/๖๓ หมู่ ๙ ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย ๕๗๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๙๐-๓๓๒-๙๘๘๘ โทรสาร ๐๕๓-๗๗๖-๐๒๕

E-mail mamfanxiuying@gmail.com

๖. สาขาวิชาที่มีความชำนาญหรือมีทักษะความสามารถพิเศษ

: การใช้คอมพิวเตอร์ ระบบพื้นฐานได้ดี

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

ผู้ร่วมวิจัย

(๑) วัฒนธรรมล้านนา : มิติด้านการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน (พ.ศ. ๒๕๕๓)

(๒) การศึกษาอัตลักษณ์ของชาวไทยอง จังหวัดลำพูน ผ่านประวัติศาสตร์

วรรณกรรม และพิธีกรรม (พ.ศ. ๒๕๕๕)

(๓) การเตรียมความพร้อมของพลเมืองในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนภาคเหนือตอนบนโดยใช้กิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะสากลเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน (พ.ศ. ๒๕๕๙)

(๔) การขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย (พ.ศ. ๒๕๖๑)

๕. ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๔

๑. ชื่อ ฉายา/นามสกุล ผศ. ดร.ปฏิพันธ์ อุทยานุก

๒. วันเดือนปีเกิด -

๓. วุฒิการศึกษา

- ปริญญาเอก ศศ.ด. ภาษาไทย มหาวิทยาลัยพะเยา
- ปริญญาโท ศษ.ม. การสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ปริญญาตรี ค.บ. ภาษาไทย สถาบันราชภัฏเชียงราย

๔. ตำแหน่ง

- ประธานโปรแกรมวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย
- กรรมการสภามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์
- รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์
- กรรมการสภามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

๕. ที่อยู่

บ้านเลขที่ ๒๖๐ ม. ๑๒ ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย โทรศัพท์ ๐๘๙-๘๕๒-๗๓๐๒

โทรสาร ๐๕๓-๗๖-๐๒๕

E-mail yoo_patipan@hotmail.com

๖. สาขาวิชาที่มีความชำนาญหรือมีทักษะความสามารถพิเศษ

- การใช้คอมพิวเตอร์ ระบบพื้นฐานได้ดี

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

ผู้อำนวยการแผนงานชุดวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย :

ผู้ร่วมวิจัย

(๑) วัฒนธรรมล้านนา : มิติด้านการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน (พ.ศ. ๒๕๕๓)

(๒) การศึกษาอัตลักษณ์ของชาวไทยอง จังหวัดลำพูน ผ่านประวัติศาสตร์

วรรณกรรม และพิธีกรรม (พ.ศ. ๒๕๕๕)

(๓) การเตรียมความพร้อมของพลเมืองในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนภาคเหนือตอนบนโดยใช้กิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะสากลเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน (พ.ศ. ๒๕๕๙)

(๔) การขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย (พ.ศ. ๒๕๖๑)

๖. ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๕

๑. ชื่อ-สกุล อานุรักษ์ સાக்கૈ Mr. Anurak Sakaew

๒. เลขบัตรประจำตัวประชาชน -

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

๔. หน่วยงานและที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

อาคารศาลากลางหลังเก่า ดอยจำปี ถนนฤทธิ์ประศาสน์

ตำบลเวียงอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย รหัสไปรษณีย์ ๕๗๐๐๐

๕. ประวัติการศึกษา

ศศ.บ. ภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย พ.ศ. ๒๕๕๒

ศศ.ม. ภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย พ.ศ. ๒๕๕๘

๖. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

สาขาการท่องเที่ยว (ใบอนุญาตนำเที่ยวเลขที่ ๒๑-๖๒๐๗ มีคุณเทศก์ทั่วไป

ต่างประเทศ)

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุ สถานภาพในการทำวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัยหรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

(๑) เรื่อง การจัดการความรู้ด้วยทักษะภาษาอังกฤษในแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย ปีงบประมาณ ๒๕๕๙

(๒) Contrastive Analysis of Spoken Language Features between Thais and Laotians

๓) การพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทย ปีงบประมาณ ๒๕๖๐